

Seurantalot seurannassa

Seurantalojen korjausavustusten vaikuttavuustutkimus

Petri Uusikylä

Mikko Härö

Seurantalot seurannassa

Seurantalojen korjausavustusten vaikuttavuustutkimus

Petri Uusikylä

Mikko Härö

**Suomen
Kotiseutuliitto**

Seurantalo

Suomen Kotiseutuliiton julkaisu B:17 (PDF)

Helsinki 2025

ISSN 0357-4733

ISBN 978-952-68421-8-9

Kannen kuva: Tuomas Uusheimo (Oulaisten nuorisoseuran talo Soihtula)

Tiivistelmä

Tutkimus tarkastelee seurantalojen korjausavustusten vaikuttavuutta sekä seurantalojen merkitystä osana suomalaista kulttuuriperintöä ja yhteisöllistä kansalaistoimintaa.

Noin 2500 seurantaloa ovat paikallisia kansalais-, kulttuuri- ja harrastustoiminnan keskuksia. Ne ovat historiallisesti ja sosiaalisesti arvokkaita rakennuksia, jotka vahvistavat paikallisidentiteettiä ja tukevat paikallista elinvoimaa.

Seurantalojen ylläpitoa ja kehittämistä on tuettu valtion myöntämällä, Suomen Kotiseutuliiton kautta jaetuilla korjausavustuksilla. Seurantalojen avustusjärjestelmä on onnistunut tavoitteen saan turvata seurantalojen ja niiden muodostaman kansalaisyhteiskunnan palveluverkon säilyminen ja tulevaisuus.

Avustusjärjestelmä tukee onnistuneesti kansallisesti merkittävän rakennus- ja kulttuuriperinnön kestävää, säästävää korjaamista ja välittymistä tulevilla polville. Avustusprosessi on toimiva ja tehokas, mutta sitä on syytä kehittää digitaalisuutta yhä vahvistamalla. Avustusjärjestelmän arviointi nostaa esille myös tarpeen kehittää laajemminkin säilyttävää korjaamista koskevan tiedon saatavuutta ja kattavuutta kansallisella tasolla.

Avustusten vipuvarsivaikutus mahdollistaa muun rahoituksen hankkimista ja oman työn hyödyntämistä talojen korjauksissa. Pientenkin avustusten kumulatiivinen vaikutus on merkittävä.

Seurantalojen ja niiden avustusjärjestelmän merkitys on yksittäisiä rakennuksia laajempi. Tutkimus osoittaa, kuinka se skaalautuu yksittäisestä talosta kansainväliselle tasolle. Seurantaloja voi tarkastella niin Unescon maailmanperintösopimuksen kuin Euroopan neuvoston Faron puiteyleissopimuksen valossa. Molemmat korostavat kulttuuriperinnön merkitystä paikallisyhteisöille ja yhteiskunnalle laajemmin. Avustusjärjestelmän kaikki osapuolet muodostavat aktiivisen ja laajan kulttuuriperintöyhteisön. Euroopan unionin kulttuuriperinnön strategiat tukevat nekin seurantalojen kaltaisia paikallisyhteisöjen tiloja.

Tutkimuksen mukaan seurantalojen avustusjärjestelmää toteuttaa esimerkillisesti kaikkia keskeisiä kulttuuriperintöön, kulttuuriin ja rakennetun ympäristön kestävyysliittyviä kansallisia strategioita.

Seurantalojen tulevaisuutta haastavat muun muassa väestörakenteen muutokset, alueellinen eriytyminen ja kuntien vähenevät resurssit. Monilla alueilla tyhjillään olevien rakennusten määrä kasvaa, ja seurantaloilla on yhä enemmän kilpailua harvenevista käyttäjistä ja rahoituslähteistä. Samalla avustusmäärärahojen pieneneminen lisää korjausvelkaa ja vaikeuttaa rakennusten käyttökelpoisina pitämistä. Toisaalta seurantaloilla on myös mahdollisuuksia kehittää toimintaansa esimerkiksi tarjoamalla tiloja monipaikkaiselle työskentelylle, uusille yhteisöllisille toiminnoille sekä kestäväen kehityksen hankkeille.

Viime vuosina avustusmäärärahoja on leikattu merkittävästi. Vuonna 2023 seurantaloille myönnettiin lähes 1,7 miljoonaa euroa, mutta vuonna 2024 budjettileikkausten seurauksena summa putosi 0,5 miljoonaan euroon. Tämä heikentää talojen turvaamista, erityisesti väestökadosta kärsivillä alueilla, joissa talkootyön ja muun rahoituksen saatavuus on heikentynyt.

Tutkimus suosittelee seurantalojen avustusjärjestelmän kehittämistä niin, että se vastaa vielä paremmin nopeasti ja voimalla muuttuvaan toimintaympäristöön ja mahdollista edelleenkin rakennusten pitkäjänteisen kehittämisen. Keskeisiä suosituksia ovat rahoituksen tason turvaaminen, avustusprosessien digitalisointi, strategisen yhteistyön vahvistaminen valtion ja kuntien välillä sekä ekologisten ja yhteisöllisten ratkaisujen edistäminen. Lisäksi avustusten jakoperusteita tulisi kehittää seurantalojen kulttuurihistoriallista arviointia päivittämällä sekä kohdentaen

avustuksia aiempaakin tehokkaammin sinne, missä tarve on suurin ja missä avustuksilla on mahdollisimman suuri vipuvaikutus.

Seurantalot eivät ole pelkkiä rakennuksia, vaan ne ovat aktiivinen osa kansalaisyhteiskuntaa ja paikallisyhteisöjen kulttuurista infrastruktuuria. Ne tukevat yhteisöllisyyttä, sosiaalista pääomaa ja alueiden elinvoimaa. Niiden säilyttämiseksi ja kehittämiseksi tarvitaan pitkäjänteistä suunnittelua, laajaa yhteistyötä ja taloudellisten resurssien varmistamista.

Seurantalot voivat jatkossakin olla paikallisen toiminnan ja kulttuuriperinnön elävä tukipilari, mutta niiden tulevaisuus riippuu siitä, miten hyvin niiden merkitys ymmärretään ja miten niille varmistetaan tarvittava tuki ja kehittämismahdollisuudet.

Sammanfattning

Studien undersöker effektiviteten av renoveringsbidrag för föreningshus och betydelsen av kulturarv som en del av det finländska kulturarvet och samhällsverksamheten.

Cirka 2 500 föreningshusen är lokala centra för medborgerliga, kulturella och fritidsaktiviteter. De är historiskt och socialt värdefulla byggnader som stärker den lokala identiteten och stödjer lokal vitalitet.

Upprätthållandet och utvecklingen av föreningshusen har fått stöd av renoveringsbidrag som staten beviljat genom Hembygdsförbundet. Stödsystemet för bygdegårdar har lyckats med sitt mål att säkra bygdegårdarnas överlevnad och framtid och det civila samhällets servicenätverk de bildar.

Bidragssystemet stöder framgångsrikt hållbar, ekonomisk reparation och överföring av nationellt betydelsefulla arkitektoniska och kulturella arv till framtida generationer. Bidragsprocessen är funktionell och effektiv, men den behöver utvecklas genom att digitaliseringen stärks ytterligare. Utvärderingen av biståndssystemet belyser också behovet av att utveckla tillgängligheten och täckningen av information om återställande av bevarande mer allmänt på nationell nivå.

Hävstångseffekten av bidrag gör det möjligt att få annan finansiering och utnyttja det egna arbetet vid husrenoveringar. Den kumulativa effekten av även små bidrag är betydande.

Betydelsen av föreningshus och deras assistanssystem är bredare än enskilda byggnader. Studien visar hur det skalar från ett enskilt hus till en internationell nivå. Samhällscentra kan ses i ljuset av både Unescos världsarvskonvention och Europarådets Faro-ramkonvention. Båda betonar kulturarvets betydelse för lokalsamhället och samhället i bredare riktning. Alla parter som är involverade i bidragssystemet bildar en aktiv och bred kulturarvsgemenskap. Europeiska unionens kulturarvsstrategier stödjer också lokalsamhällets utrymmen som föreningshusen.

Enligt studien implementerar stödsystemet för övervakningssektorn alla centrala nationella strategier relaterade till kulturarv, kultur och den byggda miljöns hållbarhet på ett exemplariskt sätt.

Föreningshusen framtid utmanas av bland annat demografiska förändringar, regional differentiering och minskande kommunala resurser. Antalet vakanta byggnader ökar på många områden och övervakningssektorn möter en ökad konkurrens om minskande användare och finansieringskällor. Minskningen av anslagsanslagen ökar samtidigt reparationsskulden och gör det svårare att hålla byggnader användbara. Å andra sidan har övervakningssektorer också möjligheter att utveckla sin verksamhet, till exempel genom att tillhandahålla faciliteter för arbete på flera platser, nya samhällsaktiviteter och hållbara utvecklingsprojekt.

Under de senaste åren har biståndsanslagen minskat kraftigt. År 2023 anslogs nästan 1,7 miljoner euro till övervakningsgårdar, men 2024 sjönk beloppet till 0,5 miljoner euro på grund av budgetnedskärningar. Detta försvagar hussäkerheten, särskilt i områden som lider av avfolkning, där tillgången på volontärarbete och annan finansiering har minskat.

Studien rekommenderar att man utvecklar assistanssystemet för övervakning av byggnader så att det svarar ännu bättre på den snabbt och starkt föränderliga verksamhetsmiljön och fortsätter att möjliggöra en långsiktig utveckling av byggnader. Viktiga rekommendationer är bland annat att säkra finansieringsnivån, digitalisera bidragsprocesser, stärka det strategiska samarbetet mellan stat och kommun samt främja ekologiska och samhällsbaserade lösningar. Dessu-

tom bör kriterierna för tilldelning av bidrag utvecklas genom att den kulturhistoriska bedömningen av samhällsbyggnader uppdateras och att bidragen mer effektivt än tidigare riktas dit behovet är störst och där bidragen har störst hävstångseffekt.

Föreningshusen är inte bara byggnader, utan är en aktiv del av det civila samhället och lokalsamhällets kulturella infrastruktur. De stödjer gemenskapsanda, socialt kapital och regional vitalitet. För att bevara och utveckla dem krävs långsiktig planering, omfattande samarbete och trygghet av ekonomiska resurser.

Föreningshusen kan även fortsättningsvis vara en levande pelare för lokala aktiviteter och kulturarv, men deras framtid beror på hur väl deras betydelse förstås och hur de tillförsäkras nödvändiga stöd- och utvecklingsmöjligheter.

Sisällys

Tiivistelmä.....	3
Sammanfattning	5
1. Johdanto.....	8
1.1 Tietoa seurantaloista ja niiden korjaamisesta	10
1.2 Avustustiedon hallinta	13
2. Seurantalojen strateginen merkitys osana kulttuuriperinnön suojelua ja vahvistamista	14
2.1 Seurantalot kulttuuriperintönä	14
2.2 Kansainvälinen taso.....	16
2.3 Euroopan taso	17
2.4 Kansallinen taso	18
Seurantalot ja Kulttuuripoliittinen selonteko	19
Kulttuuriperintöstrategia ja seurantalojen avustusjärjestelmä	19
Seurantalot ja Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020.....	22
Seurantalot ja Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma.....	23
Seurantalot ja korjausrakentamisen pitkän aikavälin strategia	24
Seurantalot ja Kansalaisjärjestöstrategia 2023–2027	25
Johtopäätökset: Seurantalojen ja niiden avustusjärjestelmän merkitys kansallisten strategioiden toteuttajina.....	27
2.5 Seurantalojen taso	27
Seurantalojen korjausavustukset ja muu rahoitus.....	28
Seurantalojen muu taloudellinen tuki	30
3. Seurantalojen avustusjärjestelmän luonne ja avustuksen myöntöperusteet	32
3.1 Seurantaloavustuksen kehitys	32
3.2 Seurantalojen avustusmäärien kehitys.....	34
3.3 Tilannekuva vuoden 2024 kyselyn perusteella	38
3.4 Seurantalojen tulevaisuuden näkymät	45
Seurantaloavustuksen jakokriteerit.....	48
Avustuksen hakijoiden hanke- ja korjausosaaminen	49
Seurantalojen kulttuurihistoriallinen arvottaminen	50
Seurantalojen yhteiskunnallinen vaikuttavuus.....	50
4. Johtopäätökset – seurantalojen ja niiden avustusjärjestelmän systeminen merkitys ja vaikuttavuus.....	53
Seurantaloavustuksen merkitys, vaikuttavuus	53
5. Seurantalojen tulevaisuus	55
6. Kehittämissuosituksset	56
Lähteet:	57

1. Johdanto

Seurantalot käsittävät joukon maaseudulla ja kaupungeissa sijaitsevia yhteisöllisiä taloja, jotka ylläpitävät monenlaista paikallisyhteisöjä ja alueidensa kulttuuriperintöä sekä vetovoimaisuutta vahvistavaa toimintaa. Seurantaloja on noin 2500. Luku sisältää suomen- ja ruotsinkieliset seurantalot, työväen- ja kansantalot, vapaaehtoisten palokuntien ja urheiluseurojen talot sekä maamies-, raittius-, kotiseutu- ja marattalot. Seurantaloiksi luetaan myös kylätalot, joissa on kokoontumistilat.

Seurantalot ovat monipuolisesti käytettäviä, toimivia tiloja, jotka ovat keskimäärin kohtuullisessa kunnossa. Taloilla on pitkä ja omaleimainen historia, ja niihin liittyy inhimillisesti ja yhteiskunnallisesti kiinnostavia tarinoita. Taloja omistavat niihin sitoutuneet yhteisöt, tukeaan omat keskusjärjestönsä.

Seurantaloja ylläpidetään ja kehitetään paikallisten yhteisöjen voimin. Toiminnalla saattaa olla laajat vaikutukset alueen asukkaiden hyvinvointiin, yhteisöllisyyteen, resilienssiin sekä alueiden vetovoimaan ja kehittymiseen. Toimintaympäristön muuttuessa usean seurantaloon toiminta liittyy globaalien ilmiöiden, kuten kestävän kehityksen, ilmastomuutoksen torjumisen, luonnon monimuotoisuuden ja varautumisen tukemiseen. Vihreää siirtymää ei toteuteta ensisijaisesti kansainvälisillä sopimuksilla vaan paikallisyhteisöjen toiminnan muutoksen kautta. Tässä seurantaloilla on roolinsa.

Seurantalojen korjausavustuksilla pyritään säilyttämään rakennusperintöä. Avustuksella mahdollistetaan talojen erityispiirteet säilyttävä korjaaminen ja käytettävyyttä parantavat välttämättömät muutostyöt, esimerkiksi energiatehokkuuden ja esteettömyyden parantaminen. Tavoitteena on säästävä korjaaminen pitkällä aikavälillä. Asianmukaiset korjaussuunnitelmat ja kustannusarvio ovat avustuksen saamisen edellytys. Hakijoilta odotetaan korjaustoiminnan pitkän tähtäimen suunnitelmia. Hakijalla on oltava myös omaa rahoitusta.

Valtiovarainministeriön Valtionavustus-hanke on äskettäin analysoinut valtionavustuksia ja laatinut niiden kehittämisehdotuksia. Hankkeen mukaan monet toimijat osallistuvat ja vaikuttavat yhteiskunnassa juuri valtionavustusten ansiosta. Avustukset ovat yksi keino yhteiskuntapolitiikan keinojen valikoimassa. Raportissa todetaan, että yhteiskunnalliset tarpeet myös muuttuvat ja niitä muutetaan.

Seurantalojen turvaaminen ja kehittäminen on haastavaa nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Talojen suurimpia haasteita ovat demografinen muutos ja väestön ikääntyminen, epätasainen aluekehitys, siihen liittyvä harvaan asuttujen alueiden muuttotappio sekä taloudellisten ja osaamisresurssien vähentyminen. Näyttää siltä, että seurantalojen korjausvelka on kasvamassa samalla kun valtion ja kuntien avustuksia ja tukia leikataan, ja EU-osarahoitteisten ohjelmien (esim. Leader) voimavarat vähenevät.

Seurantalojen korjausavustusta leikattiin erittäin voimakkaasti vuodelle 2024, Vuonna 2023 voitiin jakaa lähes 1,7 miljoonaa euroa mutta keväällä 2024, valtion budjettileikkausten jälkeen enää noin 0,5 miljoonaa euroa. Alue- ja paikallishallinnon uudistusten (mm. kuntien yhdistymiset, hyvinvointialueuudistus ja sairaalaverkoston supistukset) myötä kunnissa on yhä enemmän tyhjiä kiinteistöjä, joiden ylläpitäminen sitoo kuntien varoja. Kaikki edellä mainitut haasteet merkitsevät sitä, että seurantalojen kehittämisessä ja julkisten avustusten kohdentamisessa on pyrittävä entistä parempaan strategiseen aseointiin, tehokkuuden ja tuottavuuden lisäämiseen sekä näyttöön tehtyjen investointien vaikuttavuudesta.

Samaan aikaan voidaan nähdä myönteisiä kehityssuuntia, jotka oikein hyödynnettyinä vahvistavat seurantalojen toimintamahdollisuuksia tulevaisuudessa. Tällaisia ovat jo aiemmin mainittu ekologinen herääminen ja käynnissä oleva vihreä siirtymä tai kestävyysmurros, monipaikkainen

työskentely ja koronapandemian myötä lisääntynyt etätö sekä paikallisen tuotannon ja kulttuuriperinnön kasvava arvostus

Tässäkin arvioinnissa sivutaan seurantalojen toimintaympäristön muutoksia. Muutosten käsittely ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen varsinainen kohde, vaan se kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriölle, Suomen Kotiseutuliitolle, Seurantaloasiain neuvottelukunnalle sekä siinä edustettuina oleville järjestöille.

Sen sijaan tässä tutkimuksessa pyritään ainakin hahmottamaan, mikä on seurantaloavustusten päämäärä, mitä niillä tavoitellaan? Mikä on niiden vaikuttavuus suhteessa päämääriin, mitä avustuksilla on saatu aikaan? Mitä haasteita, yhteiskunnallisia kysymyksiä seurantaloavustuksella on pyritty ratkaisemaan ja onko siinä onnistuttu?

Valtioavustuksia on myönnetty vuositasolla 4 miljardia euroa, noin seitsemän prosenttia valtion budjetista. Seurantalojen avustus on hyvin pieni tässä kokonaisuudessa. Se rinnastuu ensi sijassa opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonalojen kulttuuriperinnön vaalimiseen myöntämiin avustuksiin.

Pienetkin summat on tietysti kohdennettava oikein sekä käytettävä tuloksellisesti ja vaikuttavasti. Olennaisia kysymyksiä ovat tuen vaikuttavuus sekä tukiprosessin tehokkuus, sen panostuotosuhde. Pienelläkin, oikeaan aikaan ja oikeaan kohteeseen myönnetyllä avustukselle saattaa olla merkittävä vipuvaikutus seurantaloon tulevaan kehitykseen.

Valtiovarainministeriön valtionavustushankkeen sanastotyössä vaikutus määritellään muutokseksi, jonka tarkasteltava toiminta tai muu tarkasteltava tekijä aiheuttaa joko yksin tai yhdessä muiden tekijöiden kanssa. Vaikuttavuus määritellään puolestaan toiminnan ominaisuudeksi, joka ilmentää sitä, miten ja millaisia vaikutuksia toiminta voi saada tai on saanut aikaan ilmiössä tai muussa tarkasteltavassa kohteessa suhteessa valittuun vertailukohtaan. Siirryttäessä vaikutuksista vaikuttavuuteen, on hyväksyttävä se tosiasia, että tarkastelun kohteena olevaan ilmiöön vaikuttavat myös monet intervention ulkopuoliset tekijät, kuten taloudelliset suhdanteet, poikkeus- tai häiriötilanteet jne.

Edellinen, Suomen Kotiseutuliiton (Johanna Hakanen, Sanna Käyhkö, Leni Pakkala, Marianne Parvinen ja Elina Kuismen) laatima seurantalojen avustusjärjestelmän arviointi julkaistiin vuonna 2015 (Seurantalojen korjausavustukset, Selvitys valtionavustusten käytöstä ja vaikutuksista). Siinä kuvataan seurantalojen korjausavustusten toimivuutta ja tuloksia sekä avustusjärjestelmän vaikutuksia talojen kulttuurihistorialliseen arvoon ja kansalaistoimintaan. Raportissa (Hakanen ym. 2015, 47) todetaan, että: ”Korjausavustusten jaossa on kiinnitetty erityishuomiota kulttuurihistoriallisesti arvokkaiksi luokiteltuihin seurantaloihin. Korjaustöiden ohjauksessa on huomioitu erityisesti seurantalojen kulttuurihistoriallisesti arvokkaimpien tilojen, näyttämöllisten juhlasalien sekä niihin liittyvien aula- ja tarjoilutilojen säilyminen. Kotiseutuliiton korjausneuvonta on välittänyt laajalle yhdistyskentälle yhtenevää ohjausta ja tietoa rakennusperintöä kunnioittavasta korjaustavasta. Seurantalojen korjausavustuksin on edistetty ja ylläpidetty perinnerakentamisen osaamista ja talkootyöperinnettä.”

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on:

- Laatia lähtötilannearvio seurantalojen nykytilasta sekä mahdollisuuksista ja tulevaisuuden haasteista
- Laatia laaja-alainen tai systeeminen vaikuttavuusarvioinnin kehikko, joka ottaa huomioon korjausavustusten pitkäaikaiset vaikutukset paikallisyhteisöön ja alueen kehittymiseen.
- Arvioida nykyisten korjausavustusten vaikutuksia ja vaikuttavuutta.
- Laatia suositukset seurantalojen toiminnan kehittämiseksi sekä korjausavustusten vaikutusten arvioimiseksi.

Seurantalojen korjausavustusten vaikuttavuuden tutkimuksen tai arvioinnin onnistunut suorittaminen edellyttää kokonais kuvan ymmärtämistä seurantalojen merkityksestä paikallisyhteisöjen ja alueiden näkökulmasta. Sen sijaan, että tarkasteltaisiin korjausavustuksia ainoastaan seurantalojen rakennusten kunnostamisen ja ylläpidon näkökulmasta, tulee arvioinnissa ottaa huomioon laajempi yhteiskunnallinen vaikuttavuus, kuten vihreän siirtymän tai kestävyysmuroksen tukeminen, paikallisen elinvoiman ja työllisyyden vahvistaminen, maaseudun harrastuspaikkojen, kulttuuriperinnön ja perinteisten korjausrakennustaitojen säilyttämisen näkökulma (1: *relevanssi*). Tätä taustaa vasten arvioidaan, ovatko korjausavustusten taso ja kohdentaminen linjassa sille asetettuihin tavoitteisiin (2: *koherenssi*), kuinka avustustoiminnan toteutuksessa on onnistuttu (3: *toimeenpanon tehokkuus*) ja millaisia todennettavissa olevia vaikutuksia avustustoiminnalla on ollut (4: *tuloksellisuus*). Edellä kuvattuihin neljään katsantokantaan perustuvien analyysien pohjalta luodaan kokonaiskuva seurantalojen avustustoiminnan toimivuudesta, joka palvelee kehittämistarpeiden tunnistamista ja niihin liittyen muutosehdotusten määrittelyä.

Arviointiasetelmamme on systeeminen, so. seurantalojen kokonaisvaikuttavuutta tarkastellaan yhteisöjen ja alueen kehittämisen laajempien vaikutusten näkökulmasta. Systeemisen muutoksen synnyttämisen aikajänne kulttuuriperinnön säilyttämisen, sosiaalisen pääoman vahvistamisen tai osallisuuden alueella voi olla hyvinkin 5–10 vuotta, mikä pitää ottaa huomioon käynnistyvässä arvioinnissa. Arvioinnissa haastavaa on se, että toistuvat tapahtumat synnyttävät toimintakaavoja tai kuvioita (*patterns*), ja että nämä kuviot ovat seurausta systeemisestä rakenteesta, jonka taustalla puolestaan on vielä syvemmillä olevia muutosvoimia.

Arvioinnissa sovelletaan ns. triangulaatiota, so. kohdetta lähestytään usean eri aineiston ja analyysimenetelmän kautta. Näin saadaan kontrolloitua aineisto- ja tutkijalähtöinen varianssi ja samalla taataan tutkimuksen validiteetti ja aineistojen luotettavuus (*reliabiliteetti*). Tutkimustuloksia ja kehittämissuhteita testataan aktiivisesti arviointihankkeen edetessä yhteisillä keskusteluilla arvioinnin ohjausryhmän ja keskeisimpien sidosryhmien edustajien kanssa, mikä on olennainen osa kehittävää vaikuttavuusarviointia.

1.1 Tietoa seurantaloista ja niiden korjaamisesta

Seurantalojen avustujärjestelmä ja sen vaikuttavuus ovat yhteydessä tietoon, jota meillä on seurantaloista ja niiden korjaamisesta. Tieto seurantalojen määrästä, ominaispiirteistä rakennusperintönä sekä korjaustarpeista auttaa sen arvioinnissa, millaista taloudellista ja tiedollista tukea seurantalot tarvitsevat. Tieto seurantalojen historiasta ja arkkitehtuurista eri aikoina mahdollistaa talojen kulttuurihistoriallisen merkityksen arvioinnin ja, mikäli niin halutaan, avustusten kohdentamisen kulttuurihistoriallisiin kriteereihin.

Seurantalojen inventointiin panostettiin avustusten alkuaikoina 1970–80-luvuilla. Inventoinnit olivat yhteydessä huoleen seurantalojen tilasta. Inventoinneista ei tullut kattavia. Tiedot ovat täydentyneet seurantaloja omistavien yhdistysten historiikeilla ja joillakin alueellisilla, maakunnallisilla seurantalojen kartoituksilla. Taustatietoja ja historiallisia kehyksiä löytyy seurantaloja omistavien järjestöjen historioista. Yleisemmän kehyksen tarjoaa yhdistys- ja kansalaistoiminnan historiaa ja sen merkitystä valottava historiantutkimus.

Voi olettaa, että seurantalot pääosin sisältyvät kuntien rakennuskulttuuri-inventointeihin koko kunnan tasolla tai osana kaavoitushankkeita. Maakunnallisesti merkittävimpinä pidetyt seurantalot sisältyvät 1960–70-luvuilta lähtien laadittuihin, vaiheittain täydentyneisiin ja laadultaan kehittyneisiin maakunnallisiin inventointeihin sekä viimeisten vuosikymmenten alueellisiin kulttuuriympäristöohjelmiin.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että seurantaloja olisi johdonmukaisesti suojeltu alueidenkäytön suunnittelussa. Inventointien pohjalta ei ole luotu kokonaiskuvaa seurantaloista Suomessa. Ilmeisesti niukkimmin on tietoa 1950–2020-lukujen seurantaloista, muistaen senkin, että taloja yhä rakennetaan, viimeisimmät nuorisoseurantalokin ovat 2020-luvulta.

Seurantaloasiain neuvottelukunnan aloitteesta teetettiin seurantaloja palveleva seurantalot.fi -sivusto. Vuonna 2005 avattu sivusto on kattavin tietolähde seurantaloista, ja sen on ajateltu toimivan talojen markkinointikanavana. Sivustolla jaetaan myös tietoa talojen korjaamisesta ja ajankohtaisasioista. Mukana olevien taloryhmien keskusjärjestöt maksavat sivuston ylläpito-kustannukset ja osan sen kehittämistä. Aineisto on talojen omistajien sinne viemää, eikä sivusto ole täysin kattava eikä ajantasainen. Sivuston kehittäminen järjestöjen yhteistyönä on vireillä.

Johanna Hakasen korkeatasoinen arkkitehtuurihistorian lisensiaattityö (2016, julkaistu 2018) *Suomalaisten vapaapalokuntien rakennushistoriaa, Aatteen taloja arkkitehtuurin rajoilla* kertoo VPK-talojen historiasta ja arkkitehtuurista erityisesti viime sotiin asti mutta sen jälkeiseltäkin ajalta. Mukana on yleisemminkin seurantalojen ja niiden suojelun vaiheita. Esko Nummelin on laatinut taidehistorian lisensiaattitutkimuksen suojeluskuntataloista, *Suojeluskuntajärjestö rakentajana* (1993). Sarjassa Taidehistoriallisia tutkimuksia (12, 1991) on Nummelinin kompakti artikkeli aiheesta.

Työväentalot haluttaisiin UNESCO:n maailmanperintöluetteloon kansainvälisenä sarjanimeämisensä. Tähän liittyen ilmestyi vuonna 2022 Marja Lähteenmäen ja Kalle Kallion perusteellinen tutkimus työväenliikkeestä sekä työväen- ja kansantaloista. (Lähteenmäki, Marja - Kallio, Kalle; *Labour Halls in Finland. History, Architecture and Labour Heritage. Evaluation for UNESCO World Heritage Listing*. The Finnish Labour Museum Werstas publications, 2022). Julkaisu sisältää kahdentoista talon arvioinnin mahdollisiksi maailmanperintökohteiksi (joita voisi Suomesta olla vain yksi).

Erinomaisen kokonaiskuvan seurantaloista saa Suomen Kotiseutuliiton vuonna 2008 julkaisemasta, Anna-Maija Halmeen ja Leni Pakkalan toimittamasta artikkelikokoelmasta *Yhdessä rakennetut. Suomalaiset seurantalot*. (Suomen Kotiseutuliiton julkaisu A:18). Verkosta ladattavissa oleva julkaisu kertoo seurantalojen historiasta ja arkkitehtuurista sekä esittelee seurantalojen toimintaa. Suomen Kotiseutuliitto ja Maahenki-kustantamo julkaisivat 2017 Tuomas Uusheimon valokuvateoksen *Seurantalolla*. Teoksessa on Uusheimon hienojen kuvien ohella Marja Hakolan ja Johanna Hakasen artikkeli seurantaloista sekä talojen käyttäjien ja toimintojen esittelyitä.

Tauno Linkoranta on viime vuosina kirjoittanut useita Varsinais-Suomen kylät ry:n julkaisuja kylä- ja seurantaloista ja niiden kehittämisestä. Vuonna 2019 ilmestyi julkaisema *Elävät tilat, Näkökulmia ja keinoja entisten kyläkoulujen ja muiden julkisten tilojen uusiokäyttöön yhteisöllisinä tiloina*. Lähtökohtana oli kuntien aiemmin käyttämien tilojen jääminen käytöstä, ja hankkeiden esittelyt on tiivistetty vinkeiksi siitä, miten talon ylläpito, käyttö, rahoitus ja korjaaminen olisi tarkoituksenmukaisimmin ratkaistavissa. *Seurantalo 2020, mukana muutoksessa*, esittelee kymmenen korjattua seurantaloa, *Kylän historia eläväksi* (2021) puolestaan keskittyy kylien tuotteistamiseen ja profilointiin. Vuonna 2023 ilmestynyt *Vanha talo, uusi meininki, Maaseudun kiinteistöjen uusiokäytön monet mallit* tarkastelevat lukuisten erilaisten maaseudun rakennusten uusiokäyttöjä. Kaikki julkaisut ovat digitaalisina saatavissa verkosta.

Ammattikorkeakouluissa on laadittu jonkin verran seurantaloihin välillisesti ja suoraan liittyviä opinnäytteitä. Niistä on tehty havaintoja tätä arviointia laadittaessa, mutta niitä ei ole koottu yhteen tai hyödynnetty tässä selvityksessä. Suomen nuorisoseurat ja Kansantalojen liitto ovat

äskettäin kartoittaneet talojensa korjaustarpeita, ja Suomen Kylät ry:n vuoden 2024 valtakunnallisessa kyläkyselyssä kartoitettiin mm. kyläyhdistysten toimintaa, rahoituskeinoja sekä yhteisöllisiä tiloja.

Seurantalojen korjaamisessa on olennaista sen tueksi saatava tieto ja konkreettinen ohjaus. Hanke- ja rakennuttamisosaaaminen on tärkeää. Keskeistä on turvallisten, koeteltujen ja rakennukseen sopivien materiaalien ja toteutustapojen käyttäminen. Sen ohella on otettava huomioon kustannukset (mihin on varaa) sekä materiaalien huollettavuus ja korjattavuus.

Seurantalojen korjaaminen ei sinänsä eroa muiden vastaavien rakennusten hoidosta ja korjaamisesta. Seurantaloilla on kuitenkin niiden tiloista ja toiminnoista sekä koosta johtuvia erityisiä tarpeita, vaatimuksia ja odotuksia. Sama koskee seurantaloja, jotka ovat uusiokäytössä, usein kyse on aiemmista kouluista. Niissä olennaisin kysymys on toimintojen soveltuminen rakennuksiin. Suuret luokkahuoneet ja esimerkiksi opettajien asuntojen keittiötilat luonnollisesti helpottavat rakennusten käyttöä.

Avustustyöstä vastanneen Leni Pakkalan ja Ulla Raholan toimittama opas *Näin korjaamme seurantaloon* julkaistiin syksyllä 1985 (Suomen Kotiseutuliiton julkaisu B:5). Ruotsinkielinen laitos *Så renoveras föreningshus* julkaistiin kaksi vuotta myöhemmin. Kansio on monipuolinen katsaus niin seurantaloihin yhteiskunnassa kuin talojen korjaamiseen. Ohjeet kattavat korjausten suunnittelun rakennukseen tutustumisesta valmiisiin suunnitelmiin, korjausten toteutuksen rakenteista ja materiaaleista talojen käytön erityiskysymyksiin, kuten teatteriin, liikuntaan sekä pihaan ja ympäristöön. Ohjeet keskittyvät pääosin puurakenteisiin taloihin, joita on valtaosa seurantaloista. Vuonna 1986 Pakkala ja Rahola tekivät yhteistyössä Taideteollisen korkeakoulun kuvallisen viestinnän osaston kanssa seurantalojen historiaa, toimintaa ja korjaamista esittelevän näyttelyn *Seurantalo elää*.

Seurantalojen talotekniikan kysymyksiä ratkottiin vanhojen rakennusten talotekniikkaan erikoistunut LVI-insinööri Jukka Sainion suunnitteluohjeella ilmalämpöpumpuille (2009) ja LVI-korjauskortilla vuonna 2010.

Kotiseutuliiton rakennustutkija on hoitanut taloihin ja niiden korjaamiseen liittyvää neuvontaa ja koulutustoimintaa tehtävän perustamisesta alkaen. Tärkeä osa ohjausta ovat olleet esitykset eri puolella Suomea järjestetyissä seminaareissa ja koulutustilaisuuksissa (noin 2–4 kertaa vuodessa) sekä kohdekäynnit. Tietoa ja ohjeita seurantalojen korjaamisesta on koottu myös Suomen Kotiseutuliiton verkkosivuille ja seurantalot.fi-sivustolle.

Suomi on toimintakenttänä kovin laaja. Niinpä Kotiseutuliiton rakennustutkija on pyrkinyt yhteistyöhön muiden rakennusperinnön hoidon tahojen kanssa. Avustuksen hakijoita ja saajia ohjataan kääntymään alueellisten vastuumuseoiden puoleen. Niiden verkosto on 2019 museolain myötä aiempaa kattavampi.

Museoviraston korjauskortit ovat tarjonneet tukea ensi sijassa puu- ja hirsirakenteisten, perinteisillä rakenne- ja materiaaliratkaisuilla toteutettujen seurantalojen korjaamiseen. Nykyisin kortit ovat vapaasti saatavissa Museoviraston verkkosivuston korjaustaito.fi kautta.

Korjaustietoa on siis periaatteessa ja käytännössäkin saatavissa. Edellä jo todettujen lisäksi esimerkiksi Panu Kailan lukuisat julkaisut sekä verkkoaineistot antavat tietoa ja osviittaa etenkin perinteisten rakennusten korjaamiseen. Mainita kannattaa myös Juulia Mikkolan ja Netta Böökin Ikkunakirja sekä heidän ja Leino Kuuluvaisen kirjoittama Ilmakirja, Painovoimainen ilmanvaihto.

Kannattaa myös mainita Suomen Kotiseutuliiton julkaisema, Jonina Vaahtolammin toimittama *Kestävän korjaamisen polulla, Korjausklinikan oppeja, havaintoja ja kokemuksia*. Siihen on koottu tulokset Suomen Kotiseutuliiton ja LAB-ammattikorkeakoulun Korjausklinikka-hankkeesta, ja se on kohdistettu kaikille korjausrakentamisesta ja vanhoista taloista kiinnostuneille. Yksi julkaisun luvuista käsittelee seurantalojen kestävästä korjaamisesta ja vapaaehtoistyötä rakennusperinnön hoidossa. Julkaisun esimerkkikohteisiin sisältyy Heinolan vuonna 1891 valmistunut WPK-talo.

Suurimmat puutteet korjaustiedon saatavuudessa liittyvät sotien jälkeen rakennettujen seurantalojen korjaamiseen sekä kestävyuden ja energiaviisauden huomioimiseen talojen korjaamisessa.

1.2 Avustustiedon hallinta

Avustushakemukset tuottavat tietoa Kotiseutuliitolle ja keskusjärjestöille. Talojen tarpeet näkyvät hakemuksissa. Kotiseutuliitolle avustusrekisteriin ja muihin aineistoihin kertyvä tieto taloista on runsasta, mutta epätasaista ja hajanaista. Tietoa on digitaalisena ja fyysisessä muodossa. Liiton käyttämät sovellukset eivät täysin keskustele keskenään ja avustusten käsittelyssä joudutaan myös manuaaliseen työhön. Aineiston keskeiset osat olisi saatava kattavasti digitaalisiksi. Aineistoon liittyy muitakin pulmia, alkaen jo kuvien käyttöoikeuksista. Avustusrekisteri itsessään on haavoittuva, pienen toimittajan takana.

Avustusrekisterin ohella liitto käyttää Collecte-kokoelmanhallintasovellusta (<https://collecte.fi/>). Voimavarojen puute estää sovelluksen täysimääräisen hyödyntämisen.

Suomen Kotiseutuliitolla on seurantalojen korjausavustuksen yhteydessä syntynyttä arkistoa-ineistoa; hakemuksia ja asiakirjoja, valokuvia ja rakennuspiirustuksia. Valokuvat ovat avustuksiin ja niiden selvittämiseen liittyviä kuvia, avustustoimintaan liittyviä dokumentointikuvia sekä muita toimintaan liittyviä valokuvia. Arkistossa on noin 35 000 kuvaa 1 600 seurantalosta eri formaateissa, vain osa digitaalisia. Mukana on ulko- että sisäkuvia ennen korjauksia, eri korjaustyövaiheista sekä valmiista kohteista. Rakennuspiirustuksia on luetteloitu lähes 800 talosta, jotka ovat hakeneet seurantalojen korjausavustuksia 1980- ja 1990-luvuilla. Arkistossa on muutama tuhat rakennuspiirustusta.

Kotiseutuliiton käytössä olevan avustussovelluksen kehittämis- ja uusimistarve on arvioitava. Samalla on selvitettävä ratkaisujen yhteyksiä niin Valtiokonttorin tarjoamiin palveluihin (haeavustuksia.fi; hallinnoivavustuksia.fi; tutkiavustuksia.fi) kuin yhteiskunnan perusrekistereihin (vrt. <https://ryhti.syke.fi/>). Optimaalisen järjestelmän olisi kerrytettävä kohdekohtaista tietoa helposti näkyväksi ja seurattavaksi, jaettavaksi ja tilastoituvaksi. Samalla olisi luotava yhteydet muihin liiton tietoa-ineistoihin sekä yhteiskunnan perusrekistereihin.

2. Seurantalojen strateginen merkitys osana kulttuuriperinnön suojelua ja vahvistamista

2.1 Seurantalot kulttuuriperintönä

Seurantalot ovat elävää perintöä. Niiden lähtökohtana oleva yhteiskunnallinen kehitys tunnetaan pääpiirteissään hyvin. Kyse on aatteellisen ja yhdistysmuotoisen kansalaistoiminnan roolista modernin ja demokraattisen suomalaisen yhteiskunnan muotoutumisessa. Toiminta tarvitsi ja tarvitsee tilansa, tiloiksi rakennettiin seurantaloja.

Kulttuuriperintö jaetaan usein aineelliseen ja aineettomaan perintöön. Jaottelu on osin keinotekoinen, koska aineellinen ja aineeton ovat väistämättä vuorovaikutuksessa, toistensa edellytyksiä, myös seurantaloilla.

Seurantalot liittyvät laajempaan, ehkä vaikeasti määriteltävään yhteiskunnalliseen ja poliittiseen perintöön. Tämä tarkoittaa mm. arvoja, aatteita, tavoitteita, merkityksiä ja prosesseja, joiden varassa yhteiskuntaamme on rakennettu. Ne ilmentävät niin historiallista jatkuvuutta kuin muutoksiakin. Seurantalojen rakentamista, käyttöä tai muuta suhdetta tähän kehitykseen, nykyhetkeen asti, ei ole juurikaan tutkittu.

Seurantaloja on sisällytetty rakennusperinnön inventointeihin ja huomioitu asema-, yleis- ja maakuntakaavoissa. Emme tiedä, miten paljon seurantaloja on suojeltu kaavoissa. Noin 15 vuotta sitten mainittiin, että seurantaloista neljännes olisi todettu kulttuurihistoriallisesti arvokkaiksi. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet uudemmat, sotien jälkeen ja 1970-luvulta alkaen syntyneet seurantalot. Kaavoitus on joka tapauksessa keskeinen keino seurantalojen suojelemiseksi.

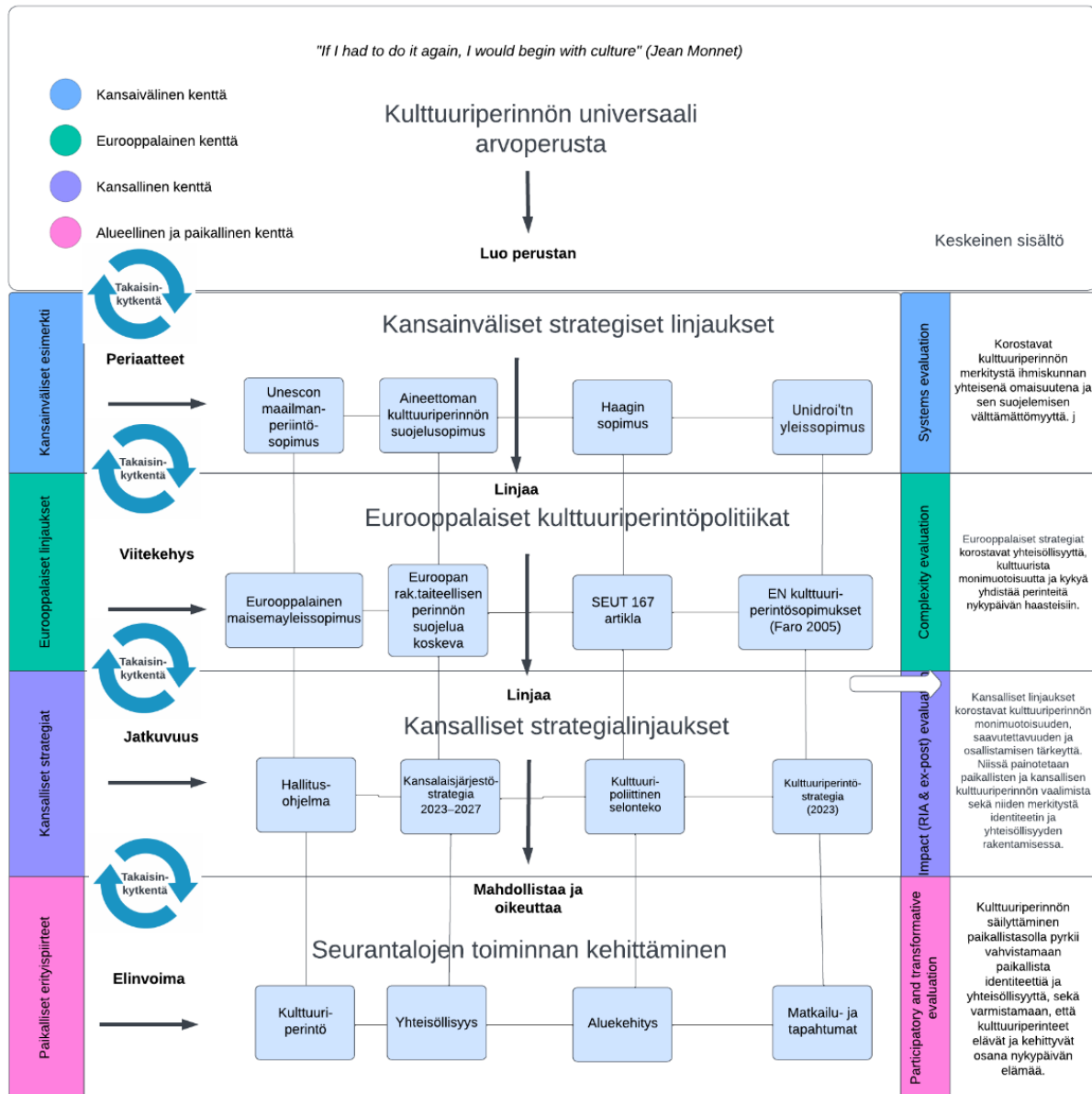
Rakennusperintölakia edeltäjinään on harvoin käytetty seurantalojen suojeluun. Sillä suojeltuja kohteita, nykyisestä omistajuudesta riippumatta, on seitsemän. Lisäksi on suojeltu yksi yhdistyskäyttöön siirtynyt entinen kansakoulu ja kolme entistä suojeluskuntataloa.

Arvioitaessa seurantalojen merkitystä kulttuuriperintönä on hyvä ottaa huomioon laajempi strateginen viitekehys. Maailman kulttuuriperintöä koskevat linjaukset, UNESCO:n vuonna 1972 hyväksymä Maailmanperintösopimus, korostavat kulttuuriperinnön merkitystä ihmiskunnan yhteisenä omaisuutena ja sen suojelemisen välttämättömyyttä. Nämä linjaukset tarjoavat puitteet kulttuuriperinnön suojelemiselle, säilyttämiselle ja esittelemiselle kansainvälisellä tasolla.

Euroopan unionissa kulttuuriperinnön linjaukset ovat tiiviisti sidoksissa EU:n kulttuuri-, koulutus- ja tutkimuspolitiikkaan. EU on kehittänyt useita ohjelmia, kuten Euroopan kulttuuriperintötunnus (EHL), Euroopan kulttuuriperintövuosi (2018) ja eurooppalainen kulttuuriperintöpaljento, jotka edistävät kulttuuriperinnön säilyttämistä ja käyttöä. Nämä strategiat korostavat yhteisöllisyyttä, kulttuurista monimuotoisuutta ja kykyä yhdistää perinteitä nykypäivän haasteisiin.

Euroopan neuvosto on ollut keskeinen kulttuuriperintöä koskevien standardien, eurooppalaisten yleissopimusten ja suositusten laatija. Sillä on 27 jäsenmaata. EN:n yleissopimukset ja niihin perustuva toiminta ovat vaihteittain kehittyneet kulttuuriperinnön oikeuksia koskevista tavoitteista tarkastelemaan ihmisten oikeuksia kulttuuriperintöihin. Tämä on korostanut kulttuuriperinnön roolia demokratian, tasa-arvon ja oikeusvaltion ylläpitämisessä ja kehittämisessä.

Suomessa kulttuuriperintölinjaukset heijastavat sekä kansallisia että kansainvälisiä suuntauksia. Suomen kulttuuriperintöpolitiikka korostaa paikallisten ja kansallisten perinteiden kunnioittamista sekä kulttuuriperinnön saavutettavuutta ja osallistamista. Suomi on sitoutunut niin UNESCO:n kuin EN:n sopimuksiin ja ohjelmiin. Kuviossa 1. on hahmoteltu laajempaa seurantaloiden toiminnan strategista viitekehystä, joka palvelee tämän selvityksen vaikuttavuusulottuvuuksien määrittelyä.

Kuvio 1. Seurantaloiden kehittäminen osana kulttuuriperintöpolitiikan strategista kehikkoa.

Kuviossa 1. on hahmoteltu seurantaloiden kehittämistä osana kulttuuriperintöpolitiikan monitasoista strategista kehikkoa. Toiminnan taustalla on kulttuuriperintöpolitiikan universaali arvoperusta, jota on pyritty tekemään näkyväksi kansainvälisillä kulttuuriperintösopimuksilla ja linjauksilla. Eurooppalaisen kulttuuriperintöpolitiikan, -linjausten ja -sääntelyn tulisi olla sopusoinnussa kansainvälisten sopimusten ja linjausten kanssa. Kansallinen ja alueellinen kulttuuriperintöpolitiikka niin ikään noudattaa sekä kansainvälisiä että eurooppalaisia linjauksia. Tässä toiminnassa operatiivisen tason muodostaa seurantaloiden toiminnan kokonaisuus. Ne omalta osaltaan toteuttavat ja toimeenpaneavat edellisiä linjauksia.

2.2 Kansainvälinen taso

Yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemiseksi on UNESCO:n vuonna 1972 hyväksymä kansainvälinen sopimus. Sopimuksen keskeisenä lähtökohtana on huoli maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön säilymisestä tuleville sukupolville. Maailmanperintösopimuksen tavoitteena on kansojen välisen yhteistyön avulla tunnistaa, vaalia, säilyttää ja esitellä maailman keskeistä kulttuuri- ja luonnonperintöä.

Maailmanperintö on koko ihmiskunnan yhteistä pääomaa, ja siten sen suojeleminen on kaikkien valtioiden asia. Suomi ratifioi maailmanperintösopimuksen vuonna 1987. Sopimuksen ratifioineiden valtioiden vastuulla on mahdollisten tulevien maailmanperintökohteiden tunnistaminen, dokumentointi ja nimeäminen maailmanperintöluetteloon. Sopimusosapuolten tulee huolehtia jo olemassa olevista maailmanperintökohteistaan. Sopimusosapuolia kannustetaan kansainväliseen yhteistyöhön yhteisen perinnön säilymistä varten.

Suomi valmisteleekin mukanaoloa kansainvälisessä työväentaloja koskevassa sarjanimeämisessä maailmanperintöluetteloon. Valmistelua koordinoidaan Tanskassa (Arbejdermuseet). OKM:n rahoittama, Museovirastossa laadittu selvitys esityksestä luovutettiin ministeriölle vuoden 2024 lopulla. Jo aiemmin Työväenmuseumo Werstas (Marja Lähteenmäki, Kalle Kallio) laati englanninkielisen selvityksen työväen- ja kansantalojen vaiheista ja mahdollisista suomalaisista maailmanperintökohteista, joita tunnistettiin 12 kohdetta. Suomen ilmeinen kohde on Helsingin työväentalo, toisena vaihtoehtona on ollut Punkalaitumen Mäenpään työväentalo. Esityksen eteneminen on kuitenkin auki, mukana ovat toistaiseksi Tanska, Australia, Argentiina ja mitä ilmeisimmin Suomi, mutta lisää maita ja kohteita tarvittaisiin.

Aino ja Alvar Aallon kohteista Suomessa valmistellaan maailmanperintöesitystä. Seurantalaja ei ole mukana esityksessä, lähinnä niitä on Helsingin Kulttuuritalo.

Haagin vuoden 1954 yleissopimus on UNESCO:n alainen humanitaarinen yleissopimus, jonka tavoitteena on kulttuuriomaisuuden suojeleminen aseellisen selkkauksen sattuessa. Sopimus syntyi toisen maailmansodan jälkeen tilanteessa, jossa merkittävä osa eurooppalaista kulttuuriperintöä oli tuhoutunut suorien ja epäsuorien hyökkäysten sekä ryöstelyn seurauksena. Sopimuksen lähtökohtana on ajatus, että yksittäisten kansakuntien kulttuuriomaisuuden tuhoutuminen ei ole pelkästään kansallinen menetys, vaan koskee koko ihmiskunnan kulttuuria. Sopimus on edelleen ajankohtainen asiakirja, joka on muodostunut osaksi kansainvälistä oikeutta. Suomi ratifioi yleissopimuksen ja siihen liittyvän pöytäkirjan vuonna 1994.

Suomella on jo pitkään ollut luettelo Haagin sopimukseen perustuvasta keskeisestä konflikti- ja kriisitilanteissa turvattavasta kulttuuriperinnöstä. Luettelo on tarkoitettu käsitellä valtioneuvostossa kuluvalle hallituskaudella. Museoviraston antaman tiedon mukaan luettelossa ovat nykyisistä tai entisistä seurantalosta Helsingin työväentalo ja museokäytössä olevat, Seinäjoen kaupungin omistamat entisen suojeluskuntapiirin rakennukset.

UNESCO:n aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista koskeva yleissopimus hyväksyttiin vuonna 2003. Sen tavoitteena on suojella ja edistää aineetonta kulttuuriperintöä, joka käsittää kulttuuritaidon, perinteet, juhlat, tanssit, laulut, kielitaitojen ja muut yhteisöjen kulttuurilliset ilmaisut, jotka ovat tärkeitä identiteetille ja yhteisöjen jatkuvuudelle. Aineettoman kulttuuriperinnön suojeleminen on vaikuttanut monien maiden, kuten Suomen, kulttuuripolitiikkaan, mikä on johtanut aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseen liittyvien käytäntöjen kehittämiseen. Sopimukseen väljästi liittyvässä kansallisessa Elävän perinnön wiki-luettelossa talkooperinne on ainoa seurantaloihin liittyvä ilmiö.

2.3 Euroopan taso

Euroopan neuvoston kulttuuriperintösopimukset ovat oikeudellisia asiakirjoja, jotka on hyväksytty Euroopan neuvostossa (Council of Europe) ja jotka pyrkivät suojelemaan ja edistämään kulttuuriperintöä Euroopassa. Sopimukset kattavat sekä aineelliset että aineettomat kulttuuriperinnön muodot.

Seuratalojen osalta olennaisia, Suomessa voimaan saatettuja Euroopan neuvoston sopimuksia ovat Granadan yleissopimus (1985), joka keskittyy arkkitehtuuriperinnön suojeluun sekä Faron puiteyleissopimus (2005, voimaan meillä 2017, European Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society).

Viimeksi mainittu sopimus keskittyy kulttuuriperinnön merkitykseen ja rooliin yhteiskunnassa. Sopimus korostaa kulttuuriperinnön arvoa ja sen vaikutusta ihmisten elämään, hyvinvointiin ja identiteettiin. Se korostaa kulttuuriperinnön merkitystä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja kestävä kehityksen edistäjänä. Sopimus kannustaa kansalaisten osallistumiseen kulttuuriperinnön suojelussa ja edistämässä sekä korostaa, että paikalliset yhteisöt ja yksilöt ovat keskeisiä toimijoita kulttuuriperinnön vaalimisessa. Sopimuksessa painotetaan kulttuuriperintöä yhteisenä omaisuutena, jonka tulee olla kaikkien saavutettavissa. Tämä liittyy myös sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen. Sopimus tavoittelee kulttuuriperinnön kestävä hallintoa, joka ottaa huomioon ympäristön, talouden ja kulttuurin sekä yhteisöjen tarpeet ja toiveet.

Yksi Faron sopimuksen keskeisistä käsitteistä on kulttuuriperintöyhteisö (heritage community). Seuratalojen omistajat ja käyttäjät kattojärjestöineen voi nähdä sopimuksen tarkoittamana kulttuuriperintöyhteisönä.

SEUT 167 artikla (SEUT = Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus) käsittelee kulttuuriperintöä ja kulttuuriyhteistyötä Euroopan unionin tasolla. Tämä artikla on osa EU:n laajempaa kulttuuriin, koulutukseen ja kansalaisten osallistumiseen liittyvää lainsäädäntöä. Artiklan mukaan unioni tunnustaa kulttuurin olevan olennainen osa Euroopan kansojen identiteettiä ja kulttuuriperintöä. SEUT 167 artiklassa ehdotetaan, että unioni tukee ja täydentää jäsenvaltioiden kulttuuripoliittisia toimia. Tavoitteena on edistää kulttuuriyhteistyötä Euroopan laajuisesti ja parantaa kulttuuriperinnön suojelua. Se korostaa kulttuurisen monimuotoisuuden kunnioittamista ja tukemista, jolloin jäsenvaltioita kannustetaan suojelemaan kulttuuriperintöään ja tukemaan kulttuurisia ilmaisumuotoja.

Euroopan neuvoston kulttuuriperintöstrategia (European Heritage Strategy for the 21st Century, Strategy 21) keskittyy kulttuuriperinnön kestävään hallintaan. Strategia hahmottelee hyvän kulttuuriperintöhallinnon suuntaviivoja, jaettua vastuuta ja laajaa osallistumista kulttuuriperinnön tunnistamiseen ja vaalimiseen. Se on tarkoitettu monenlaisille toimijoille kansalaisista, järjestöistä, paikallis- ja keskushallintoon. Strategia kiinnittyy Euroopan neuvoston perusarvoihin, demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja oikeusvaltioon. Se korostaa kestävä kehityksen periaatteita kulttuuriperinnön hallinnassa, mikä tarkoittaa, että perintöä hallitaan tavalla, joka ottaa huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristölliset näkökohdat. Strategia21 edistää yhteistyötä jäsenvaltioiden, alueiden ja paikallisyhteisöjen välillä kulttuuriperinnön suojelemiseksi. Yhteistyö eri sidosryhmien, kuten asiantuntijoiden, tutkijoiden ja kansalaisten, välillä on keskeistä. Strategia21 kannustaa innovatiivisten lähestymistapojen ja uusien teknologioiden käyttöön kulttuuriperinnön hallinnassa, sekä koulutuksen ja osaamisen vahvistamiseen alan ammattilaisille ja yhteisöille.

Euroopan unioni ja Europa Nostra jakavat vuosittain eurooppalaisia kulttuuriperintöpalkintoja viidessä sarjassa. Palkinto myönnetään kulttuuriperintöalan merkittäville hankkeille, aloitteille

tai henkilöille. Palkintojen tarkoituksena on kartoittaa ja edistää kulttuuriperinnön säilyttämisen parhaita käytäntöjä. Niillä annetaan myös tunnustusta innovatiivisille kehitysuunnille ja uudelle tiedolle, joiden avulla suojellaan ja edistetään aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä.

Seurantalojen avustusjärjestelmä sai palkinnon vuonna 2024 Kansalaistoiminta ja tietoisuuden lisääminen-sarjassa. Palkinto oli tunnustus pitkäjänteiselle työlle seurantalojen turvaamiseksi. Palkinnon perusteluna oli erityisesti se, kuinka kansalaiset itse pitävät paikallisyhteisöjen ainutlaatuista kulttuuriperintöä. Tämän rinnalla palkitsijat painottivat kansalaisyhteiskunnan ja julkisen sektorin menestyksekkään yhteistyön merkitystä.

European Heritage Days eli Euroopan kulttuuriympäristöpäivät on vuosittain (yleensä syyskuussa) järjestettävä tapahtumakokonaisuus, jonka aikana eri Euroopan maat sekä kulttuuriorganisaatiot, yhteisöt ja kansalaiset viettävät kulttuuriperintönsä monimuotoisuutta ja merkitystä. Tapahtuma on osa Euroopan komission ja Euroopan neuvoston kulttuuriperintöön liittyvää yhteistyötä. Se tarjoaa mahdollisuuksia tutustua paikallisiin kulttuuriperintöön, tapahtumiin ja aktiviteetteihin. Euroopan kulttuuriperintöpäivä nostaa esiin Euroopan yhteistä kulttuuriperintöä, lisää tietoisuutta siitä ja edistää sen säilyttämistä tuleville sukupolville. Päivä tarjoaa myös mahdollisuuden kulttuuriseen vuoropuheluun eri maiden ja kulttuurien välillä.

2.4 Kansallinen taso

Kansallisella tasolla olennaista on, miten seurantalojen avustusjärjestelmä ja itse seurantalot tukevat ja ovat osa keskeisten kansallisten strategioiden ja ohjelmien toteuttamista. Tämän ohella on tietysti muistettava niiden strategioista ja ohjelmista riippumaton, osin itseisarvoinen merkitys osana kansallista kulttuuri- ja rakennusperintöä.

Petteri Orpon vuoden 2023 hallitusohjelmassa ”Vahva ja välittävä Suomi” kulttuuriperintö mainitaan yhteensä kolme kertaa. Vastaavasti turvallisuudesta on 200 mainintaa ja huoltovarmuudesta 60 mainintaa. Näitä erilaisia toimintoja ei voi suoraan verrata, mutta jotain sanafrekvenssi kertoo hallituksen kulttuuriperintölinjausten ohuudesta – ainakin mitä hallitusohjelmaan tulee.

Hallitusohjelman sivulla 79 kuitenkin todetaan, että ”Suomalainen kulttuuri kaikissa muodoissaan toimii monipuolisena voimavarana kansalaisille, ja sen rooli kansainvälisenä kilpailutekijänä on tunnustettu. Kansalliskielten asema yhteiskunnassa on selkeä, vahva ja suomalaisia yhdistävä. Suomi on kannustava sivistys yhteiskunta ja ylpeä omasta monipuolisesta kulttuuriperinnöstään.”

Kulttuuriperinnön merkitystä painotetaan myös osana koulujen kasvatustehtävää. Hallitusohjelman sivulla 85 todetaan, että ”Koulujen kasvatustehtävään kuuluu varmistaa, että suomalainen kulttuuriperintö välittyy uusille sukupolville. Tähän sisältyy myös koulujen juhlaperinteiden vaaliminen kevät- ja joulujuhlineen.”

Viimeinen kulttuuriperintöä koskeva maininta liittyy digitalisoinnin edistämiseen. Hallitusohjelman sivulla 91 todetaan, että ”Hallitus tunnistaa yksityisten valtionapuarkistojen merkityksen osana kansallista tutkimusinfrastruktuuria ja turvaa niiden toimintaedellytykset. Hallitus turvaa kulttuuriperinnön säilymistä digitoinnin avulla”.

Kokonaisuudessaan hallituksen kulttuuripoliittisia ja ennen kaikkea kulttuuriperintöön liittyviä linjauksia voidaan pitää varsin karuina. Kulttuuriperinnön merkitys näkyy lähinnä symbolisella tasolla (ylpeys kulttuuriperinnöstä), kasvatuksellisena funktiona tai osana yhteiskunnan digitalisaation edistämistä. Kulttuuriperinnön itseisarvoa ja laajaa yhteiskunnallista merkitystä edellä kuvattujen Unescon, Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin kulttuuriperintölinjausten hengessä ei näytetä tunnustettavan lainkaan. Todettakoon vielä, että sana museo ei esiinny kertakaan hallitusohjelmatekstissä.

Seurantalot ja Kulttuuripoliittinen selonteko

Opetus- ja kulttuuriministeriö työryhmä on valmistellut hallituksen marraskuussa 2024 hyväksymän kulttuuripoliittisen selonteon. Se käsittelee mm. kulttuurin perustan säilyttämistä, uudistumista ja elinvoimaisuutta. Selonteon mukaan Kulttuuri muodostaa yhteiskunnalle tai sosiaaliselle ryhmälle tunnusomaiset henkiset ja aineelliset piirteet. Siihen kuuluvat taiteiden lisäksi perusoikeudet, arvojärjestelmät, perinteet, taidot, tavat ja uskomukset. Osallisuus kulttuuriin on sivistyksen perusta.

Seurantalot ja ennen kaikkea niihin liittyvät yhteisöt ja toiminta taloilla ovat monimuotoista kulttuuria. Ne ovat muun kulttuurin, kulttuuriperinnön ja laajemmin rakennetun ympäristön tavoin monien politiikka-alueiden vaikutuksessa. Yhteiskunnan muutokset, myös yhteiskunnan tuki vaikuttavat niihin monista suunnista. Seurantalojen toimintaa voidaan tarkastella osana kulttuurin arvoketjua. Kulttuuripoliittisen selonteossa todetaan, että ”arvoketju kuvaa kulttuurin ja taiteen tuotannon eri vaiheita sekä niiden välistä suhdetta. Arvoketju osoittaa kulttuurin läsnäolon kaikkialla ja kattaa kaikki vaiheet kulttuurin perustasta, luomisesta ja tuottamisesta sen levittämiseen, kuluttamiseen, ymmärtämiseen ja arvostukseen asti. Kokonaisuuden hahmottaminen eri vaiheineen auttaa kulttuurialaa ja koko yhteiskuntaa tunnistamaan paremmin kulttuurin arvонуonin ja edistämään siihen liittyviä innovaatioita”.

Arvoketjuajattelu auttaa hahmottamaan seurantalojen toimintaa laajemmasta systeemisestä näkökulmasta. Systeemiajattelu lähtee siitä, että toistuvat tapahtumat synnyttävät toiminta-kaavoja, ja että nämä kaavat ovat seurausta systeemisestä rakenteesta, jonka taustalla puolestaan on vielä syvemmällä olevia muutosvoimia. Muutostekijät ovat luonteeltaan emergenttejä (ilmaantuvia), joten niiden ennakointi saattaa olla vaikeaa. Emergenssi viittaa uusien, odottamattomien rakenteiden, mallien tai prosessien syntyymiseen kompleksisessä järjestelmässä. Syntyvää kokonaisuutta ei voida ennustaa sen perusteella, mitä sen osista tiedetään. Näennäisesti asiat vain tapahtuvat ilman mitään erityistä ja tunnistettavissa olevaa syytä. Syntyvä kokonaisuus ei koostu vain osatekijöistä.

Seurantalot voidaan liittää kulttuuripoliittisessa selonteossa mainittuihin saavutettavuuteen ja jokaisenoikeuksiin. Tämä tapahtuu luontevimmin seurantalojen sijainnin sekä alue- ja paikallistason palveluiden kautta. Toki on huomattava, että suuri osa kulttuurin käytöstä ja kuluttamisesta on sijaintiriippumatonta, ja monia palveluita hankitaan keskitetysti suuremmista keskuksista tai vaikkapa matkailun kautta. Mutta seurantalot ovat tärkeitä fyysisen paikallisuuden, kuulumisen tunteen ja yhteisöllisyyden kannalta.

Kulttuuriperintöstrategia ja seurantalojen avustusjärjestelmä

Valtioneuvosto päätti kulttuuriperintöstrategiasta vuonna 2023. Strategian visiona on kulttuuriperinnön merkityksen vahvistaminen yhteiskunnan voimavarana ja sen seurauksena elämänlaadun parantumisena. Kulttuuriperinnön halutaan olevan silta ihmisten välillä sekä tarjoavan ratkaisuja kestäväen tulevaisuuden rakentamiselle.

Strategia määrittelee kulttuuriperinnön ensi sijassa prosessina. Kulttuuriperintöä syntyy ihmisen toiminnan tuloksena ja vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Kulttuuriperinnön nähdään liittyvän kaikkeen ympärillämme, olevan osa elämäämme. Kulttuuriperintö kertoo arvojen, uskomusten, tietojen, taitojen ja perinteiden muutoksesta. Kulttuuriperintö voi olla aineellista, aineetonta tai digitaalista. Kulttuuriperintöä säilytetään, uudistetaan ja siirretään tuleville sukupolville.

Kulttuuriperintöstrategian tärkeimpiä arvoja ovat kestävyys, moninaisuus ja yhdenvertaisuus. Lämpisevänä arvona on vastuu kulttuuriperinnön säilyttämisestä ja suojelusta tuleville polville.

Strategiassa pohditaan arvojen ja asenteiden vastakkainasettelun vahvistumista. Syinä nähdään mm. eriarvoisuutta hyvinvoinnissa, varallisuudessa, tuloissa ja osaamisessa. Kulttuuriperinnön näkökulmasta eriarvoistumisen ehkäiseminen edellyttää laajasti saavutettavien palveluiden kehittämistä. Lisäksi mainitaan (aineettoman) kulttuuriperinnön merkitys yhteenkuuluvuuden vahvistajana, osallistumisen perustana ja merkityksellisyyden tuojana, siis ihmisten keskinäisen luottamusta ylläpitäjänä.

Strategian neljästä painotuksesta seurantaloihin liittyy selvimmin (1) ihmisten ja yhteisöjen omistajuus, vastuu ja osallistumismahdollisuudet kulttuuriperintöön, jossain määrin myös (2) kulttuuriperintö osana ekologista kestävyttä. Niiden lisäksi strategia korostaa läpäisevästi mm. alueellisuutta ja paikallisuutta, jotka ovat seurantaloiden ydintä.

Strategia on Euroopan neuvoston Faron yleissopimuksen toimeenpanoväline ja edistää osaltaan Yhdistyneiden Kansakuntien kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n tavoitteita. Seurantaloiden vaaliminen on kuin suoraan Faron sopimuksen sisällöistä ja tavoitteista. Seurantaloiden ylläpitäjät, kukin erikseen ja kaikki yhdessä, ovat sopimuksen tarkoittama kulttuuriperintöyhteisö. ”Kulttuuriperintöyhteisö tarkoittaa niitä ihmisiä, jotka arvostavat tiettyjä kulttuuriperinnön piirteitä, joita he haluavat julkisen toiminnan puitteissa ylläpitää ja välittää tuleville sukupolville”.

Seurantaloiden kulttuuriperintöä käyttävät, vaalivat ja välittävät eteenpäin ensi sijassa niitä omistavat yhdistykset keskusjärjestöineen sekä talojen käyttäjät. Myös opetus- ja kulttuuriministeriön vuodesta 1978 alkaen jaettuine avustuksineen, samoin muut taloja ja niiden tukevat toimijat (kuten säätiöt) voi sisällyttää tähän yhteisöön.

Tämän yhteisön missiona on seurantaloihin liittyvien historiallisten merkitysten välittäminen tulevaisuuteen sekä talojen toiminnan kehittäminen ja rakennusten ylläpito. Seurantaloilla on nyky-yhteiskunnassamme kulttuuriperintönä vain myönteisiä merkityksiä. Tämä ei tarkoita sitä, etteivätkö talojen vaiheet kertoisi myös yhteiskuntamme vaikeammista hetkistä, yhteiskunnallisista, poliittisista ja sosiaalisista ristiriidoista ja murroksista. Seurantalot ilmentävät yhteiskuntamme, kansalaisyhteiskunnan historian monimuotoisuutta.

Miten seurantalot liittyvät strategiassa korostetun kulttuuri-identiteetin (identiteettien) tukemiseen?

Ainakin kahdella tavalla ja tasolla. Yksi ulottuvuus on paikallisuuden ja seurantaloiden suhde. Paikallisuus ja alueellisuus ovat perinteisiä identiteetin lähtökohtia. Ihmiset sosiaalistuvat yhteisöihinsä ja muuttuvat niiden uudistumisen myötä. ”Paikallisuuden erottaa globaalista tasosta juuri kulttuurinen ja historiallinen traditio sekä fyysinen läheisyys, joka mahdollistaa konkreettisen vuorovaikutuksen”, kirjoittaa Aaro Harju David Byrnen pohjalta.

Toinen ulottuvuus on seurantaloiden merkitys niiden taustalla olevien yhteiskunnallisten liikkeiden kulttuurina, perintönä ja kuvana. Tätä kautta ne ilmentävät yhteiskuntamme poliittisia eroja ja kehitystä, olkoonkin että valtaosa talojen omistajista on poliittisesti sitoutumattomia ja seurantalot avoimia kaikille halukkaille. Talot ovat toiminnan tiloja, ja avustusjärjestelmän tavoitteena on taata tilojen ja niiden toiminnan tulevaisuus.

Kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä elämäntavan ytimessä ovat elämän merkityksellisyys ylipäänsä, ja sen osana mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, yhteisöllisyys. Seurantalot ovat parhaimmillaan yhteisöllisyyden ylläpitäjiä. Toinen kestävyiden elementti on olevien seurantaloiden pitäminen käytössä sekä niiden mahdollisimman ekologinen ja pitkävaikutteinen hoito ja korjaaminen.

Maamme koko rakennuskannasta seurantaloiden määrä ei ole suuri. Ne ovat kuitenkin itsessään huomattava joukko, paikkakunnillaan näkyviä, ylisukupolvisia sekä monien tuntemia, käyttämiä ja kokemia rakennuksia. Uusin piirre on muuhun tarkoitukseen valmistuneiden rakennusten

uusiokäyttö seuran- tai kylätaloina. Seurantaloiden korjaaminen ja hoito tarjoavat mahdollisuuksia korjausrakentamisen sekä erikoistuneen restauroinnin ammattilaisille.

Strategiassa todetaan, että alueellinen eriytyminen vaikuttaa kulttuuriperintöön mm. kaupunkien ja niiden lähiseutujen sekä harvaan asuttujen alueiden välisinä eroina. Väestöltään vähelevillä alueilla on vaikeuksia löytää vajaakäyttöisille rakennuksille käyttöjä.

Tämä koskee hyvin konkreettisesti seurantaloja. Seurantaloiden avustusjärjestelmä on tähän asti auttanut talojen säilymistä. Kysymys onkin, kuinka moni nykyisistä 2500–2600 seurantalosta on käytössä, ja jos, niin missä käytössä 10–20 vuoden kuluttua. Purkaminen uhkaa vähällä käytöllä tai täysin ilman käyttöä olevia taloja. Parhaassa tapauksessa ne saadaan myydyiksi uusiin käyttöihin. Seurantaloiden avustusjärjestelmän osalta on jatkossa ehkä arvioitava, kuinka monien kohteiden turvaamiseen on panostettava ja millä kriteereillä se tehdään. Samalla on kuitenkin korostettava avustusjärjestelmän potentiaalia mahdollisimman monen seurantaloiden tulevaisuuden turvaamisessa.

Kulttuuriperintöstrategia käsittelee kulttuuriperinnön rahoituspohjan laajentamista. Yhteinen vastuunkanto on tulevaisuudessakin tärkeää, jotta voidaan vastata niin julkisen kuin yksityisen talouden kehityksen epävarmuuteen. Strategian mukaan panoksia tarvitaan sekä kulttuuriperintöalalta itseltään, että sen toimintaa tukevilta ja siitä hyötyviltä tahoilta: kansalaisilta, yrityksiltä ja kolmannen sektorin toimijoilta sekä kaikilta toimialoilta.

Seurantaloiden omistajat näyttävät tämän vaikuttavuusarvioinnin perusteella jo vastanneet odotukseen. Seurantaloavustuksen ohella omistajat hankkivat moniaalta toimintansa rahoitusta ja järjestävät talkoita. Seurantaloiden korjaamisessa ja ylläpitämisessä seurantaloiden avustusjärjestelmän merkitys on kuitenkin kriittisen tärkeä.

Strategiassa tuodaan esiin digitaalisuuden merkitys. Digitaalisuus seurantaloilla ja niiden avustusjärjestelmässä tarkoittaa sisältöinä mahdollisimman vaivatta saatavaa, päivittyvää ja mahdollisimman kattavaa tietoa seurantaloista. Digitaalisuuden toinen ulottuvuus on mahdollisimman digitaalinen, kevyt ja sujuva avustusprosessi.

Oikeus kulttuuriperintöön tarkoittaa mahdollisuuksia toimia oman kulttuuriperintönsä hyväksi samalla kunnioittaen muiden kulttuuriperintöä. Nämä oikeudet kuuluvat kaikille. Osallisuus kulttuuriperintöön toteutuu ihmisten yksityisessä sekä omaehtoisessa kansalaistoiminnassa ja kulttuuriperintöön liittyvissä harrastuksissa, yhteisöissä ja yhdistyksissä. Seurantalot ovat mitä selvemmin tällaisen toiminnan paikkoja. Seurantalot läpileikkaavat yhteiskunnan eri osa-alueita, ja ovat usein näyttämö yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle ja keskusteluille.

Kulttuuriperintö tukee henkistä kriisinkestävyyttä ja palautumista kriiseistä. Epävarmoina aikoina kulttuuri itsessään tai kulttuuriperintötoimintaan osallistuminen tarjoavat mahdollisuuksia yhteisiin kokemuksiin ja vaikeiden asioiden käsittelyyn. Konkreettisenä esimerkkinä voi mainita syksyllä 2024 alkaneen Suomen Kylät ry:n Kylävara-hankkeen. Siinä vahvistetaan kylävarauksien varautumista, kriisinkestävyyttä sekä valtakunnallisen kyläturvallisuustyön perustaa.

Seurantalot avustuksineen toteuttavat kulttuuriperintöstrategian tavoitteita ihmisten ja yhteisöjen omistajuudesta, vastuusta ja osallistumisesta kulttuuriperintöön. Seurantalojen vaaliminen on sosiokulttuurisen kestävyuden ohella osa kulttuuriperinnön roolia ekologisen kestävyuden ajurina. Strategian korostama alueellisuus ja paikallisuus ovat seurantalojen ydintä.

Seurantalojen omistajista, heidän järjestöistään ja seurantalojen tukevista toimijoista muodostuva kokonaisuus on Faron puiteyleissopimuksen mukainen yhteisö. Seurantalojen avustusjärjestelmä toteuttaa esimerkillisesti puiteyleissopimuksen tavoitteita ja henkeä.

Seurantalojen avustusjärjestelmä tukee kulttuuri-identiteettejä niin vahvalla paikallisuuden painotuksellaan kuin ilmentämällä yhteiskunnallisten liikkeiden merkitystä maamme historiassa.

Seurantalojen avustusjärjestelmä tukee sosiokulttuurisen ja ekologisen kestävyuden toteuttamista, olevan rakennuskannan pysymistä käytössä ja rakennusten talotekniikan ympäristöystävällisyyttä.

Seurantalojen avustusjärjestelmä on erinomainen malli kulttuuriperinnön turvaamisesta yksityisen ja julkisen sektorin yhteisin panoksin. Avustusjärjestelmä on lähtökohta muiden rahoituskanavien käytölle.

Seurantalojen avustusjärjestelmä hyödyntää jo digitaalisuuden tarjoamia mahdollisuuksia, mutta ei vielä riittävästi, kehitettävää on.

Seurantalot ja Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020

Valtioneuvoston periaatepäätös kulttuuriympäristöstrategiaksi oli voimassa vuodet 2014–2020. Strategialla tavoiteltiin kokonaisvaltaista kulttuuriympäristöpolitiikkaa, jolla vahvistetaan kulttuuriympäristön arvoa ja suojelua sekä sen muutosten ja riskien hallintaa.

Strategian kolme näkökulmaa olivat kulttuuriympäristö voimavarana, osana kestävästä kehityksestä sekä osana hyvää hallintoa. Strategian keskeinen rajoitus oli sen keskittyminen nimenomaan valtion toimenpiteisiin. Strategiassa kuitenkin korostettiin kansalaistoiminnan merkitystä strategian tavoitteiden saavuttamisessa.

Strategian mukaan kulttuuriympäristöön – ja johdonmukaisesti seurantaloihin – vaikuttavat lukuisat sosiokulttuuriset, poliittiset, ekologiset sekä talouteen, elinkeinoelämään ja väestökehitykseen liittyvät muutokset. Tämän mukaisesti seurantalojen pitkäjänteinen hoito edellyttää, että muutostekijät tunnistetaan ja niihin kyetään, mieluusti ennakoiden, myös reagoimaan. Näinhän seurantalojen avustus sai alkunsa 1978.

Seurantalojen suunnitelmallinen ylläpito ja niiden käytön kehittäminen liittyvät strategian korostamiin paikkakuntiansa elinvoiman ja viihtyisyyden vahvistamiseen sekä rakennetun ympäristön arvon ylläpitämiseen. Seurantalojen korjaaminen on muun rakennuskannan hoidon mukana ekologisten, taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen arvojen ylläpitämistä sekä kulttuuriympäristön hyvää ja vastuullista hoitoa. Olevan rakennuskannan, infrastruktuurin ja kulttuurimaisemien hyvä hoito on kestävä kehityksen perusta. Korjausrakentaminen ja tyhjiksi jäävien rakennusten uudet käytöt ovat rakennusten säilymisen, työllisyystilanteen ja kestävä kehityksen näkökulmasta perusteltuja.

Väestön keskittyessä selvemmin kasvukeskuksiin pienten taajamien ja maaseudun rakennettu ympäristö autioituu tai jää käytöstä. Vajaakäyttö tai käytön puute ovat suurin rakennetun ympäristömme haasteista. Tämä koskee myös seurantalaja, joiden käyttö on vähentynyt ja hoidon taloudellinen perusta heikentynyt. Tilanteeseen vaikuttaa väestörakenteen muutos, erityisesti ikääntyminen. Yhdistysaktiivien määrää saattaa laskea ja heidän jaksamisensa vaikeutua. Ikääntyvä käyttäjäkunta edellyttää talojen esteettömyyden kohentamista. Seurantalojen aseman heikentymiseen on vaikuttanut myös seurantaloavustusten määrärahan laskeminen 2024 alkaen.

Ilmastonmuutos on tuonut vaatimuksia rakennusten energiatehokkuuteen. Strategiassa todetaan, että osa energiatehokkuutta parantavista toimenpiteistä voi vaikuttaa rakennusten ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin. Niinpä omistajilla sekä korjaustöiden suunnittelijoilla ja toteuttajilla on oltava riittävästi ymmärrystä rakennusperinnön ominaispiirteistä ja keinoista niiden säilyttämiseen. Seurantalojen osalta tämä on pyritty varmistamaan aktiivisella neuvonnalla ja ohjauksella sekä suunnitelmien ja hankkeiden kommentoinnilla, niin Kotiseutuliitosta kuin alueellisista vastuumuseoista (aiemmin maakuntamuseoista).

Kulttuuriympäristön hoidon julkiset resurssit ovat vähentyneet viimeisten 10–15 vuoden kuluessa. Tämä on koskenut myös avustuksia. EU:nkin rahoitusmahdollisuudet ovat heikentyneet, mutta EU:lta saatava rahoitus muodostaa edelleen suurimman osuuden kulttuuriympäristön kehittämisen julkisesta rahoituksesta.

Suomessa on useita tahoja, jotka myöntävät avustuksia kulttuuriympäristön hoitoon ja kehittämiseen. Erilaisia avustusjärjestelmiä on paljon, mutta yksittäisen järjestelmän käytettävissä olevat määrärahat ovat usein melko pieniä. Tieto eri avustuksista on hajallaan, ja niiden hakuajat sekä myöntökriteerit ovat erilaisia. Seurantalojen korjausavustuksen kaltaisilla pienilläkin avustuksilla voidaan kuitenkin vahvistaa toimijoiden ja hallinnon yhteydenpitoa sekä lisätä molemminpuolista ymmärrystä yhteisistä tavoitteista.

Seurantalot eivät ole olleet kulttuuriympäristöstrategian kohteina.

Seurantalojen avustukset, talojen korjaaminen ja käytön kehittäminen ovat olleet linjassa strategian tavoitteiden kanssa.

Seurantaloavustukset ovat olleet yksi pienistä kulttuuriperinnön investointiavustuksista. Avustusten vaikuttavuus on niiden kokoa suurempi; ne ovat mahdollistaneet muita panostuksia, toimineet siemen- tai porkkanarahana.

Seurantalot ja Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma

Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma on opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön johdolla laadittu valtioneuvostotason strategia-asiakirja ja toimenpideohjelma. Kohti kestävää arkkitehtuuria -ohjelma on voimassa vuodet 2022–2035. Globaalien kysymysten, kuten ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen ylikulutuksen, ohella on paneuduttu Suomelle ominaiseen väestön ikääntymiseen, aluekehitykseen, kulttuuriperintöön ja alan instituutioiden vaikuttavuuteen.

Arkkitehtuuripoliittisella ohjelmalla ei ole suoraa yhteyttä seurantaloihin. Yleistasolla seurantalaja koskee sama kuin muutakin rakennettua ympäristöä: rakennettu ympäristö on tärkeä ilmasto- ja haasteiden ratkaisemisessa, ennen kaikkea kulutuksen vähentämisessä sekä jo olevien rakennusten säilyttämisessä käytössä.

Arkkitehtuuripoliittisen ohjelman näkökulmasta seurantalojen kestävyyttä on niiden käyttö, hoito ja korjaaminen sekä käytön edellytysten kohentaminen. Seurantalojen vaaliminen on osa rakennuskulttuurimme arvostamista. Niiden säilyttäminen on paikallisen identiteetin ja omaleimaisuuden ylläpitämistä ja vahvistamista.

Arkkitehtuuripoliittisella ohjelmalla ei ole välitöntä suhdetta seurantaloihin.

Seurantalojen korjausavustukset ovat linjassa ohjelman kestävyyttä ja olevan rakennuskannan hyödyntämistä koskevien tavoitteiden kanssa.

Seurantalot ja korjausrakentamisen pitkän aikavälin strategia

Korjausrakentamisen pitkän aikavälin strategia on EU:n rakennusten energiatehokkuus-direktiivin kansallinen toimeenpano-ohjelma, jonka aikajänne on 2020–2050. Sen korvaajaksi valmistellaan kansallista rakennusten perusparannussuunnitelmaa, joka valmistuu vuosien 2025–2026 kuluessa.

Strategiassa osoitetaan olevien, ennen vuotta 2020 valmistuneiden rakennusten energiatehokkuuden lisäämiseen ja vähähiilisyys-tyteen kolme tapaa. Ne ovat rakennusten poistuma ja tilatehokkuuden parantaminen, energiatehokkuuden parantaminen korjauksissa ja kunnossapidossa sekä fossiilisista polttoaineista luopuminen energiantuotannossa.

Seurantalojen noin 2500 rakennuksen joukko ei nouse strategiassa erikseen esille. Seurantalot osuvat strategiassa muiden kuin asuinrakennusten joukkoon. Niitä on noin 145 000, joista 10 % eli 14600 kappaletta kokoontumisrakennuksia. Jos seurantalot sisältyvät tähän lukuun, on niitä noin kuudennes kokoontumisrakennuksista.

Seurantalojen avustusjärjestelmän näkökulmasta strategiassa mainittu poistuma ei ole tavoiteltavaa. Tilatehokkuudenkin parantaminen saattaa olla vaikeaa. Sen sijaan energiatehokkuuden parantamiseen ja uusien energiamuotojen käyttöön seurantaloissa on jo aktiivisesti ryhdytty. Siihen on käytetty seurantaloavustuksia ja eduskunnan lisärahoitusta (ns. joululahjaraha), Leader-rahoitusta sekä Svenska kulturfondenin ja Tradekan tukia, omistajien oman rahoituksen ohella.

Muiden kuin asuinrakennusten kustannustehokkaimmiksi energiatoimiksi todetaan vaikuttaminen ilmanvaihtoon, lämmitysratkaisut, talotekniikan uudistaminen sekä tiivistäminen ja lisälämmöneristys. Korjauksia voidaan toteuttaa kerralla mutta tämä on harvinaista. Seurantalojakin korjataan tavallisesti vaiheittain. Hyvä kunnossapito ja ennakoivat korjaukset varmistavat seurantalojen toiminnan, edistävät niiden energiatehokkuutta ja vähähiilisyttä sekä ehkäisevät sisäilmaongelmia.

Mahdollisuudet ja tarve energiatehokkuuden kohentamiseen ovat yhteydessä seurantalojen elinvoimaan ja käyttöasteeseen. Väestöä menettävillä alueilla energiakorjausten rasitus saattaa olla liikaa. Muuttotappioalueilla seurantalojen kaikkia korjauksia joudutaan arvioimaan rakennusten käytön ja niiden omistajien talouden kautta.

Kaikissa seurantaloissa tarvitaan joka tapauksessa pitkäjänteistä ja suunnitelmallista kiinteistönpitoa, mieluummin 15–20 vuoden aikajänteellä.

Strategiassa todetaan aivan oikein, etteivät kulttuurihistorialliset arvot ole este energiatehokkuuden parantamiselle. Tässä viitataan ympäristöministeriön julkaisuun *Energiatehokkuuden parantaminen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen korjaushankkeessa*. Jotta näin olisi

myös käytännössä, on toimenpiteiden oltava tarkoituksenmukaisia ja sovelluttava rakennusten vaihteleviin ominaispiirteisiin.

Kunnossapitoon on tarjolla tietoa, kuten rakennusten käyttö- ja huolto-ohjeita ja pitkän aikavälin kunnossapitosuunnitelmien malleja. Osa niistä on maksullisia palveluita ja julkaisuja.

Ympäristöministeriö on julkaissut rakentamismääräyskokoelmassa kiinteistönomistajille ja suunnittelijoille oppaita vanhojen rakennusten energiatehokkuusvaatimusten toteuttamiseen. Kokonaisuus on ilman konsulttiapua vaikea hallita etenkin pienille rakennuttajille ja korjaajille.

Seurantaloavustukset tukevat rakennusten pitämistä kunnossa.

Seurantaloavustukset edesauttavat seurantaloiden energiatehokkuuden parantamista ja ylläpitokustannusten pienentämistä.

Seurantaloavustukset tukevat tapahtuma- ja kokoontumistilojen saatavuutta siten, ettei saatavuus edellytä uudisrakentamista.

Seurantalot ja Kansalaisjärjestöstrategia 2023–2027

Valtioneuvosto teki 6.6.2024 periaatepäätöksen kansalaisjärjestöstrategiasta. Strategia kattaa vuodet 2023–2027. Strategian ytimenä on kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten kehittäminen. Strategian mukaan aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa ja demokraattista yhteiskuntaa. Strategia toteaa, että hallinnon ja kansalaisjärjestöjen yhteistyötä kehittämällä voidaan edistää aitoa vuoropuhelua ja vahvistaa demokratiaa.

Strategiassa todetaan, että kansalaispulssin mukaan yli kolme neljästä kokee yhdistystoiminnasta olevan hyötyä suomalaisten hyvinvoinnille. Suomelle on tärkeää, että kansalaisjärjestöt toimivat jatkossakin haluttuna, saavutettavana kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan muotona.

Strategiaa on hyvä verrata myös Kulttuuriperintöbarometriin. Tuorein Museoviraston, opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön teettämä kulttuuriperintöbarometri on vuodelta 2021. Barometrissa on mm. kartoitettu kansalaisten käsityksiä kulttuuriperinnön sisällöstä ja merkityksistä sekä vastuita kulttuuriperinnön vaalimisesta.

Barometrin mukaan kansalaiset näkevät, että vastuu kulttuuriperinnön vaalimisesta on ensi sijassa viranomaisilla (71 % vastaajista), kansalaisilla itsellään (63 %) ja yhteisöillä (58 %). Seurantaloiden avustusjärjestelmä vastaa hyvin tätä tulosta, jonka ydin on julkishallinnon ja yksityisten toimijoiden yhteinen, jaettu vastuu kulttuuriperinnöstä. Seurantaloiden avustusjärjestelmällä on ilmeinen merkityksensä yhteisvastuun mahdollistajana.

Kansalaisjärjestöstrategian tavoitetaso on varsin yleinen, eikä siinä ole kiinnitetty huomiota seurantaloihin tai ylipäänsä järjestöjen tilakysymyksiin. Päähuomio on kansalaisjärjestöjen oman varainhankinnan vahvistamisessa, kansalaisjärjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan yhtenäistämässä sekä järjestöjä kuormittavan byrokratian purkamisessa.

Yhdistystoiminnan asema yhteiskunnassamme on edelleen vahva. Sillä on yhteys seurantaloiden käyttöön ja hoitoon. Seurantalot ovat paikallistasolla yksi keskeisistä kansalaisjärjestöjen ja yhdistysten toimintafoorumeista. Monilla alueilla, etenkin pienemmissä kunnissa ne ovat ehkä ainoita suhteellisen helposti saavutettavia tapahtumapaikkoja. Talot mahdollistavat ihmisten osallistumista, yhteisöllisyyttä, harrastuksia, oppimista ja viihtymistä. Seurantalot ovat kansalaisyhteiskunnan toimitilaverkostoa.

Seurantalojen näkökulmasta strategia saattaa tukea seurantalojen omistajia edustavien keskusjärjestöjen toimintaa, mutta ei tarjoa eväitä taloja omistavien yksittäisten yhdistysten, ei myöskään seurantaloja konkreettisesti koskevien kysymysten ratkaisemiseen.

Valtion päämääränä on, että valtionavustustoiminnan vaikuttavuus lisääntyy ja tuottavuus paranee. Tavoitteena on vähentää hallinnollista taakkaa ja valtionavustustoiminnan monikanavaisuutta sekä parantaa toiminnan vaikuttavuutta. Hallinnollisen taakan keventämisen merkitys korostuu valtionavustussäästöjen myötä. Tällä tavoitellaan kansalaisjärjestöjen oman, avustuksiin liittyvän hallinnon keventämistä tai tehostamista siten, etteivät säästöt kohdistuisi varsinaiseen toimintaan.

Kansalaisjärjestöstrategiassa todetaan, että kansalaisyhteiskunnalla on itseisarvo demokraattisessa oikeusvaltiossa. Tämän pohjalta voi todeta, että seurantaloilla on niilläkin itseisarvonsa niin kulttuuriperintönä kuin tärkeänä kansalaistoiminnan työssijana. Seurantalojen tulevaisuuden keskeinen kysymys on niiden omistajien mahdollisuus talojen toiminnan kehittämiseen ja rakennusten ylläpitoon. Kansalaistoiminnan muodotkin muuttuvat, mutta miten se näkyy seurantaloissa ja seurantaloilla?

Kansalaisjärjestöille myönnetään merkittävästi vuosittaisia avustuksia. Seurantaloavustukset ovat hyvin pieni osa tästä kokonaisuudesta. Avustukset ovat lisäksi vain pieni osa yhdistysten toiminnan ja seurantalojen hoidon vaatimasta rahasta. Suuri osa yhdistyksistä toimii omalla varainhankinnallaan, jäsenmaksuvaroin sekä muin avustuksin ja tuin.

Strategian tavoitteena on painottaa valtionavustustoimintaa yleisavustuksiin hankeavustusten sijaan. Seurantaloavustukset ovat nimenomaan investointiavustuksia. On vaikea arvioida, miten linjaus vaikuttaa seurantalojen tukeen. Voi olettaa, ettei se ainakaan helpota vuoden 2024 tulo- ja menoarviossa tehtyä noin 60 % avustuksen leikkaamista. Vuoden 2025 avustustaso on sama kuin 2024.

Seurantaloissa talkootyön osuus huomioidaan rahoituskokonaisuudessa. Tämä on kansalaisjärjestöstrategian mukainen ratkaisu.

Strategian mukaan kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä ja osallisuutta on tarpeen kehittää myös alueellisesti (kunnat, hyvinvointialueet). Seurantaloja koskevia, tähän liittyviä tavoitteita ovat ainakin se, että kunnat tunnistavat tehtäviensä kannalta keskeiset kansalaisjärjestöt ja niiden kanssa tehtävän yhteistyön tuottaman lisäarvon, ottavat kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten kehittämisen huomioon strategioissaan ja pitkän ajan taloussuunnittelussaan sekä myöntävät avustuksia, uudistavat avustuskäytäntöjä sekä huolehtivat kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan käyttöön tarkoitettujen tilojen saatavuudesta.

Seurantalot ovat tärkeä alusta yhteiskunnallisesti merkittävälle yhdistystoiminnalle.

Seurantalojen avustusjärjestelmä edesauttaa siemenrahana kansalaisjärjestöstrategian tavoitetta yhdistyskentän oman varainhankinnan vahvistamisesta.

Seurantaloavustusten jakaminen Suomen Kotiseutuliiton kautta keventää avustuksiin liittyvää valtion hallinnollista kuormaa.

Johtopäätökset: Seurantalojen ja niiden avustusjärjestelmän merkitys kansallisten strategioiden toteuttajina

Seurantalot avustuksineen ovat muun kulttuurin, kulttuuriperinnön ja laajemmin rakennetun ympäristön tavoin monien politiikka-alueiden vaikutuksessa.

Seurantalojen omistajista, heidän järjestöistään ja seurantalojen tukevista toimijoista muodostuva kokonaisuus on Faron puiteyleissopimuksen mukainen kulttuuriperintöyhteisö. Seurantalot yhteisöineen ja toimintoineen ovat monimuotoista kulttuuria. Avustusjärjestelmä toteuttaa tavoitteita ihmisten ja yhteisöjen omistajuudesta, vastuusta ja osallistumisesta kulttuuriperintöön.

Seurantalojen vaaliminen avustusten avulla on rakennuskulttuurimme arvostamista. Talojen säilyttäminen on paikallisen identiteetin ja omaleimaisuuden ylläpitämistä ja vahvistamista.

Avustusjärjestelmä tukee kulttuuri-identiteettejä vahvalla paikallisuuden painotuksellaan ja ilmentämällä yhteiskunnallisten liikkeiden merkitystä maamme historiassa. Seurantalojen säilyminen tukee kulttuurin saavutettavuutta, paikallisuutta, kuulumisen tunnetta ja yhteisöllisyyttä.

Seurantalojen suunnitelmallinen ylläpito ja käytön kehittäminen tukevat paikkakuntiansa elin- ja pitovoimaa, viihtyisyyttä sekä rakennetun ympäristön arvojen ylläpitämistä. Avustukset tukevat tapahtuma- ja kokoontumistilojen saatavuutta siten, ettei saatavuus edellytä uudisrakentamista.

Seurantalojen korjaaminen on ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden hyvin konkreettista toteuttamista sekä kulttuuriympäristön hyvää ja vastuullista hoitoa. Seurantalojen avustusjärjestelmä tukee olevan rakennuskannan pysymistä käytössä. Avustusjärjestelmä tukee hyvää kunnossapitoa ja ennakoivia korjauksia, edistää energiatehokkuutta ja vähähiilisyttä sekä ehkäisee sisäilmaongelmia.

Avustusjärjestelmä on toimiva malli kulttuuriperinnön turvaamisesta yksityisen ja julkisen sektorin yhteisin panoksin. Se on lähtökohta muiden rahoituskanavien käytölle, avustusten vaikutavuus on niiden kokoa suurempi.

Yhdistystoiminnan asema yhteiskunnassamme on edelleen vahva. Tällä on yhteys seurantalosten käyttöön, hoitoon ja avustusjärjestelmään. Seurantalot ovat paikallistasolla yksi keskeisistä kansalaisjärjestöjen ja yhdistysten foorumeista. Talot mahdollistavat ihmisten osallistumista, yhteisöllisyyttä, harrastuksia, oppimista ja viihtymistä. Seurantalot ovat kansalaisyhteiskunnan toimitilaverkostoa.

2.5 Seurantalojen taso

Kulttuuriperinnön määritelmistä ehkä kattavin sisältyy Faron puiteyleissopimukseen. Seurantalojen kulttuuriperintöä käyttävät, vaalivat ja välittävät eteenpäin ensi sijassa niitä omistavat yhdistykset keskusjärjestöineen sekä talojen käyttäjät. Myös opetus- ja kulttuuriministeriö jo vuodesta 1978 alkaen sekä muut taloille tai niiden toimintaan tukea antaneet ja antavat toimijat (kuten säätiöt) sisältyvät tähän joukkoon (ks. edellä osuus seurantaloista ja kulttuuriperintöstrategiasta). Suuri osa kulttuuriperinnöstä kumpuaa ihmisten ja yhteisöjen toiminnasta, näin myös seurantaloilla. Seurantalojen korjaaminen ja hoito puolestaan tarjoavat mahdollisuuksia korjausrakentamisen sekä erikoistuneen restauroinnin ammattilaisille.

Kulttuuriperintö voi seurantalojen kohdalla olla aineellista, aineetonta ja myös toimintaa. Tämä korostaa seurantalojen toiminnan ja vaikutusten monipuolisuutta sekä niiden omaleimaisuutta. Parhaiten omaleimaisuus näkyy paikallisen kulttuurin vahvistumisena.

Monilla järjestöillä ja säätiöillä on keskeinen rooli kulttuuriperintöalalla. Seurantaloihin kiinteästi liittyviä järjestöjä ovat Suomen Kotiseutuliitto ja Finlands Svenska Hembygdsförbund edistävät paikallisiin lähtökohtiin perustuvaa, osallisuutta vahvistavaa ja moniarvoista kotiseutu- ja kulttuuriperintötyötä. Myös muut mukana olevat järjestöt, vahvistavat kolmannen sektorin roolia kulttuuriperinnön vaalimisessa ja vahvistamisessa.

Kunnat luovat paikallisina viranomaisina edellytyksiä kulttuuritoiminnalle ja kulttuuriperinnön edistämiseksi. Kuntien suhde seurantalojen toimintaan on moniulotteinen: osa kunnista toimii osaltaan seurantalojen rahoittajana, samalla seurantalot tukevat kuntien kulttuuri-, nuoriso- ja vapaa-ajan palveluita ja toimintaa. Lisäksi seurantaloilla saattaa olla hyvinkin merkittävä rooli kunnan veto- ja pitovoimatekijöiden kannalta. Ensimmäinen saattaa näkyä kunnan houkuttelevuutena matkailijoiden keskuudessa. Jälkimmäinen puolestaan asukkaiden viihtyvyyden ja elämänlaadun parantumisen näkökulmasta. Joitakin taloja on päätynyt myös kuntien omistukseen.

Seurantalojen korjausavustukset ja muu rahoitus

Vastuu seurantalojen hyvästä hoidosta on ensisijaisesti omistajien vastuulla. Valtio, kunnat ja muut toimijat voivat tukea omistajia avustuksilla ja esim. verotuksellisin toimin. Omistajat hyödyntävät osaamisensa, ehtimisensä ja jaksamisensa rajoissa kaikkia mahdollisia avustuksia, mutta avustusten hakeminen ja raportointi jo sinänsä on työlästä. Kunnat voivat vuokrata tiloja tarpeisiinsa, edellyttäen tietysti, ettei niillä itsellään ole sopiva tiloja. Paikkakuntien mahdollisuudet asettavat rajansa myös yhdistysten omalle varainhankinnalle.

Avustusjärjestelmän vahvuus on sen kokonaisuudessa. Avustukset ja omistajien omat vastuut tukevat ja täydentävät toisiaan, kulttuuriperintö- ja kansalaisyhteiskunnan tarpeet ovat käsi kädessä. Avustusjärjestelmässä on vahva kansalaisyhteiskunnan elementti. Toimijat (omistajia edustavat järjestöt) ovat varsin pitkälle määritelleet, minne ja miten tukea ohjataan. Tämä on poikkeuksellista.

Seurantalojen korjausavustuksella on pitkä historia. Toimintaympäristö on koko ajan muuttunut. Järjestelmä on kehittynyt kerroksittain, vanhan päälle on tullut uutta. Tämä ei ole pelkästään hyvä asia järjestelmän tavoitteita, selkeyttä ja sujuvuutta ajatellen.

Suojelukohteiden taloudellinen tuki on yksi rakennussuojelun keskeisistä kysymyksistä. Suorat avustukset (Museovirasto ja ympäristöhallinto) eivät ole koskaan saavuttaneet yhteiskunnallisesti uskottavaa tasoa. Ongelma on poliittinen. Seurantaloavustukset ovat nekin olleet tarpeisiin nähden melko niukkoja, mutta ovat olleet erityisen kohdejoukon johdonmukaista, tavoitteellista tukea pian viiden vuosikymmenen ajan. Avustuksen pysyvyydelle ja kohtuulliselle tasolle on saatava riittävä varmuus.

Avustuksia on kohdennettava myös energia- ja muiden käyttökustannusten alentamiseen vaikuttaviin korjauksiin, jotta talojen kannattavaa toimintaa voidaan jatkaa. Tuki on tarpeen etenkin pienemmille kiinteistönhaltijoille.

Seurantaloavustuksen suhde muihin kulttuuriperinnön avustuksiin tai muihin seurantalojen hyödyntämiin avustuksiin on osin epäselvä. Kenelläkään ei ole kattavaa tietoa siitä, mitä muita avustuksia käytetään ja mihin niitä käytetään, ei myöskään avustusten ja omistajien oman rahoituksen kokonaisuudesta. Seurantalojen korjausavustus sekä Museoviraston ja ympäristöhallinnon avustukset ovat toisiaan poissulkevia. Kyse on pienten avustusten keskinäisestä

työnjaosta ja avustusten optimaalisen vaikuttavuuden tavoittelusta. Poikkeuksiakin on, Museoviraston ja ELY-keskusten avustuksia on satunnaisesti ohjautunut (ainakin käytöstä jääneille) seurantaloille.

Suomen Kotiseutuliitto julkaisi 2017 Sini Hirvosen ja Liisa Lohtanderin selvityksen Kansalaisyhteiskunta kulttuuriympäristötyössä – Tavoitteena hyvä elämä. Se oli ensimmäinen valtakunnallinen selvitys yhdistysten ja yksittäisten kansalaisten panoksesta kulttuuriympäristön hoitoon ja kehittämiseen. Seurantalot eivät ole selvityksen kohteena, mutta sen tulokset vastaavat hyvin tässä selvityksessä tunnistettua kansalaisyhteiskunnan ja kulttuuriympäristön vaalimisen suhdetta, sen kriittisiä kysymyksiä.

Selvityksen mukaan huomattava osa vastaajista arvioi, että esimerkiksi maiseman ja rakennusten suojelu on tullut ihmisille yhä tärkeämmäksi. Kulttuuriympäristötyön onnistumisen edellytyksenä pidettiin mm. yhteistyötä julkisen sektorin toimijoiden kanssa. Toiminnassa onnistutaan, kun rahoitus saadaan kuntoon. Lähes puolella vastaajilla ei kuitenkaan omasta mielestään ollut riittävästi tietoa rahoitusmahdollisuuksista. Hankerahoituksen hankkimista ja avustusten hallinnointia pidettiin myös varsin raskaana. Vastaajat peräsivät joustavia rahoitusmuotoja, joilla varmistettaisiin, ettei esimerkiksi kunnostaminen olisi vain talkootyön varassa. ”Korjaaminen maksaa aina. Pelkät talkoot eivät riitä.”

Seurantaloavustus on ainoa seurantalojen rahoituskanava, jonka lähtökohtana on talojen kulttuurihistoriallinen merkitys ja sen vaaliminen. Se ei ole toiminta-avustus, vaan talot hakevat toimintaansa tukea muista rahoituskanavista. Eri tuet yhdessä kohdentuvat seurantalojen aineelliseen ja aineettomaan kulttuuriperintöön. Maantieteellisistä sijainneista, etenkin maaseutu/kaupunki -dikotomiasta johtuen kaikki rahoituskanavat eivät ole jokaisen talonomistajan ulottuvilla.

Avustusten leikkaaminen on ohjannut, oli tämä tietoinen tavoite tai ei, muiden rahoituskanavien ja rahalähteiden aktiivisempaan etsimiseen ja hyödyntämiseen. Tämä on yhteydessä mm. talojen markkinointiin, käyttöjen kehittämiseen sekä yhteiskäyttöisyyteen. Tässä vahvimilla lienevät suurimpien kaupunkien seurantalot. Asetelma on kiinnostava siksi, että hallituksen kansalaisjärjestöstrategian keskeisin tavoite on järjestöjen oman varainhankinnan vahvistaminen.

Rahoitusasetelma on siis pelkistettynä kaksijakoinen. Seurantaloavustus on keskeisin osa rakennusten kunnossapitoa. Talojen elinvoiman, siis toiminnan ja käyttöjen rahoitus hankitaan muualta, usein moniaalta. Leader-rahoituksen ja muun maaseudun kehittämis- tai investointirahan merkitys näyttää maaseudulla olevan keskeinen. Kunnossapitoon ja talotekniikkaan (energiatalous, muu) käytetään muutakin rahoitusta, mutta seurantaloavustus on niissä tärkein niin itsessään kuin sysäysvaikutuksiltaan. Suuremmissa kaupungeissa suurimpien yhdistysten ja suurimpien talojen oma tulorahoitus voi olla varsin suurta ja olennaista.

Muiden avustusten tarkoitukset ja käyttötavat saattavat joskus olla kulttuurihistoriallisten arvojen osalta ristiriitaisia seurantalojen suojelutavoitteiden kanssa. Eri talotyypeillä on myös omia erityisiä rahoituskanaviaan, VPK-taloilla esimerkiksi.

Talojen omistajien on syytä tuntea kaikki yleiset ja erityiset rahoituskanavat mahdollisimman hyvin ja käyttää niitä aktiivisesti, jolloin ne tukevat toisiaan. Tässä asetelmassa seurantalojen korjausavustuksen heikkenemisen aiheuttama rahoitusvaje, samalla muille instrumenteille aiheuttama lisäpaine ei ole hyvä asia.

Seurantalojen muu taloudellinen tuki

Leader

Leader-toiminnan tarkoituksena on ohjata paikallisten asukkaiden asiantuntemus, osaaminen ja toiminta alueensa kehittämiseen, siis elinvoiman vahvistamiseen. Leader-toiminnan päärahoitus tulee EU:n maaseuturahastosta, niinpä pääosa hankkeista on maaseudulla. Leader-rahoitusta ei tavallisesti voi käyttää suurimmissa kaupungeissa, vaikka niissäkin on Leader-alueita. Kaikki maaseutualueet kuuluvat Leaderin piiriin. Kaupungeissa Leader-toimintaa rahoitetaan pääosin Euroopan sosiaalirahaston varoin.

EU:n (43 %) ohella valtio (37 %) ja kunnat (20 %) rahoittavat Leaderia. Sen kautta rahoitettiin vuosina 2014–2022 6253 kehittämishanketta, tehtiin 4072 yritystukipäätöstä ja jaettiin rahaa 332 milj. euroa. Nykyinen Leader-kausi kattaa vuodet 2023–2027, rahoituksen ollessa 230 milj. euroa.

Suomessa on 54 Leader-ryhmää, niistä yksi Ahvenanmaalla. Ryhmien hallitusten kolmasosa on paikallishallinnosta, kolmannes paikallisista yhdistyksistä ja yrityksistä sekä viimeinen kolmannes alueen asukkaista. Ryhmät toimivat omien kehittämisstrategioidensa pohjalta, strategioiden ohjatesa rahoituspäätöksiä. Tukimuotoja on useita ja erilaisille toimijoille. Tukea voi hakea myös niin seurantalojen käytön kehittämiseen kuin niiden korjaamiseen.

Tukien hakeminen tapahtuu Hyrrä-järjestelmässä, joka on uudistunut 2023. Rahoitusta voi hakea yleishyödylliseen kehittämis- tai investointihankkeeseen sekä yrityshankkeeseen. Tuki on 20–100 % kuluista. Hakijoina voivat olla esimerkiksi yhdistykset, pienet yritykset, kunnat, oppilaitokset ja säätiöt.

Maaseuturahaston hankerekisteri antaa (joulukuussa 2024) hakusanalla seurantalo 176 hanketta. Ne ovat järjestään seurantalojen korjaushankkeita ja talojen toiminnallisuuksien parantamisia. Hankkeista 168 on Leader-hankkeita. Käynnissä oleviksi ilmoitetaan 55 hanketta, päättyneiksi 113. Lukuihin on suhtauduttava pienin varauksin.

Investointihankkeita on 49, kehittämishankkeita 12 kappaletta. Kehittämishankkeista voi esimerkkeinä todeta Kulttuuritoiminnan alueellinen kehittämistehtävä Päijät-Hämeessä – Seurantalosta tapahtumakeskuksia (Hollolan nuorisoseura ry), Kylätalot 2.0, kohteena seurantalot ja kylätalot (Suomen nuorisoseurat ry), Kehittyvät kylätalot (Uudenmaan kylät ry/rf) sekä Luovasti lakeudella (Etelä-Pohjanmaan nuorisoseura ry).

Hakusanalla kylätalo löytyivistä 504 hankkeesta valtaosa on kylätalojen korjauksia, energiatehokkuuden parantamista ja toiminnan muuta kehittämistä. Investointihankkeita on 112, kehittämishankkeita 60. Kylät korostavat toimintaa, johon maaseudun kehittämishankkeiden rahoituslähteet ovat luonteva rahoituslähteet. Suomen Kylät ry kokoaa yhteen mm. noin 4000 kyläyhdistystä ja -toimikuntaa sekä 54 seudullista Leader-ryhmää.

Säätiöiden avustukset

Svenska Kulturfonden on jakanut jo yli kymmenen vuotta tukea ruotsinkielisten omistajien seurantaloille, niiden korjauksiin. Vuodesta 2021 tukea saattoi hakea taloihin, joissa yhdistykset olivat vuokralla, samoin kuntoarvioihin ja suunnitteluun. Vuosiksi 2023–2025 on kullekin vuodelle korvamerkitty 150 000 energiatehokkuuden parantamiseen, enintään 50 prosenttiin kustannuksista. Muilta osin rahoitusta on aiempaan tapaan voinut hakea kattojen, julkisivujen ja ikkunoiden korjauksiin. Korkein yksittäinen avustussumma on rajattu 15 000 euroon.

Tradeka osuuskunta sekä Tradekan säätiö ovat jakaneet vuosina 2012–23 yhteensä 710 000 euroa seurantaloille. Sosialidemokraattiset työväentalot ovat saaneet tukea 437 000 euroa, Vasemmistoliiton piiriin kuuluvan Kansantalojen liiton jäsenyhdistykset 273 000 euroa.

Kuntien tuki

Kuntien suhde seurantaloihin ei ole tarkkaan selvillä. Ne tukevat talojen korjauksia korkeintaan poikkeuksellisesti, mutta ajoittain niiden toimintaa. Voi olettaa, että seurantalot ovat varsin edullinen tilaratkaisu kuntien tarpeisiin.

Kiinteistövero

Vuoden 1992 kiinteistöverolain aiheuttama verotaakka lisäsi seurantalojen kustannuksia. Vuonna 1995 lakia muutettiin siten, että se mahdollisti kunnan määräämään maamiesseuran, nuorisoseuran ja työväenyhdistyksen yhdistys- ja seurantaloon kiinteistöveroprosentin alhaisemmaksi kuin muilla tai jopa nollassa.

Vuoden 1998 kiinteistöverolakiin pohjautuva rakennusten kiinteistöveroprosentti on 0,93–2,00, maapohjan yleinen kiinteistöveroprosentti 1,30–2,00. Maapohjan yleisin veroprosentti on tuo 1,30, rakennusten prosentin vaihdelta tavallisimmin yhden molemmin puolin. Yleishyödyllisen yhteisön kiinteistöveroprosentti voi kuitenkin olla kunnan päätöksellä olla alhaisempi aina nollaan asti, jos kiinteistön rakennus on pääasiallisesti yleisessä tai yleishyödyllisessä käytössä.

Tuloverolain mukaan yhteisö on yleishyödyllinen, jos se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä, sen toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin eikä se tuota toiminnallaan siihen osalliselle taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena taikka kohtuullista suurempaa palkkana tai muuna hyvityksenä. Esimerkkeinä mainitaan mm. maatalous- ja maamiesseura, työväenyhdistys, nuoriso- tai urheiluseura, näihin rinnastettava vapaaehtoinen ja kansalaistyöhön perustuva harrastus- ja vapaa-ajantoiminta.

Seurantalojen toimintaedellytyksiin vaikuttaa myös niiden omistajien verovelvollisuus elinkeinotulosta. Yleishyödyllisen yhteisön elinkeinotulona ei kuitenkaan pidetä sen toimintansa rahoittamiseksi järjestämistä arpajaisista, myyjäisistä, urheilukilpailuista, tanssi- ja muista huvitilaisuuksista, tavarankeräyksestä ja muusta niihin verrattavasta toiminnasta eikä edellä mainittujen tilaisuuksien yhteydessä harjoitetusta tarjoilu-, myynti- ja muusta sellaisesta toiminnasta saatua tuloa, kuten ei bingopelinkään tuottoa.

Vuonna 2024 Suomessa oli 309 kuntaa. Niistä 246 (noin 80 %) ei perinyt kiinteistöveroa yleishyödyllisten yhteisöjen rakennuksilta, ja 29 kuntaa peri sitä alennetulla asteikolla (0,10–1,30). Lopuissa 34 kunnassa yleishyödyllisten yhteisöjen kiinteistöjä verotettiin kunnan yleisen kiinteistöveron mukaisena.

3. Seuratalojen avustusjärjestelmän luonne ja avustuksen myöntöperusteet

3.1 Seurataloavustuksen kehitys

Seurataloja omistavat yhdistykset ovat aina ratkaisseet talojen rakentamisen, korjaamisen ja ylläpidon vaatiman varainhankinnan mitä moninaisimmilla tavoilla, kuten iltamilla, arpajaisilla, lahjoituksilla ja bingolla. Talkoilla on ollut suuri merkitys talojen rakentamisessa ja hoidossa.

Seuratalojen tila oli 1970-luvulla vaikea. Toiminta väheni ja talojen kunto heikkeni. Eduskunnassa tehtiin jo 1960-luvulla aloitteita valtion tueksi seuratalojen korjauksiin. Eduskunta-aloite toi vuoden 1978 budjettiin 100 000 markan (16 820 euroa) määrärahan työväentalojen kunnostamiseen. Tuolloin hakijoita oli 72, joista 31 sai avustusta.

Seuraavana vuonna määräraha otettiin suoraan valtion budjettiin ja summa nousi kolmetoistakertaiseksi. Tuen piiriin tulivat myös nuorisoseurantalot. Kolme vuotta myöhemmin maamiesseurojen, pienviljelijäin yhdistysten sekä raittiusseurojen talot tulivat avustuskelpoisiksi. Avustus suunnattiin aluksi korjausten suunnitteluun ja seuraavina vuosina korjauksessa tarvittavien rakennusmateriaalien hankintaan. Hakijoita oli vuonna 1982 jo 442, jaettavissa ollut summa oli noin 1,2 milj. euroa

Opetusministeriön työryhmä laati 1981 ohjeet avustusten jakamisesta ja valvonnasta sekä ohjeita korjausten suunnitteluun. Nuo suuntaviivat ovat kehitettyinäkin paljolti yhä voimassa. Huomiota kiinnitettiin siihen, että korjauksissa vaalittaisiin kulttuurihistoriallisia arvoja ja työn ohjauksessa käytettäisiin korjausrakentamisen asiantuntemusta.

Opetusministeriön toimikunta selvitti 1982 seura- ja harrastetoiminnan ja rakennussuojelun näkökulmista avustusten tuloksia sekä seuratalojen määrää, historiallista arvoa ja korjaustarpeita. Yhdistystalotoimikunnan mietintö (Komiteamietintö 1983:34) sisälsi selvityksen kansanliikkeiden synnystä ja kokoontumistilojen rakentamisesta. Toimikunta kartoitti talojen määrää, käyttöä, kuntoa ja korjaustarpeita. Se arvioi siihenastisen korjaustoiminnan tuloksia ja avustuskäytännön epäkohtia. Toimikunta teki ehdotuksia yhdistystalojen avustamisen ja muiden tukitoimien kehittämiseksi. Ne ovat keskeisiltä osiltaan sittemmin toteutuneet.

Toimikunnan näkemys oli, että yhdistystalojen korjausten tuen tuli olla pysyvää. Se esitti, että avustuksen piiriin otettaisiin kaikki yhdistystalon määritelmän täyttävät rakennukset, joiden määräksi se arvioi 2 600. Vuosittaiseksi määrärahatarpeeksi se arvioi 11 Mmk – 13 Mmk, 4,7–5,5 M€. Summasta esitettiin kohdennettavan erikseen määrärahat yhdelle tai usealle valtakunnallisesti merkittävälle kohteelle, joita tulisi avustaa erikseen laadittavan ohjelman mukaan.

Toimikunta totesi, että siihenastisissa hakemuksissa oli pyritty talojen toimivuuden ja kunnan parantamiseen. Vain harvoin oli riittävästi otettu huomioon talojen rakennustaiteelliset ominaisuudet tai niiden ominaisuusluonne. Jatkossa oli kiinnitettävä enemmän huomiota korjausten laatuun.

Avustuskelpoisuus laajennettiin 1984 kaikkiin keskeisiin seurataloihin. Avustuskelpoisiin kohteisiin ja töihin lisättiin ulkorakennukset, pihapiiri, talon tyyliin sopivat kalusteet ja sisustus sekä kiinteä erityisvarustus (näyttämövalot).

Suomen Kotiseutuliitto sai vuonna 1984 vastuulleen seuratalojen korjausavustuksen neuvonnan, kouluttamisen ja tutkimuksen. Avustuksien käsittelyyn palkattiin kokopäiväinen työntekijä avustuspotista erotetulla määrärahalla. Vuodet 1984–1990 asiantuntija työskenteli osan

vuotta OPM:ssä, osan Suomen Kotiseutuliitossa. Liitosta tuli ministeriön keskeinen kumppani seurantaloasioissa.

Vuoden 1991 alusta alkaen avustustoiminta siirrettiin kokonaisuudessaan Kotiseutuliittoon ja perustettiin seurantaloasiain neuvottelukunta. Lopullinen päätös avustusten jaosta jäi kuitenkin yhä ministeriöön. Muutos oli osa valtionhallinnon sisäisen työnjaon kehittämistä. Seurantaloavustusten käsittely ei ollut luontevaa ministeriötasolla. Avustusten valmistelu siirrettiin Suomen Kotiseutuliitolle ja sen yhteydessä toimivalle Seurantaloasiain neuvottelukunnalle.

Kotiseutuliitto sai seurantaloihin liittyvää toimintaansa aiempaa suuremman määrärahan. Liittoon palkattiin kokopäivätoiminen taloussihteeri käsittelemään avustushakemuksia ja hoitamaan avustusten tilityksiä. Rakennustukijan toimenkuvaan lisättiin Seurantaloasiain neuvottelukunnan ja sen työvaliokunnan tehtävät. Kotiseutuliiton ensimmäisen sähköisen avustusrekisterin teki Sysgen Oy ja siihen siirrettiin pohjaksi aiemmat tiedot opetusministeriön talousosaston maksatusrekisteristä.

Vuosina 1984–1990 ministeriö myönsi avustuksia 1 216 talolle yhteensä n. 16,5 M€. Vuosina 1983–1990 myönnettiin suurempia avustussummia (miljoona markkaa/vuosi) seitsemälle isolle kaupunkityöväentalolle. Käytäntö loppui vuoden 1992 jälkeen, viimeinen miljoona-avustus myönnettiin Lieksan työväentalolle. Ajanjaksona 1991–2003 myönnettiin avustusta 1150 seurantalolle yhteensä 19,6 M€. Kokonaissumma vuosina 1984–2003 oli näin noin 36 milj. euroa.

Opetusministeriö laati ensimmäisen yleiskirjeen (ohjeet) seurantalojen avustuksista 1981. Yleiskirjettä päivitettiin säännöllisesti vuoteen 2001 asti. Suurimpien seurantaloja omistavien yhdistysten keskusjärjestöjen ja opetusministeriön edustajista koottiin Seurantalotyöryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Kotiseutuliiton toiminnanjohtaja. Vuonna 1990 Kotiseutuliitto julkaisi Seurantalojen korjaustoiminnan seurantatutkimuksen vuosilta 1978–1988.

Seurantaloasian neuvottelukunta aloitti toimintansa 1991. Sen tarkoituksiksi määriteltiin ”seurojen taloihin ja työväentaloihin liittyvän toiminnan yleinen edistäminen, seurantalojen rakennustaiteellisesti, teknisesti ja ympäristökulttuurin kannalta korkeatasoisen korjaamisen ohjaaminen sekä seurantalojen kehittäminen paikallisen harrastustoiminnan keskuksina”. Tätä neuvottelukunnan tuli edistää mm. laatimalla opetusministeriölle esitys avustusten jakamisesta.

Nykyisin (2025) neuvottelukunnassa ovat edustettuina Finlands Svenska Hembygdsförbund rf., Finlands Svenska Marthaförbund rf, Marttaliitto, Finlands Svenska Ungdomsförbund rf., Kansantalojen Liitto ry, Museovirasto, opetus- ja kulttuuriministeriö, Pro Agria Keskusten Liitto, Rahtiuden Ystävät ry, Suomen Keskusta, Suomen Kotiseutuliitto, Suomen Kuntaliitto, Suomen Kylät ry, Suomen Nuorisoseurat ry, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Suomen Työväentalojen Liitto ry ja ympäristöministeriö.

Neuvottelukunnan 1992 hyväksymissä avustusten jakoperusteissa todettiin mm. alusta alkaen voimassa olleet tavoitteet siitä, että avustusta myönnettäessä kiinnitetään erityistä huomiota rakennuksen kulttuurihistorialliseen arvoon sekä kokoontumistilojen tarpeellisuuteen alueen väestön sivistys-, harrastus- ym. vapaa-ajan kansalaistoiminnan kannalta. Jaossa piti ottaa huomioon korjauksen tarve ja kiireellisyys, edellyttäen, että korjaussuunnitelmat olivat riittävän hyvät. Riittävän suuria kerta-avustuksia pidettiin tarpeellisina, jotta korjaukset tehtäisiin kohtuullisen nopeasti. Myös alueelliset ja kielelliset näkökohdat piti ottaa huomioon, samoin eri keskusjärjestöjen omistamien talojen määrä ja korjaustarve.

Valtionapulain muutos (valtionavustuslaki, 688/2001) mahdollisti avustuspäätösten osoittamisen muillekin kuin valtion viranomaisille. Nyt korjausavustuksista päättäminen ohjattiin vuoden 2004 alusta alkaen Kotiseutuliitolle. Liiton hallitus on tästä alkaen päättänyt avustuksista.

Sähköinen avustushaku otettiin käyttöön vuonna 2013 lähtien ja uudistettiin avustusrekisteri, johon sähköisten hakemusten tiedot suoraan siirtyivät.

Lamavuonna 2008 ministeriö myönsi Seurantaloasiain neuvottelukunnan aloitteesta seurantalojen korjaukseen 1,5 miljoonan euron lisämäärärahan. Se jaettiin 16 yhdistykselle ja sen työllistämisaikutus oli noin 250 henkilötyökuukautta. Lisäksi tehtiin talkootöitä noin 7 000 tuntia.

Neuvottelukunnan työvaliokunta nimesi opetusministeriön, Museoviraston ja Kotiseutuliiton arkkitehdeista koostuvan työryhmän laatimaan isojen ja valtakunnallisesti arvokkaiden seurantalojen luettelo. Myöhemmin Museoviraston edustajaksi vaihtui Sirkkaliisa Jetsonen. Tuloksena oli ns. Pakkalan lista, jossa on 24 isoa ja valtakunnallisesti arvokasta seurantaloa. Luettelo on syytä arvioida ja päivittää ajantasaiseksi.

Vuonna 2025 avustusjärjestelmän arjesta vastaavat rakennustutkija ja kaksi koordinaattoria, lisäksi toiminnanjohtaja, viestintäpäällikkö ja talouspäällikkö ovat osaltaan mukana työssä. Vuosittain on käsitelty noin 500 korjaushanketta.

3.2 Seurantalojen avustusmäärien kehitys

Valtionavustus on julkista rahoitusta, joka myönnetään valtion talousarvioon otetusta määrärahasta tai talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston varoista muulle kuin valtion virastolle tai laitokselle ilman välitöntä vastiketta. Valtionavustukset ovat harkinnanvaraisia, ja niillä avustetaan monenlaista toimintaa ja erilaisia hankkeita.

Valtionavustuksiin osoitettavat määrärahat ovat valtion talousarviossa siirtomenoja.

Valtionavustustoiminta tarkoittaa valtionapuviranomaisten järjestämää toimintaa, jonka tavoitteena on saavuttaa yhteiskunnallisiin tarpeisiin vastaavia päämääriä valtionavustusten avulla.

Valtionavustuksen keskeinen tunnusmerkki on harkinnanvaraisuus. Niin avustuksen saaja, määrä tai molemmat voivat olla harkinnanvaraisia. Valtionavustus myönnetään joko yleisavustuksena tai erityisavustuksena, joka voi olla esimerkiksi investointiavustus, hankeavustus tai apuraha; valtionavustus voidaan myöntää joko taloudelliseen tai ei-taloudelliseen toimintaan. Seurantalojen korjausavustus on luonteeltaan investointeihin tarkoitettu erityisavustus.

Seurantalojen avustus ei vuoden 2003 jälkeen ole kuitenkaan muodollisesti ollut valtionavustus, vaikka sen rahoitus perustuu valtion vuosittaiseen tulo- ja menoarvioon. Kotiseutuliiton hallitus on vuodesta 2004 tästä alkaen päättänyt avustuksista. Koska Kotiseutuliitto ei ole viranomainen eikä sitä sido valtionavustuslaki.

Kotiseutuliiton ja avustuksen saajan suhde määritellään yksityisoikeudellisella sopimuksella. Avustuksen saajat sopivat Kotiseutuliiton kanssa avustuksen käyttämisestä, valvonnasta ja ehdoista. Kotiseutuliitto ilmoittaa ilman avustusta jääville, miksei sopimusta heidän kanssaan voida solmia. Tämä tarkoittaa, ettei yhtään hakemusta varsinaisesti hylätä, mutta tietyistä syistä avustusta ei vain myönnetä. Kotiseutuliitto suorittaa avustusten takaisinperintää ja uudelleenmyöntöjä tarvittaessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää vuosittain valtion tulo- ja menoarvion pohjalta taloille jaettavan määrärahan suuruuden sekä osoittaa Kotiseutuliitolle avustusten jakamiseen ja hallintoihin. Ministeriö tarkistaa Kotiseutuliiton selvitykset avustusmäärärahojen käytöstä.

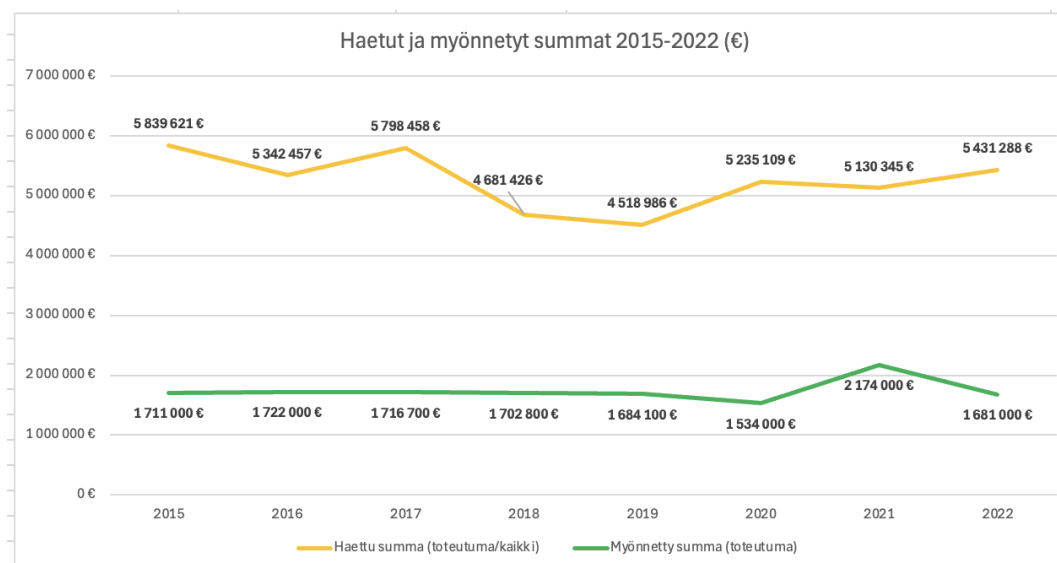
Opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut seurantalojen korjausavustuksia vuodesta 1978. Vuonna 1984 neuvontatyö siirrettiin Suomen Kotiseutuliitolle ja koko avustus siirrettiin sen jaettavaksi vuonna 2004. Työtä koordinoi ja ohjaa seurantaloasiain neuvottelukunta, jossa on jäsenenä 12 seurantaloja ylläpitävien yhdistysten keskusjärjestöä sekä opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö, Museovirasto ja Kuntaliitto.

Seurantalojen korjausavustusta leikattiin erittäin voimakkaasti vuodelle 2024. Edellisenä vuonna voitiin jakaa lähes 1,7 miljoonaa euroa mutta keväällä 2024 enää vajaat 0,5 miljoonaa euroa.

Avustuksen suuruus harkitaan tapauskohtaisesti. Hakijan omarahoituksen tulisi olla noin 20 prosenttia. Avustus ei voi kattaa kaikkia hankkeen kustannuksia. Asianmukaiset korjaussuunnitelmat ja kustannusarvio ovat avustuksen saamisen edellytys. Hakijoilta vaaditaan myös korjaustoiminnan pitkän tähtäimen suunnitelma. Hakemusten asiantuntija-arvio tehdään rakennusten ja korjaushankkeiden perusteella. Avustuksiin kuuluu omarahoitusosuus. Talkootyön voi laskea omarahoitukseksi mutta maksettavaa avustusta ei voi kohdistaa siihen.

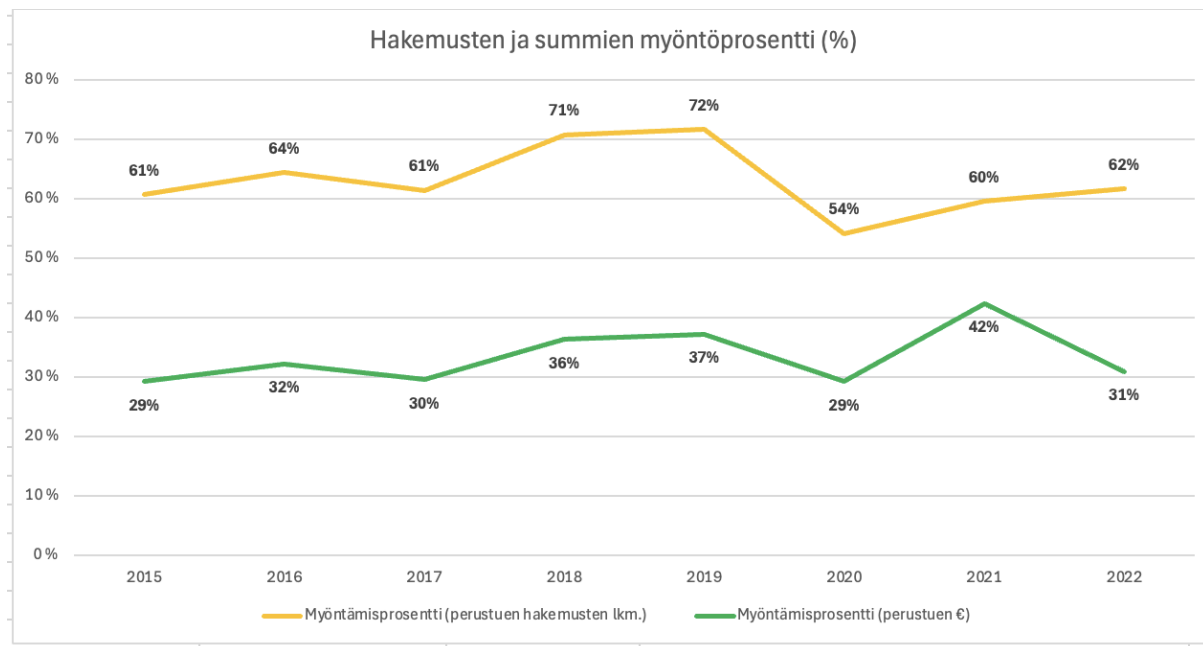
Hyvässä seurantalokorjauksessa:

- tunnistetaan ja korjataan talon vauriot ja poistetaan niiden aiheuttajat
- vanhoja rakennusosia ja materiaaleja säilytetään ja kunnostetaan mahdollisimman paljon
- käytetään ensisijaisesti perinteisiä maalilaatuja (pellavaöljymaalit, keittomaalit)
- korjaustyöt suunnitellaan huolellisesti hyvissä ajoin asiantuntijoiden kanssa
- korjauksessa käytetään perinteisiä ja rakennusajalle tyypillisiä materiaaleja ja työtapoja
- talon käytettävyyttä parantavat muutostyöt (esteettömyyskorjaukset, wc- ja keittiötilojen uudistukset) sovitetaan vanhan talon arkkitehtuuriin ja huonejakoon huolellisesti
- suositaan siirtymistä kotimaiseen, uusiutuvan energian käyttöön

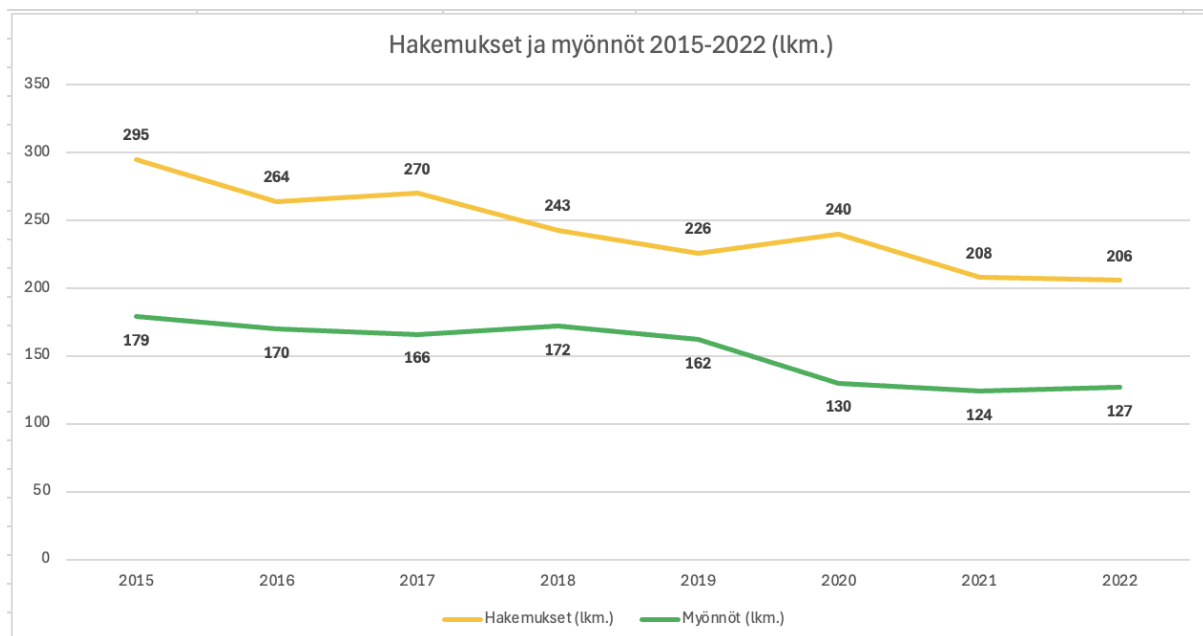
Kuvio 2. Seurantaloavustusten hakemusten ja myöntöjen euromääräinen kehitys vuosina 2015–2022

Kuviossa kaksi on kuvattu seurantaloavustusten hakemusten ja myöntöjen euromääräinen kehitys vuosina 2015–2022. Kuvioista käy hyvin ilmi, että hakemusten ja myöntöjen välinen kuilu on koko tarkastelujakson ajan säilynyt varsin suurena. Se kertoo siitä, että seurantalojen avustustarve on pysynyt korkealla tasolla ja suurentunut viime vuosien aikana, kun samaan aikaan avustusrahojen taso on pysynyt vuoden 2021 hetkittäistä nousua ja viime vuosien romahdusta (vrt. kevään 2024 alle 0,5 miljoonaa euroa) varsin tasaisena. Kuviossa 2. kuvattua kehityksestä voidaan päätellä, että hakemusten myöntöprosentit ovat vaihdelleet vuoden 2019 72 % ja vuoden 2020 54 % välillä. Euromääräisesti prosentit ovat vaihdelleet 29 % ja 42 % välillä.

Kuvio 3. Seurantaloavustusten hakemusten ja summien myöntöprosenttien kehitys vuosina 2015–2022.

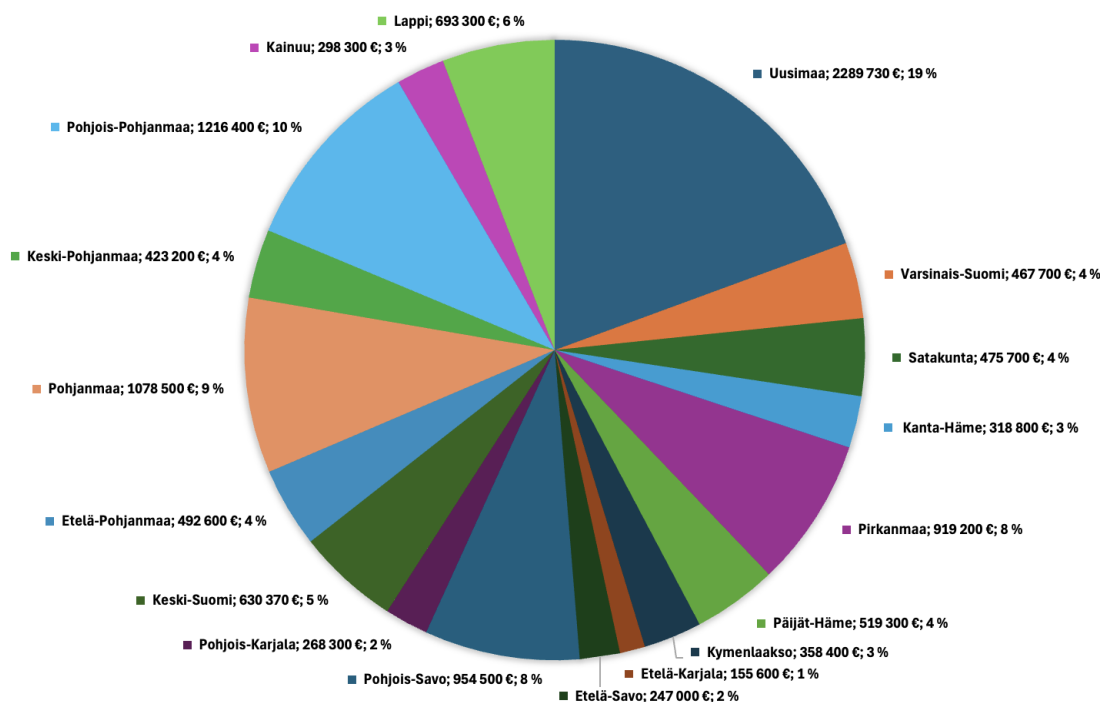
Kokonaisuudessaan seurantalojen korjausavustusten hakemuksia on vuosien 2015–2022 välillä ollut 1952 kappaletta ja rahoitusta on myönnetty 1230 hankkeelle. Lukumääräisesti korkeimmillaan (vrt. kuvio 3) hakemuskäärä oli vuonna 2015 ja aikajaksolla tarkasteltuna alimmillaan vuonna 2022 (127 kpl.)

Kuvio 4. Seurantalojen avustusten hakemukset ja myönnöt 2015–2022 (lkm.)

Tarkasteltuna myönnetyn rahoituksen määrää maakuntakohtaisesti voidaan todeta (kuvio 5), että sekä kappalemääräisesti (187 kpl) että euromääräisesti (2 289 730 €) suurin avustusten saajamaakunta on ollut Uusimaa (19 %). Seuraavaksi eniten seurantalojen avustuksia on kanoitunut Pohjois-Pohjanmaalle (10 %) ja Pohjanmaalle (9 %). Vaatimattomammin avustuksia ovat saaneet Etelä-Karjala (1 %), Etelä-Savo (2 %), Pohjois-Karjala (2 %) ja Kymenlaakso (3 %).

Avustusten jakautuminen kertoo luonnollisesti paitsi seurantaloiden määrän vaihtelusta eri maakunnissa myös maakuntien järjestöjen ja asukkaiden erilaisesta aktiivisuudesta seurantalotoiminnan kehittämiseen ja rakennusperinnön ylläpitoon.

Kuvio 5. Avustusten euromääräiset myönnöt maakunnittain vuosina 2015–2022.

Ovatko kohdetason avustussummat riittäviä, ja onko mahdollista osoittaa avustukselle optimaalisen vaikuttava koko? Avustukset ovat nyt tuhansia euroja, talojen tunnistetut korjaustarpeet tavallisesti kymmeniä tai satojakin tuhansia euroja.

Ennen vuotta 2023 myöntöjen keskiarvo oli noin 15 000 euroa, sen mahdollistaessa hieman suurempiakin kertahankkeita. 2010-luvulta vuoteen 2023 kyettiin jakamaan vuosittain yhteensä 1,5–1,7 miljoona euroa. Avustusten taso per kohde on tänä aikana ollut melko optimaalinen. Vuonna 2024 jaettu summa oli hieman alle 0,5 milj. euroa. Vuoden 2024 avustusten keskiarvo oli 7500 €, hakemusten keskiarvon ollessa noin 20 000 €. Taso on korjauksia ajatellen vähäinen ja rajaa suuresti, mitä voidaan korjata tai kunnostaa. Summa sopii kuntoarvioihin, suunnitteluun sekä pienempiin hankkeisiin, samoin pitemmälle ajalle jaksotettaviin kunnostuksiin.

Näyttää siltä, että isommissa avustuksissa osa tuesta jää joskus myös käyttämättä. Seurantalovastusten tasossa jo 50 prosenttia voi pitää erittäin hyvänä mutta varsinkin 80 % on huomattava osuus, tosin poikkeuksellinen. Omien osuuksien löytäminen on monelle pienelle yhdistykselle vaikeaa.

Kokonaisuudessaan seurantaloiden avustustoiminnan kehitystä vuosien 2022–2023 jälkeen voi pitää huolestuttavana. Kulttuurihistoriallisesti ja rakennusperinnön näkökulmasta arvokkaiden seurantaloiden korjausvelka kasvaa talojen iän, käyttömäärien vähyyden ja vapaaehtoistojen määrän vähentymisen myötä. Uudempien seurantaloiden korjaustarve lisääntyy. Samaan aikaan avustusmäärät valtioavustusten ja muiden vaihtoehtoisten rahoitusinstrumenttien kohdalla pienenevät. Lisäksi on otettava huomioon, että korjauskohteiden vaatavuus kasvaa rakennusten iän ja korjausvelan myötä. Kuilu korjaustarpeiden ja jaettavan rahoituksen kohdalla korostuu, kun noin 85 prosenttia avustuksista on alle 10 000 euron suuruisia.

Määrärahan pitäisi olla tasolla, joka mahdollistaa talojen pitkäjänteisen korjaamisen ja toiminnallisuuden kehittämisen. Vaikka avustuksia jaettaisiin nykyistä harvemmille kohteille, ovat suuremmat hankkeet tai jatkoavustukset haastavia nykyisellä määrärahasolla. Yksittäisten avustusten koko joka tapauksessa kasvaisi, jos niitä myönnettäisiin aiempaa harvemmille kohteille. Liian pienet avustukset voivat jäädä käyttämättä, jos talon omistaja ei kykene hankkimaan muuta rahoitusta.

Omistajien on syytä pyrkiä talojen ylläpidossa ja korjauksissa pitkän tähtäimen ajatteluun, vaikka avustuksia ei voi sitoa useaksi vuodeksi. On tosin huomattava, että monia hankkeita, kuten tavallisesti varsin kalliita kattojen korjauksia tai uusimisia ei voi pilkkoa osiin.

Aiempi, vuoteen 2023 toteutunut avustusten taso, vuosittain jaossa ollut summa (ei itsessään kovin suuri) oli kohtuullisen hyvä. Tehty leikkaus ja sen pysyttäminen vuonna 2025 heijastuu jo seurantaloihin. Niiden myynti on lisääntynyt, ja talojen ylläpidosta on luovuttu. Leikkaus on kasvattanut itse hankittavan rahoituksen kuorman liialliseksi, mikä edesauttaa taloista luopumista, samoin ikääntyvien aktiivien vetäytymistä syrjään.

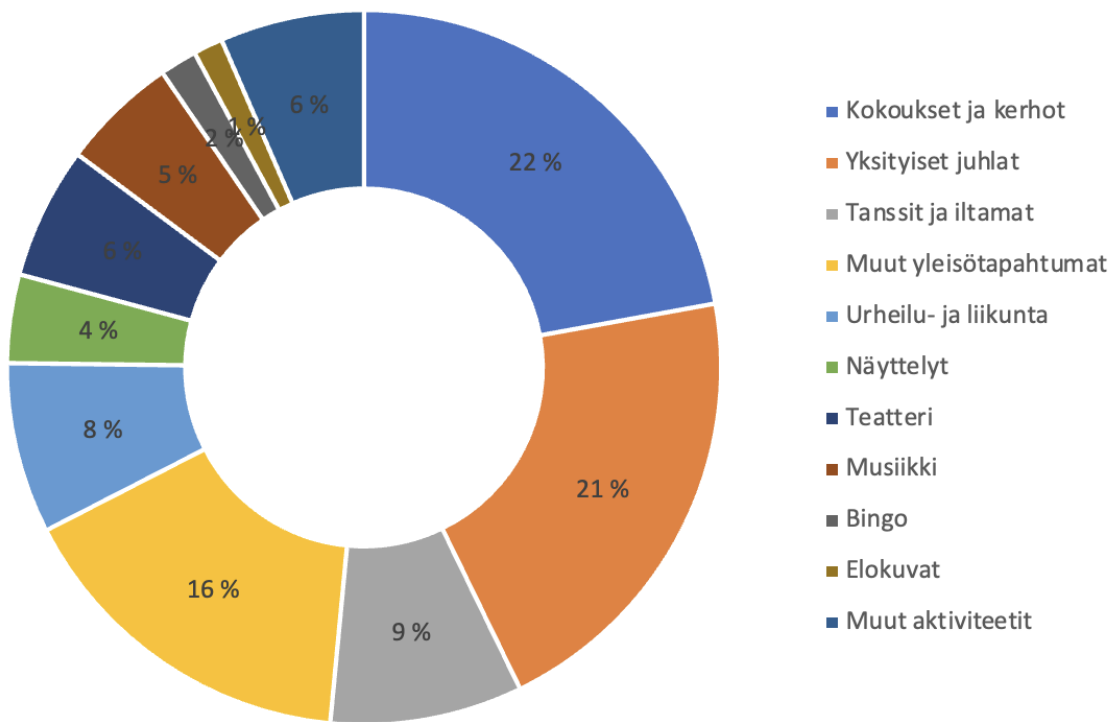
3.3 Tilannekuva vuoden 2024 kyselyn perusteella

Seuraavaksi tarkastelemme miltä avustustoiminta näyttää seurantaloiden ja niiden toiminnasta vastaavien järjestöjen näkökulmasta. Tiedot perustuvat vuoden 2024 lopulla Kotiseutuliiton ja tämän selvityshankkeen tutkijoiden yhteistyössä toteuttaman kyselyn tuloksiin. Kyselyyn vastasi määräaikaan mennessä yhteensä 187 seurantaloiden edustajaa. Vastauksia tuli kaikista maakunnista; eniten Uudeltamaalta, Varsinais-Suomesta ja Pirkanmaalta. Vastanneista seurantaloidista 41 % sijaitsi taajamassa ja 59 % haja-asutusalueella. Vastaajista suurin osa edusti nuorisoseurantaloidja (26 %), työväentaloja (21 %) ja kylätaloja (14 %). Kaikki talotyypit olivat kyselyssä edustettuina.

Kysyttäessä kattaako yhdistyksen oma varainhankinta (esim. vuokrat) talon käyttökustannukset, peräti 59 % vastasi myönteisesti. Korkein käyttökustannusten kattamisaste oli urheiluseurantaloiden sekä työväentalo-kansantaloiden kohdalla ja matalin kotiseututaloiden kohdalla. Kunnilla oli erilaisia menettelytapoja seurantaloiden kiinteistöveron perimiseen. Kyselyn mukaan hieman yli puolet (55 %) kunnista ei peri seurantaloilta lainkaan kiinteistöveroä, noin 6 % perii alennettuna ja 10 % perii, mutta palauttaa kertymät takaisin. Silti noin neljännes (25 %) perii kiinteistöverot täysmääräisinä. On kuitenkin huomioitava, että kyselyn mukaan vain vajaa 30 % kunnista myöntää avustusta taloiden ylläpito- ja käyttökustannuksiin. Tämä vaikuttaa varsin pieneltä määrältä.

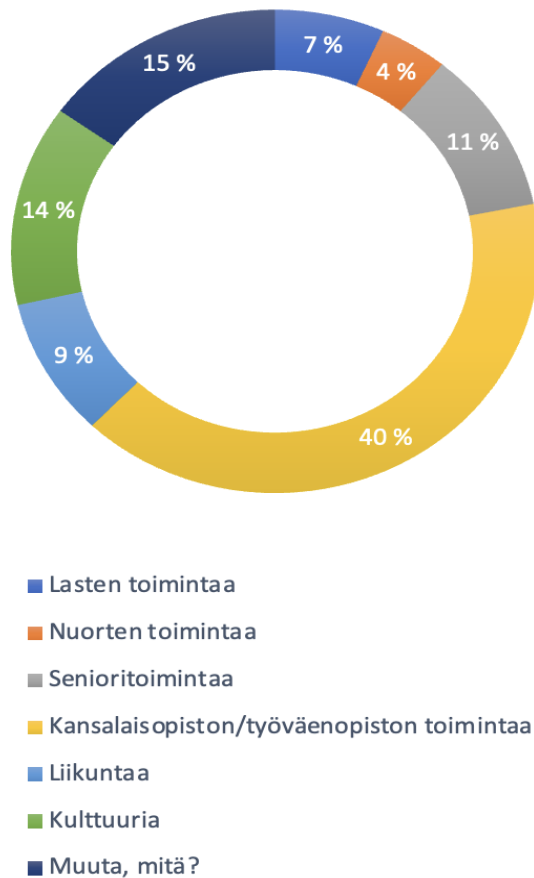
Seurantalot ovat toiminnassaan vahvasti panostaneet esteettömyyteen. Siitä huolimatta kyselyn mukaan vain vajaassa puolessa (46 %) seurantaloidista on esteetön wc-tila ja vain 6 % on induktiosilmukka tai vastaava. Invaluiska tai ramppi löytyy kuitenkin yli puolesta (66 %) seurantaloidista. Suurin osa seurantaloidista on kyselyn mukaan ympärivuotisessa käytössä.

Entä mistä seurantaloiden toiminnat koostuvat? Kuviossa 6 on kuvattu kyselyn vastausten perusteella jakauma aktiviteeteistä niiden saaman painotuksen perusteella. Kuvion muodostamisen taustalla on käytetty painotettua aktiviteettilukua, josta on laskettu toimintakohtainen summa. Kuviossa on esitetty prosentuaalinen jakauma painotetuista aktiviteeteistä.

Kuvio 6. Seuratalojen aktiviteettien jakauma niille annetun painotuksen perusteella.

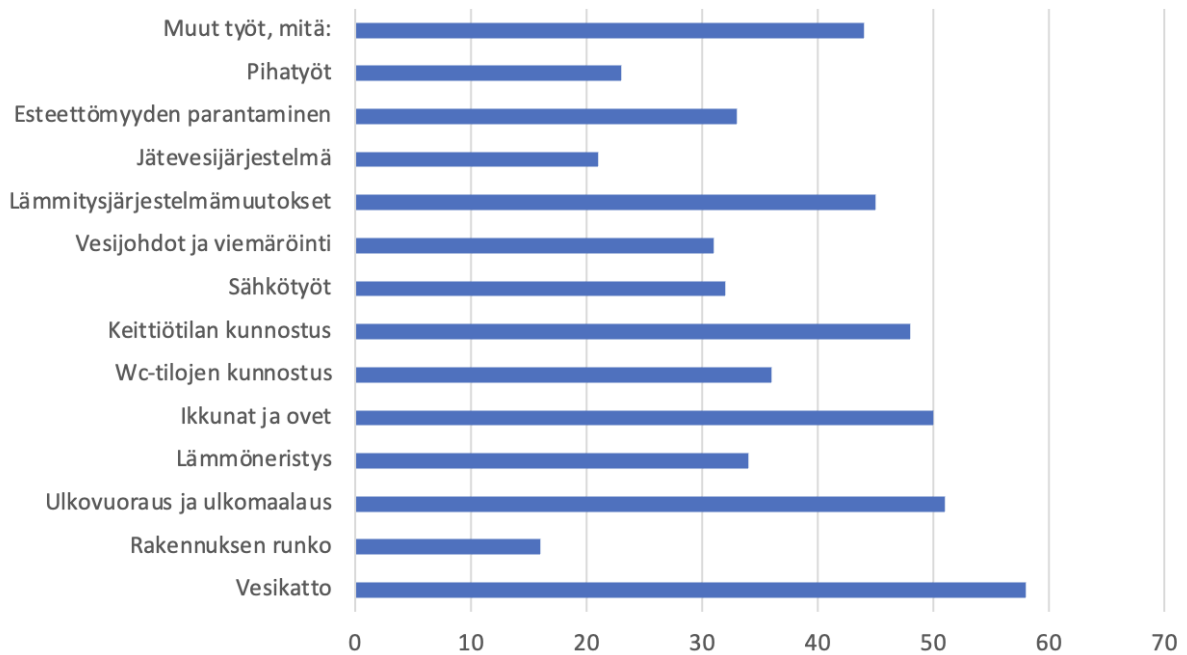
Kuviosta 6 käy ilmi, että kaikkein keskeisimmät käyttötarkoitukset seurataloille ovat kokous- ja kerhotoiminta, yksityiset juhlat sekä muut yleisötahtumat. Nämä ovat seurataloille merkittäviä tulolähteitä. Näiden jälkeen seuraavat tanssit ja iltamat sekä urheilu- ja liikuntatahtumat. Näiden merkitys puolestaan on vahvasti yhteisöllinen. Kohtaan muut aktiviteetit on kirjattu sellaisia tekijöitä kuten kirpputorien tai myyjäisten järjestäminen ja muut satunnaistah- tumat. Seurantalot tarjoavat usein tilat kunnan järjestämälle toiminnalle. Noin puolessa kyse- lyyn vastanneista seurataloista ei ollut ollut lainkaan kunnan järjestämää toimintaa. Kuviossa 7 on kuvattu, miten kunnan järjestämä toiminta kohdistuu erityyppiseen toimintaan niissä seu- rantaloissa, joissa tällaista toimintaa oli.

Kuvio 7. Kunnan järjestämä toiminta kyselyyn vastanneissa seurantaloissa.

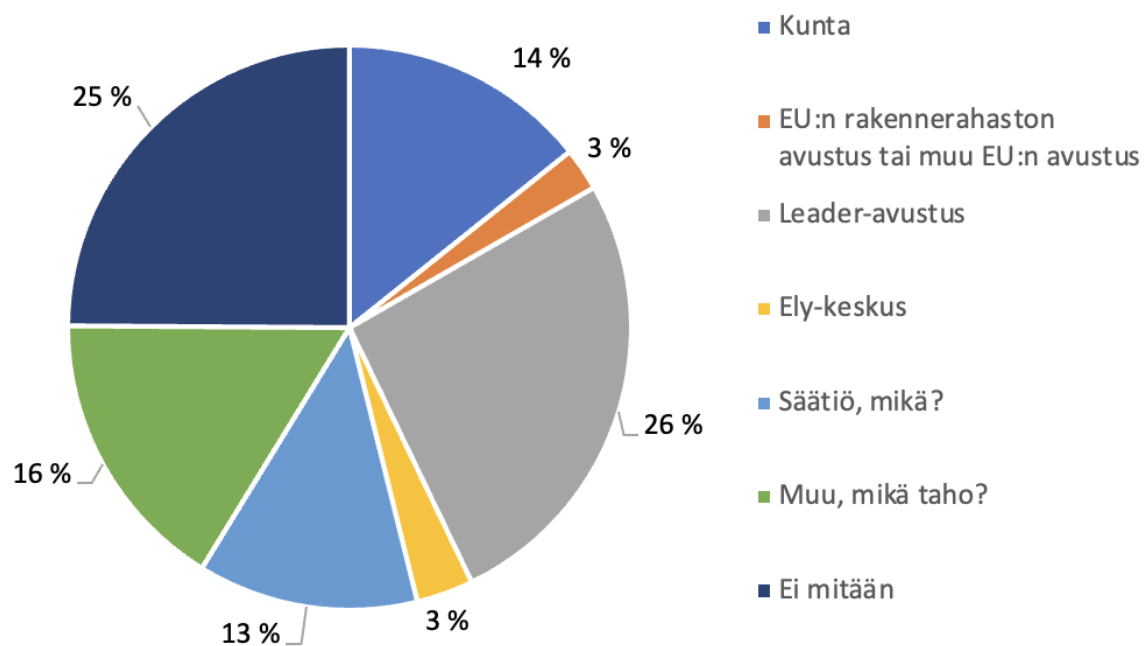
Yllä olevasta kuviosta käy selvästi ilmi, että tyypillisin kunnan järjestämä toiminta liittyy kansalais- ja työväenopistojen kurssitarjontaan sekä kulttuuri- ja senioritoimintaan. Muissa aktiviteeteissa mainittiin mm. kunnan infot, jumppatunnit, valtuustoseminaarit, henkilöstöinfot jne. Yhteenvetona voidaan todeta, että seurantalot mahdollistavat monipuolisen toiminnan harjoittamisen tiloissaan niin kunnan kuin kunnan alueella toimivien muiden yhteisöjen tarpeeseen.

Korjausavustusten käytön seuranta on jossain määrin sattumanvaraista ja tapahtuu lähinnä hakemusten myöntökohteiden ja maksatusten seurannan kautta. Seuraavassa kuvataan miten kyselyyn vastanneet ovat raportoineet avustusten käytön kohteita. Seuraavassa tarkastellaan korjausavustuksia hakeneet seurantalot ovat saamiaan avustuksia käyttäneet.

Kuvio 8. Kysymys: Mitä seuratalojen korjausavustuksella toteutettuja korjauksia on talollanne tehty vuosina 2014–2022?

Tarkasteltaessa avustuksilla toteutettuja korjauksia, voidaan havaita, että kappalemääräisesti suurin osa korjaustoimenpiteistä kohdistuu rakennuksen kunnan kannalta keskeisiin osa-alueisiin, kuten vesikatton korjaamiseen, ulkovuoraukseen ja maalaukseen, ikkunoiden ja ovien kunnostamiseen, keittiötilojen parantamiseen, lämmitysjärjestelmämuutoksiin sekä lämmöneristykseen ja saniteettitilojen kunnostamiseen.

Kuvio 9. Muut korjaustoiminnan rahoituslähteet

Tiedusteltaessa kyselyyn vastanneilta seurantalojen edustajilta, mitä muita rahoituskanavia seurantalot ovat hyödyntäneet, saatiin kuviossa 9 esitetyt vastaukset. Noin neljännes vastaajien edustamista seurantaloista ei ollut saanut avustuksia tai lahjoituksia vuosina 2014–2022 miltään muulta taholta. Toinen neljännes kertoi hyödyntäneensä Leader-rahoitusta, 16 % säätiörahoitusta, 14 % kuntarahoitusta ja vain pieni osa (3 %) ELY-keskuksen tai muun EU-ohjelman tarjoamaa rahoitusta. ELY-keskusten avustuksen pieni ja Museoviraston tuen olematon määrä kertoo sen, että nämä avustukset ovat seurantaloavustuksen kanssa toisiaan pois sulkevia.

Seuraavaksi tarkastellaan talkootyön merkitystä seurantalojen korjaustoimien toteuttamisessa.

Kuvio 10. Talkootyön merkitys seurantalojen korjaustoiminnassa

Yllä olevan kuvion viesti on varsin yksiselitteinen. Talkootyö koetaan ratkaisevan tärkeäksi ja merkittävaksi ja sitä tehtäisiin enemmän, jos vapaaehtoisia olisi enemmän saatavilla. Yksikään seurantalo ei vastannut, ettei talkootyöllä ole mitään merkitystä tai, että se ei kuulu yhdistyksen toimintatapoihin.

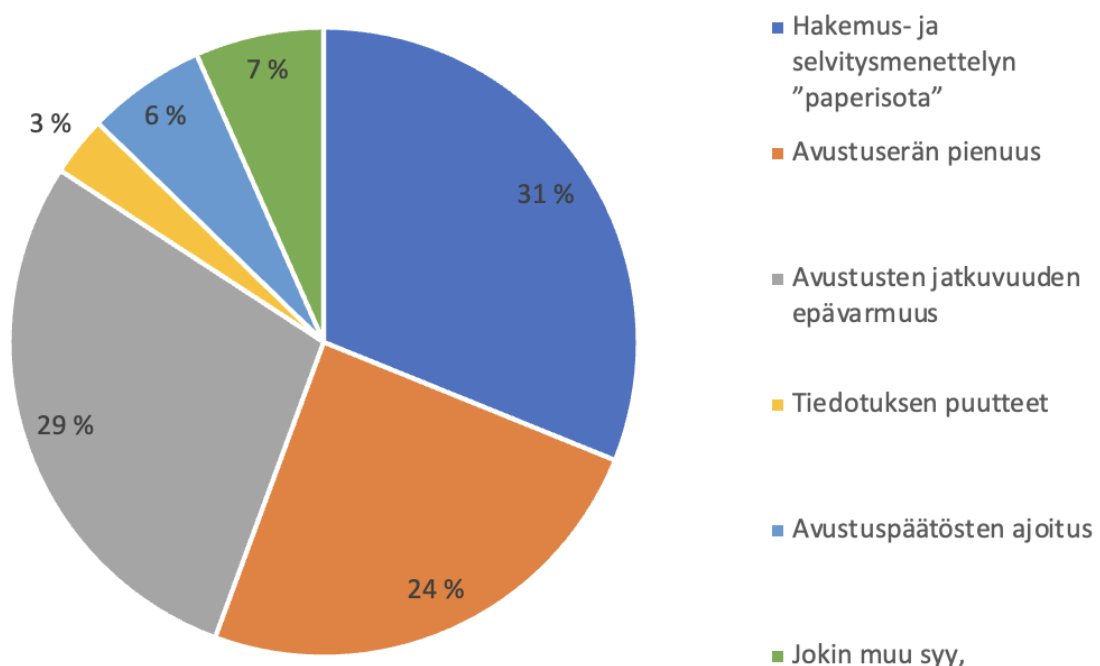
Taloja on rakennettu ja ylläpidetty talkoovoimin. Avustuksen merkitys nähdään siinä, että yksi avustuseuro kertaantuu talkoilla moninkertaiseksi talkootyössä, avustukset siis generoivat talkootyötä.

Talkootyökin on muuttumassa. Talkoilla on merkitystä sitä enemmän, mitä pohjoisempana ja idempänä ollaan. Tämä saattaa olla yhteydessä muiden voimavarojen puutteeseen, kasvualueille puolestaan konkreettisen osaamisen ja ehtimisen, motivaationkin vähenemiseen. Aktiivisuus kohdistuu yhä useammin korjaamisen sijaan tapahtumien järjestämiseen ja korkeintaan talojen tavanomaiseen huoltoon. Myös jäsenistön ikääntyminen näkyy talkooaktiivisuudessa.

Talojen ikä sekä materiaali- ja rakenneratkaisut vaikuttavat talkooperanoksiin. Talkoot perinteisemmin rakennetuissa seurantaloissa ovat helpompia kuin uudemmissa, sotien jälkeen rakennetuissa taloissa. Talkoot kohdistuvat niin talojen kunnostamiseen kuin niiden toiminnan pyörittämiseen.

Koronapandemia vaikutti merkittävästi seurantalojen käyttöön ja toimintaan. Valtioneuvoston määräämät liikkumis- ja kokoontumisrajoitukset rajoittivat ihmisten käyntiä tilaisuuksissa, mikä puolestaan vähensi merkittävästi seurantalojen käyttöä. Erityisesti ikäihmisille, jotka muodostavat suuren osan seurantalojen aktiiveista, liikkumisrajoitukset ja riski tarttua koronavirukseen johtivat siihen, että heidän oli syytä pysytellä kotona ja rajoittaa sosiaalisia kontakteja. Tämä osaltaan heikensi seurantalojen toimintaa ja vaikeutti ylläpitoa, sillä vapaaehtoisten aktiivien määrä väheni ja talojen tulot laskivat. Kyselyssä tiedusteltiin mikä oli pandemian vaikutus seurantalojen toimintaan.

Avustusjärjestelmän toimintaan oltiin niin kyselyn vastauksissa kuin haastatteluissa varsin tyytyväisiä. Yleinen näkemys oli, että hauista viestiminen ja neuvontapalvelut ovat hyvin hoidettuja. Samoin useilla hakijoilla on jo pitkäaikainen kokemus, mikä osaltaan helpottaa hakemusten laatimista. Kysyttäessä vastaajien näkemyksiä avustusjärjestelmän keskeisistä epäkohdista, saatiin kuvion 11 mukainen jakauma.

Kuvio 11. Avustusjärjestelmän keskeisimmät epäkohdat (% kaikista keskeisimmistä epäkohdista).

Koko maa on toimintakenttänä laaja, seurantaloja paljon ja avustusten hakijoitakin runsaasti. Avustusprosessin toimivuus ja sen kautta vaikuttavuus edellyttävät riittävien voimavarojen osoittamista Kotiseutuliiitolle ja sen prosessien ekonomisuutta ja sujuvuutta. Lisäksi tarvitaan verkostomaista ja yhteistyöhakuista, maan eri osat ja eri järjestöt kattavaa toimintatapaa.

Yllä olevasta kuviosta näkyy, että kolme keskeisintä epäkohtaa liittyy itse hakemusmenettelyyn ("paperisota"), avustusten jatkuvuuden epävarmuuteen ja avustuserien pienuuteen. Tiedotuksen puute tai avustuspäätösten ajoitus ovat vähemmän kritiikin kohteita.

Haastattelutieto tukee edellä todettua. Avustusten jakoprosessia pidetään varsin sujuvana. Viestintä on riittävää, ja liiton neuvontaa ja ohjausta arvostetaan. Prosessia on vuosien mittaan selkeytetty ja sen läpinäkyvyys on lisääntynyt. Yhteistyö keskusjärjestöjen kanssa on aktiivista,

järjestöjä kuullaan. Kotiseutuliiton ja keskusjärjestöjen suhde on hyvä. Ne pitävät yhteyttä toisiinsa, järjestöt ohjaavat yhdistyksiään hakemaan tukea, liitto kuulee järjestöjä avustuspäätöksistä ja harvemmin poikkeaa järjestöjen kannoista. Järjestöjen kesken ei ole koordinaatiota seurantaloesioissa, ehkä neuvottelukuntaa lukuun ottamatta. On muistettava, että keskusjärjestöt ovat ensi sijassa jäsentensä edunvalvontaorganisaatioita.

Ongelmia saattaa olla pikemminkin hakijapuolella, etenkin tilanteissa, joissa yhdistysten vastuhenkilöt vaihtuvat tai heitä on vähän, ehkä vain yksi. Tähän viittaa myös edellä mainittu 'paperisodan' tuntu. Yhdistyksissä henkilövaihdokset aiheuttavat katkoja yhteyksissä ja tie-doissa, niin omistajien ja liiton välillä kuin yhdistysten sisällä. Avustusprosessi saattaa olla uusille yhdistysaktiiveille aluksi vaikea.

Avustusten jakoprosessin kesto ja aikataulu ovat kaikesta huolimatta ongelma. Haun tulosten selviäminen vasta keväällä on hankkeiden toteutusta ajatellen myöhäistä. Hankkeiden varmistaminen ja niihin valmistautuminen, kuten materiaalihankinnat ja töiden tilaaminen vaikeutuvat. Päätösten oikea-aikaisuus suhteessa hankkeiden toteutusaikatauluihin näyttää olleen yksi avustusten ongelmista alusta alkaen. Ratkaisuksi on mm. ehdotettu, että työt voi aloittaa omalla riskillä heti avustuksen hakemisen jälkeen, mikä tosin edellyttäisi varmuutta kattavasta muusta rahoituksesta.

Jakoprosessia pidentävät monet tärkeät ja tarpeelliset seikat, kuten asiantuntija-arviot hankkeista sekä järjestöjen kuuleminen, lausunnot hakemuksista. Laadun varmistamisesta ei ole aihetta luopua mutta on katsottava, missä asioissa olisi helpottamisen ja nopeuttamisen varaa. Ainakin pienten avustusten raportoinnin keventämistä olisi harkittava.

Yleisenä toiveena on mahdollisimman yksinkertainen hakuprosessi. Optimaalisinta olisi, jos hakija voisi keskittyä omien tarpeidensa määrittelyyn ja niistä kertomiseen, järjestelmän ohjattaessa sen yhden luokun periaatteella oikeille lähteille ja optimaaliseen avustusten yhdistelmään. Tämä vastaisi myös valtiovarainministeriön johdolla tehdyn valtionavustusten kehittämisen tavoitteita.

Millaista avustettavien korjausten sisällöllisen ohjauksen ja tuen tulisi olla? Voisiko se olla yleispiirteisempää vaiko vielä enemmän kädestä pitäen toteutettava?

Seurantaloavustuksen saajat ovat pääosin pieniä toimijoita. Ne tarvitsevat usein tukea selvittääkseen hankkeistaan, niin avustusprosessista kuin rakennuttamisesta ja yksittäisistä korjausratkaisuista. Luontevinta on saada tukea läheltä, alue- ja paikallistasolta.

Keskusjärjestöt järjestävät hieman vaihdellen, ja yhteistyössä Kotiseutuliiton kanssa, tukea ja koulutusta jäsenilleen. Järjestöjen tuki liittyy avustusten hakemiseen ja avustusprosessiin, ei korjausten neuvontaan tai ohjaukseen.

Kotiseutuliitto on panostanut varsin konkreettiseen ohjaukseen, jota järjestöt tuntevat arvostavan. Rakennustutkija on panostanut työtä avustusjärjestelmään ja kohteiden seurataan, ollen yhteistyössä myös alueellisten vastuumuseoiden kanssa. Rakennustutkijan ohjaus on ollut vahvaa ja tarpeen, hyvin konkreettistakin kohdetasolla.

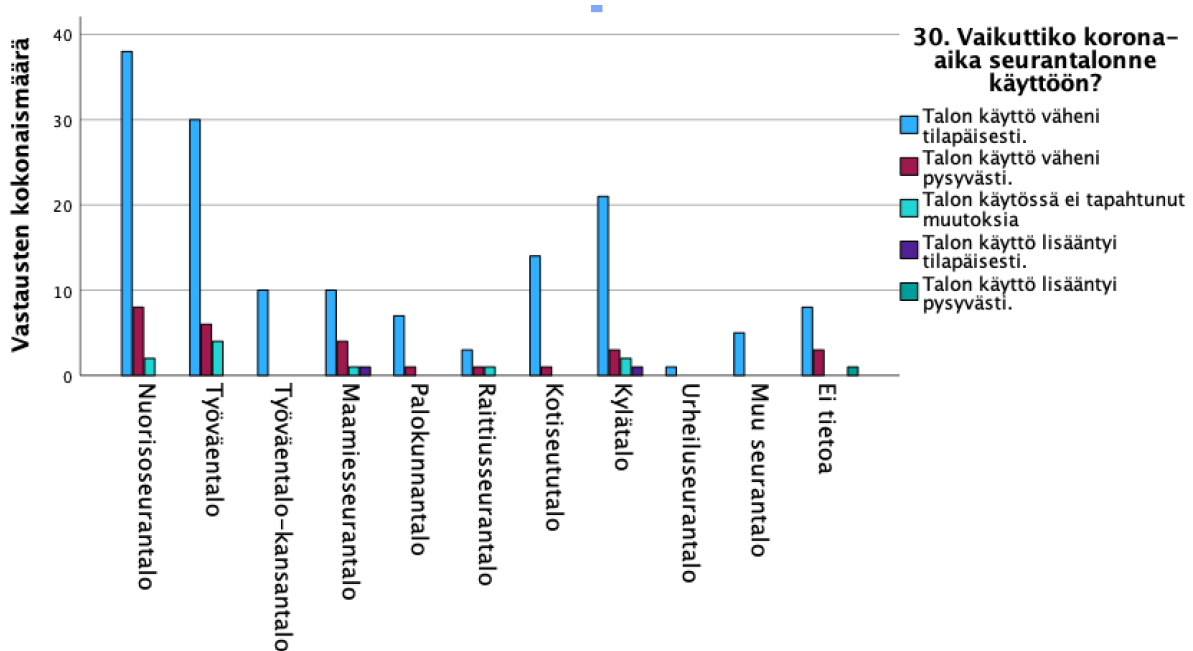
Kotiseutuliiton ohjaus ja neuvonta on tärkeää mutta myös voimavarakysymys. Olennaista on ja olisi myös alueellisista vastuumuseoista saatava tuki; sen määrästä, kohdentumisesta tai arvostuksesta ei käytössämme ole kovin hyviä tietoja. Kotiseutuliiton rakennustutkija on pyrkinyt mahdollisimman laajaan yhteistyöhön muiden rakennusperinnön hoidon tahojen kanssa ja neuvonut avustuksen hakijoita ja saajia kääntymään alueellisten asiantuntijoiden puoleen.

Yhteistyö alueellisten vastuumuseoiden (aiempien maakuntamuseoiden) on käsittänyt tiedonvaihtoa ja joissain tapauksissa on voitu sopia, että korjauksia ohjataan museoista. Alueellisten

vastuumuseoiden rooli, aktiivisuus ja ehkä osaaminenkin seurantaloihin liittyvissä asioissa vaihtelee. Niillä on huomattava potentiaali avustusten valvonnassa, edellyttäen että ne katsovat voimavarojensa (ajan ja osaamisen) siihen riittävän. Museot myös kommentoivat hakemuksia. Museot toivovat ennakoivaa toimintaa, ja niille on syytä välittää tietoa hakijoista mahdollisimman aikaisin hakuvaiheessa. Museoiden merkitys on ennen kaikkea rakennusperinnön turvaamisessa, siis korjausten ohjaamisessa ja valvonnassa. Talotekniikkaan yms. liittyvät kysymykset ovat niille vaikeampia, kuten myös Kotiseutuliiton asiantuntijoille.

ELY-keskukset ovat joissain tapauksissa neuvoneet seurantalojen korjausavustuksen saajia. Museoviraston asiantuntijat ovat olleet apuna varsinkin rakennussuojelulla suojeltujen kohteiden korjaamisessa

Tällä hetkellä (2025) on vielä epäselvää, miten valtion aluehallinnon uudistus vaikuttaa ympäristöhallinnon osalta edellä todettuun. Valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävät keskitetään uuteen valtakunnalliseen virastoon, ja samalla muodostetaan uudet alueelliset elinvoimakkeukset (mm. avustusten jakamiseen).

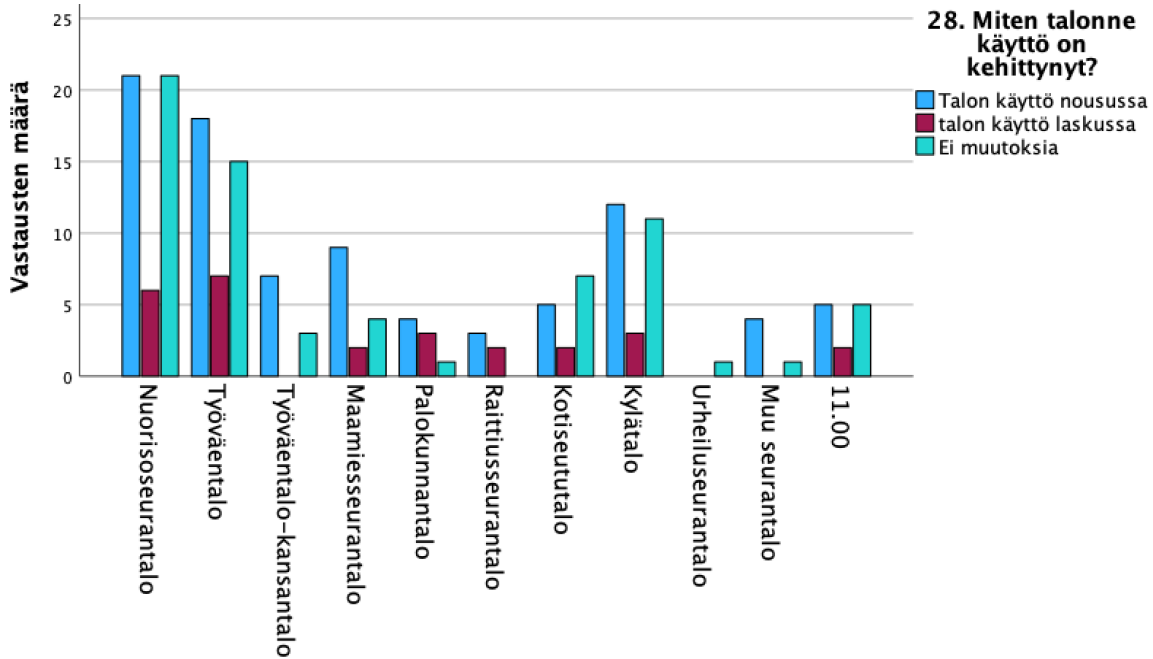

Kuvio 12. Koronapandemian vaikutukset seurantalojen toimintaan.

Kaikkien seurantalojen kohdalla talon käyttö väheni tilapäisesti. Selkeimmin tämä näkyi nuorisoseurantalojen työväentalojen ja kylätalojen kohdalla. Edellä mainittujen, samoin kuin maamiesseurantalojen kohdalla esiin nousi voimakas huoli siitä, että talojen käyttö vähenisi koronan myötä pysyvästi.

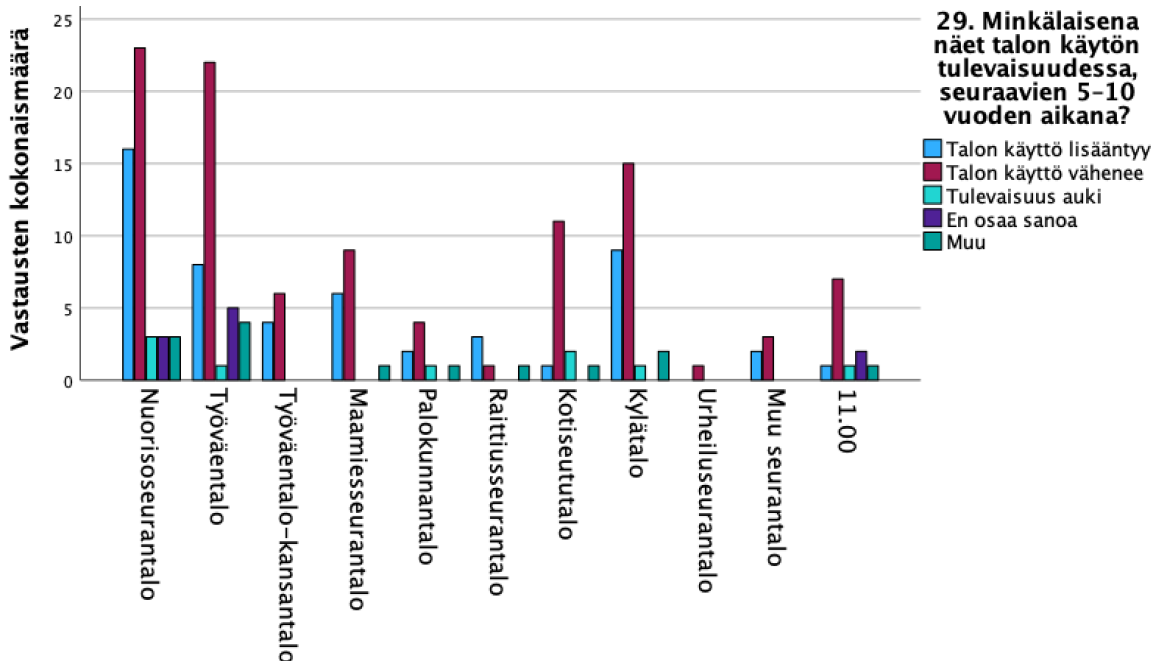
3.4 Seurantalojen tulevaisuuden näkymät

Kyselyssä oli mukana joukko kysymyksiä, jotka liittyivät vastaajien näkemyksiin seurantalojen tulevaisuudesta. Seuraavaan on koottu seurantalotyypeittäin joitain keskeisiä näkemyksiä. Näitä tulkittaessa on muistettava, että kyseessä on vastaajien subjektiiviset näkemykset asioiden kehittymisen suunnasta. Yhtä kaikki ne ovat tärkeitä heikkoja signaaleja toiminnassa vahvasti mukana olevilta aktiiveilta.

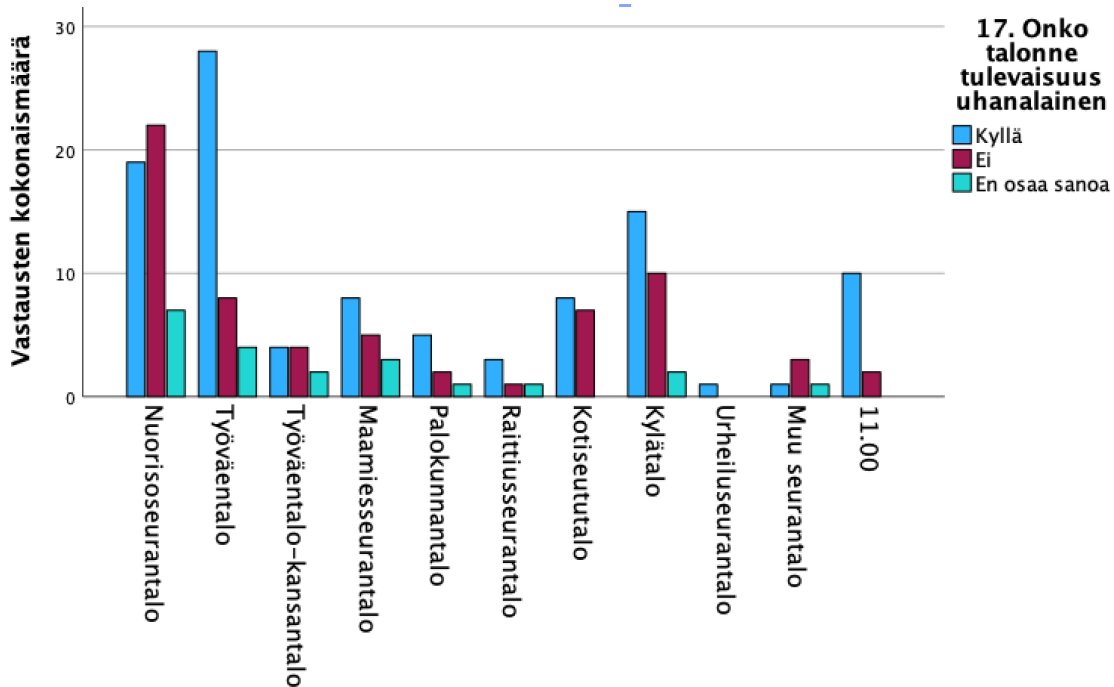
Kuvio 13. Miten seurantalojen käyttö on kehittynyt?

Edellä kuvatuista pandemiavaiheen häiriöistä huolimatta suurin osa seurantalojen edustajista kuvailee, että talon käyttö on joko nousussa tai pysyy ennallaan. Merkittävää laskua on vain joidenkin yksittäisten talojen kohdalla. Vahvaa käytön nousua näyttäisi olevan nuorisoseuratalojen, työväentalojen maamiesseurantalojen ja kylätalojen kohdalla

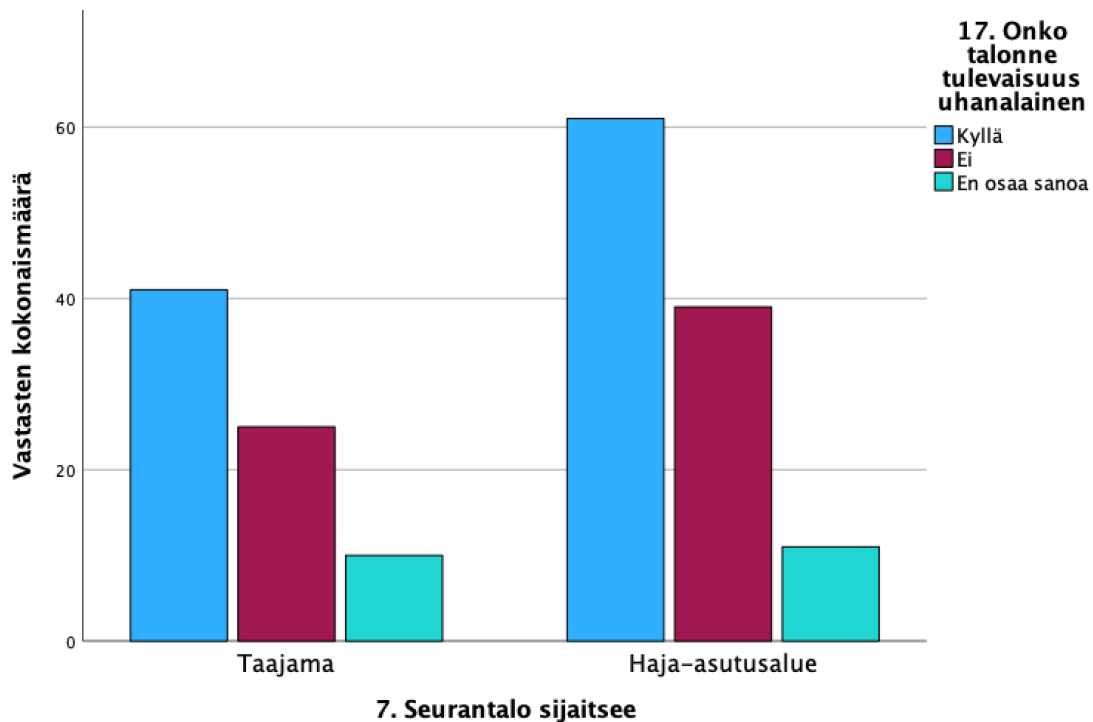

Kuvio 14. Talon käyttö tulevaisuudessa (5-10 vuoden aikana).

Sen sijaan, kun tarkastellussa otetaan pidempi aikaväli, muuttuvat tulkinnot synkemmiksi. Lähes kaikkien talotyyppien kohdalla vastaajat näkevät, että seurantaloiden käyttö tulee vähenemään. Synkimmät tulkinnot löytyvät nuorisoseurojen, työväenyhdistysten sekä kotiseutu- ja kylätaloiden kohdalla.

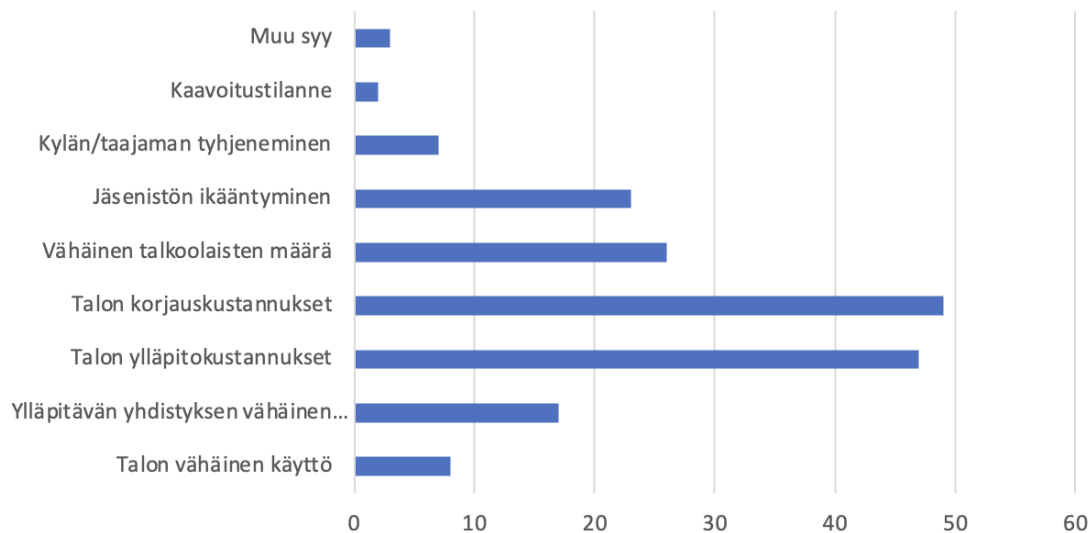

Kuvio 15. Onko seurantaloiden tulevaisuus uhattuna? Vastaukset talotyypeittäin.

Kuvio 16. Onko seurantaloiden tulevaisuus uhattuna? Vastaukset sijaintityypin perusteella.

Yllä on esitetty vastaajien näkemyksiä kysymykseen ”onko talonne tulevaisuus uhanalainen? Sekä talotyypeittäin että talon sijaintipaikan (taajama / haja-asutus) perusteella tarkasteltuna huoli tulevaisuudesta on selkeä. Avovastauksissa ja haastatteluissa huolen taustalla nähtiin julkisen sektorin leikkaukset ja avustusrahojen pientyminen, väestön ikääntyminen ja korjausvelan kasvu. Samaan aikaan kuitenkin todettiin, että ajassa on positiivisia vastavoimia, joita tulee hyödyntää. Lopuksi vielä vastaajien näkemyksiä siitä, mitkä ovat tärkeimmät tulevaisuuden uhkien tekijät. Tarkasteluun on valittu kunkin vastaajan keskeisimmäksi nostama huoli.

Kuvio 17. Keskeisimmät uhka-arvioiden taustalla olevat syyt.

Kuvio 17 toistaa jo aiemmin esitettyjä tulkintoja seurantaloaktiivien huolista tulevaisuuden suhteen. Keskeisimpinä uhka-arvioiden taustalla olevina tekijöinä näyttäisivät olevan talojen korkeat korjaus- ja ylläpitokustannukset, jäsenistön ikääntyminen ja vähäinen talkoolaisten määrä.

Alla kyselyä täydentäviä, haastatteluista koottuja näkökohtia avustusjärjestelmästä.

Seurantaloavustuksen jakokriteerit

Talon kunnan turvaaminen on vastaajien mielestä selvästi tärkein avustusten prioriteetti, edellyttäen, että talolla on tulevaisuudessa käyttöä. Kuntoarvioiden ja pitemmän aikavälin korjaussuunnitelmien laatimista priorisoidaan sitäkin. Tämä on ylipäänsä yksi keskeisistä rakennetun ympäristön tilaan ja sen kestävyteen liittyvistä tarpeista Suomessa.

Olisiko avustus kohdennettava nykyistä selvemmin arvokkaiksi tunnistettuihin ja mieluusti jo suojeltuihin seurarakennuksiin? Avustusten priorisointi, keskittäminen harvemmillä kohteilla jakaa mielipiteitä. Jos avustettavien kohteiden määrää vähennetään, saavat yksittäiset kohteet suurempia ja samalla vaikuttavampia summia. Kukaan ei sinänsä kyseenalaista kohteiden kulttuurihistoriallisen merkityksen tärkeyttä avustusjärjestelmässä. Mikäli avustus säilyy tämän hetken tasollaan, on avustuskriteeristöä joka tapauksessa uusittava.

Erityisesti perätään seurantalojen nykyistä kattavampaa kulttuurihistoriallista arviointia. Pulmana on, ettei meillä ole kovin hyvää kokonaiskuvaa seurantalokannasta, kaavoissa suojelluista

kohteista, saati suojelua vielä kaipaavista kohteista. Alkuun pääsisi ehkä käymällä läpi maakunnallisiin inventointeihin ja ohjelmiin sisällytetyt kohteet, selvimmäksi katveeksi jäisi sotien jälkeisten vuosikymmenten rakentaminen. Myös arviointikriteerit (arvottamiskriteerit) olisi päivitettävä.

Vasta edellä todettujen jälkeen nousee esille energia-, käytettävyys- ja esteettömyysratkaisujen toteuttaminen. Niihin on viimeisen kymmenen vuoden kuluessa saatu rahoitusta muistakin lähteistä.

Avustusten vuosittainen jyvitys tehdään taloryhmittäin hakemusten ja puoltojen pohjalta, huomioiden kunkin järjestön talojen kokonaismäärä. Jyvitys on selkeä, matemaattinen väline, jonka kaikki keskusjärjestöt hyväksyvät. Menettely jakaa avustuspotin pienempiin osiin, mikä vaikeuttaa avustusten kohdentamista etenkin pienissä taloryhmissä. Niille jyvitetty summa saattaa olla vain joitakin kymmeniä tuhansia euroja, ja tärkeänkin kohteen avustaminen saattaa osoittautua vaikeaksi. Jyvitys suosii suuria seurantaloryhmiä, joita ajatellen avustusjärjestelmä on alkuun luotukin. Menettelystä luopuminen tai sen muuttaminen voi aiheuttaa keskustelua keskusjärjestöissä, ja harkinta olisi tehtävä yhteistyössä.

Jonkin verran on halukkuutta avustuksen osittaiseen korvamerkintään tiettyihin tarpeisiin. Avustuksen määräaikaisissa painopisteissä nähdään hyviä ja huonoja puolia. Painopisteajattelu edellyttää, että tieto painotuksista on hyvissä ajoin hakijoilla. Painopisteet edellyttävät omistajien tarpeiden riittävää tunnistamista. Talojen pitemmän aikavälin korjaussuunnitelmat olisivat tässä paikallaan.

Kyselyt kuitenkin osoittavat, että tietyt korjaamisen perusasiat ovat pysyvästi ajankohtaisia, kuten rakennusten ulkovaipan (katto, julkisivut, ikkunat) kunnossapito. Avustusten määräaikainen keskittäminen tiettyihin toimenpiteisiin voi haitata niin perustarpeiden tukemista kuin kiireellisten korjausten toteuttamista. Avustusten jaossa on joka tapauksessa oltava riittävän herkkä hakijoiden toiminnan, talojen käytön ja aktiivisuuden tunnistamisessa.

Maantieteellinen tai alueiden tilaan perustuva avustusten painotus on sekin ollut esillä. Siihen ei ole selviä kantoja tai ehdotuksia. Avustuksia on jaettu niin pitkään, että niiden jakautuminen on balansoinut eri alueiden kesken. Jakautumiseen vaikuttaa myös seurantalojen määrä, rinta- mailla niitä on enemmän.

Jos avustusten taso säilyy nykyisellään (2025), on kysyttävä, kannattaako nykyisillä tavoilla jatkaa vai olisiko avustuksissa tehtävä vahvempia priorisointeja, samalla jaettava avustuksia harvempiin kohteisiin. Joidenkin mielestä on harkittava tuen keskittämisestä selvemmin varsinaisille arvokohteille, siis ensi sijassa kulttuurihistoriallisin kriteerein.

Avustusten osuus kokonaiskustannuksista on enimmillään varsin suuri. Olisi harkittava erillisiä perusteita suhteessa isommille avustuksille, vastaavasti omia kriteereitään pienemmille hankkeille.

Avustuksen hakijoiden hanke- ja korjausosaaminen

Seurantalojen omistajien hanke- ja korjausosaaminen vaihtelee. Ison rakennuksen omistajan vastuut ovat suuria. Rakentamismääräykset, rakennuttaminen, säästävä korjaaminen sekä kulttuurihistoriallisten näkökohtien huomioiminen ovat korjaajalle vaativa ja vaikeasti hallittava kokonaisuus.

Asiantuntijatuen saaminen on osin ratkaisematon kysymys, niin osaamisen saatavuuden kuin sen kustannusten takia. Korjausrakentamista ja restaurointia koskeva tieto on ylipäänsä varsin

hajallaan ja huonosti saavutettavaa. Asian ratkaiseminen kuuluu ensi sijassa ympäristöministeriön, jossain määrin opetus- ja kulttuuriministeriön (Museovirasto) hallinnonalalle.

Helpointa on, jos yhdistyksellä itsellään on rakentamisen ammattilaisia ja taitajia jäseninään. Tavallisesti osaamista joudutaan ostamaan. Asiaa auttaisi, jos käytössä olisi valmiita, selkeitä hanke- ja suunnitelmapohjia. Kilpailutusosaamista löytyy jonkin verran.

Yhdistysten osaaminen korjauksissa on vuosien saatossa kohentunut. Yhtenä syynä on vaatimus hyvästä suunnittelusta. Avustusten hakijat ja käyttäjät arvostavat Kotiseutuliiton rakennustutkijan aktiivista jalkautumista kentälle; näin saa neuvontaa ja järjestelmällä on myös kasvot.

Taloilla tuntuu olevan aina kiire päästä tekemään, omistajat eivät halua odottaa ohjausta tai käyttää aikaa. Konsulttien osaaminen ainakin kuntoarvioiden laadinnassa vaihtelee. Rakennusvalvonnalla ei ole aktiivista ohjausroolia, sieltä ohjataan kysyjät alueellisten vastuumuseoiden puoleen tai rakennustarkastajat kysyvät suoraan niiltä neuvoja. Myös linjat siinä, koska tarvitaan rakennuslupia, koska ei, vaihtelevat.

Seurantalojen kulttuurihistoriallinen arvottaminen

Seurantalojen arvottamisessa, niiden kulttuurihistoriallisten merkitysten tunnistamisessa on päivitystarvetta. Arvottaminen edellyttää lisää tietoja taloista. Edes järjestöillä tai Kotiseutuliitolla ei kattavaa kuvaa talokannastaan tai sen vaiheista. Eri toimijoiden tiedot eivät kohtaa parhaalla tavalla. Kohteista, jotka eivät hae avustusta ei kerry tietoa ainakaan Kotiseutuliittoon.

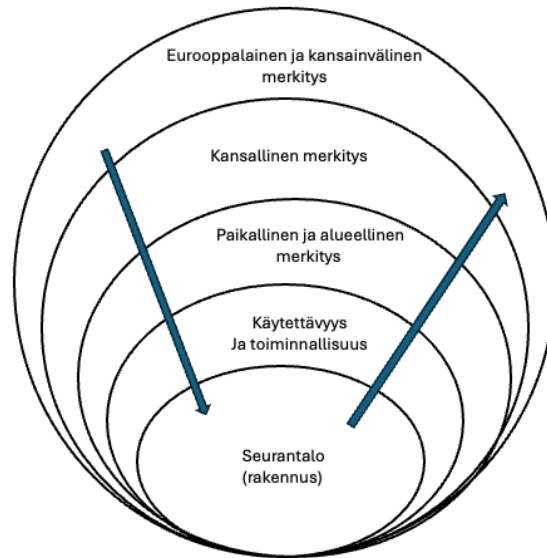
Kaikilla seurantaloilla on arvonsa, ja suuri osa niistä on kaavoissa huomioitavia suojelukohteita. Huonosti korjatuilla, piirteitään menettäneillä taloillakin on yhä historialliset, maisemalliset tai taajamakuulliset merkityksensä. Seurantaloilla on keskimäärin (oloissamme) jo huomattavasti ikää, ja korjaukset ovat matkan varrella niitä muuttaneet. Aivan alkuperäisellään ei taloja juuri ole.

Kaikilla järjestöillä on tärkeitä taloja. Talot ovat keskenään erilaisia ja pienetkin, vähäisemmän tuntuiset ovat lajissaan merkityksellisiä. Merkityksiä, arvoja analysoitaessa on otettava huomioon myös talojen yhteisöllinen merkitys, aineettomat arvot sekä niiden tunnusomaiset piirteet. Yhteisöllinen merkitys on usein sitä tärkeämpi ja akuutimpi, mitä vähemmän muita tiloja ja niiden palveluita paikkakunnalla on käytettävissä.

Seurantaloille voisi harkita niiden oman arvottamiskriteeristön luomista. Avustuksia jaettaessa taloja osataan kyllä katsoa yleistasolla oikein silmin, mutta kriteeristön kehittäminen toisi arviointeihin lisää tasaisuutta ja johdonmukaisuutta.

Seurantalojen yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Lopuksi on syytä tarkastella seurantalojen toiminnan laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tämän toteuttamiseksi on hahmotettava seurantalotoiminnan kautta syntyviä suoria tai välillisiä vaikutuksia, joista monet heijastuvat pitkälle varsinaisen toiminnan ulkopuolelle joko toimintaan osallistuviin yksilöihin ja ryhmiin (esim. terveys- ja hyvinvointivaikutukset), kunnan tai alueen elinvoiman vahvistumiseen (esim. alueen houkuttelevuus, matkailun kasvu jne.) ja lopulta koko yhteiskuntaa (kulttuuriperinnön vahvistuminen).

Kuvio 18. Seurantalojen vaikuttavuuden kehät.

Seurantalojen systeeminen vaikuttavuus ei ole suoraviivainen, vaan emergentti ilmiö, joka syntyy jatkuvan toiminnan ja vuorovaikutuksen kautta. Rakennus itsessään on toiminnan ytimessä, mutta sen merkitys ja arvo muotoutuvat jatkuvasti uudelleen siellä tapahtuvan toiminnan ja sen synnyttämien sosiaaliskulttuuristen prosessien myötä.

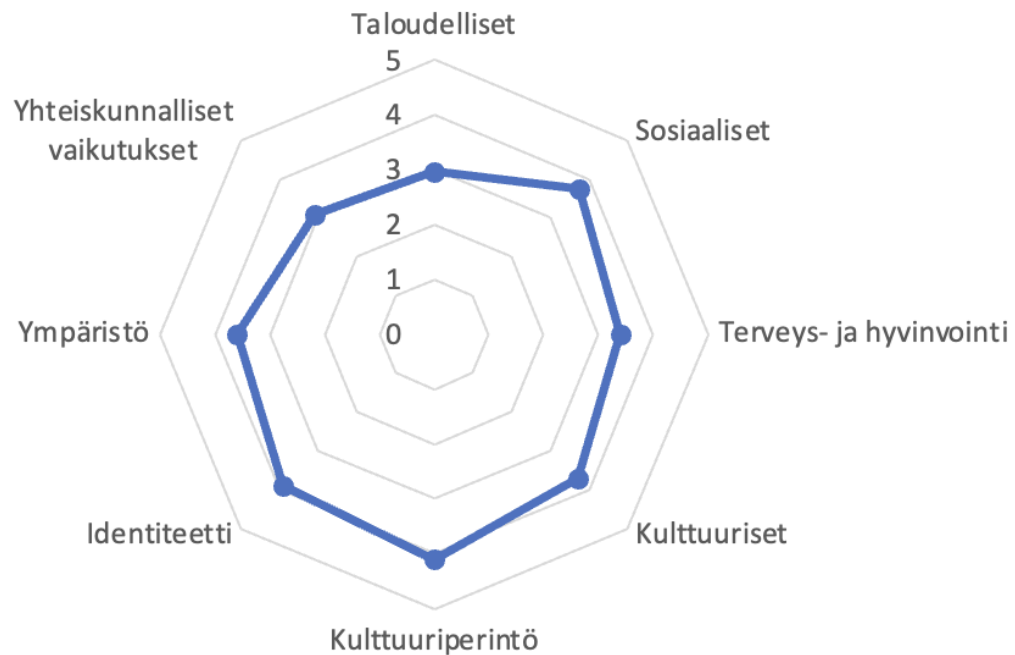
Seurantalojen käyttötarkoitukset ja toiminnallisuudet – kokoukset, juhlat, yhdistys- ja harrastustoiminta, kulttuuritapahtumat – muodostavat kuvion 18 ensimmäisen vaikuttavuuden kehän. Ne luovat puitteet sosiaaliselle kanssakäymiselle, tukevat paikallista kulttuurielämää ja edistävät yhteisöllisyyttä. Toiminta ei ole vain päämäärä sinänsä, vaan se synnyttää sosiaalista pääomaa, vahvistaa paikallista identiteettiä sekä luo pohjaa luottamukselle ja toteuttaa yhteisöjen arvojen mukaisia tavoitteita.

Seuraava kehä kattaa alueellisen ja paikallisen yhteisöllisyyden. Seurantalot toimivat usein kylien ja kaupunginosien keskuksina, joissa ihmiset kohtaavat, jakavat kokemuksiaan ja rakentavat sosiaalisia verkostojaan. Tämä edistää sosiaalista osallisuutta, tukee paikallista identiteettiä ja vahvistaa yhteisön resilienssiä. Seurantalot eivät ole vain paikkoja, joissa tapahtuu jotain, vaan paikkoja, jotka luovat edellytyksiä tapahtumiselle, toimien katalysaattoreina paikalliselle kehitykselle ja hyvinvoinnille.

Kansallisella tasolla seurantalot edustavat suomalaista kulttuuriperintöä. Ne ovat kotipesiä suomalaiselle yhdistystoiminnalle. Niiden rakennus- ja kulttuurihistoriallinen merkitys on kiistaton, ja niiden säilyttäminen tuleville sukupolville on ensiarvoisen tärkeää. Seurantalot eivät ole irrallisia ilmiöitä, vaan osa laajempaa kansallista narratiivia, joka kertoo suomalaisesta identiteetistä, demokratiasta ja aktiivisesta kansalaisyhteiskunnasta.

Eurooppalaisella ja kansainvälisellä tasolla seurantalot edustavat yhteisöllisyyden, osallisuuden ja demokraattisen toiminnan malleja. Ne ovat osa eurooppalaista kulttuuriperintöä, joka korostaa paikallisten yhteisöjen merkitystä ja kansalaisyhteiskunnan voimaa. Niiden tarinat voivat inspiroida muita yhteisöjä ympäri maailmaa, jotka pyrkivät edistämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta, kulttuurista monimuotoisuutta ja demokraattista osallistumista.

Seurantalosten systeeminen vaikuttavuus ei ole staattinen, vaan jatkuvasti muuttuva prosessi. Toiminnan ja vuorovaikutuksen kautta syntyy emergenttejä ilmiöitä, joita ei voida ennalta ennustaa. Tämä muutosdynamikka on osa seurantalosten viehätystä ja merkitystä. Ne eivät ole vain menneisyyden muistomerkkejä, vaan eläviä ja kehittyviä yhteisöjen keskuksia, jotka muuttuvat ja muokkaavat muuttuvan maailman mukana. Seurantalosten transformaatiopotentiaali piilee juuri tässä kyvyssä sopeutua, uudistua ja vastata paikallisten ja kansallisten yhteisöjen tarpeisiin.

Kuvio 19. Seurantalotoiminnan vaikuttavuus vastaajien näkemysten perusteella.

Kuviossa 19. on esitetty kyselyn vastaajien näkemyksiä seurantalotoiminnan laajemmasta vaikuttavuudesta. Kuviossa on esitetty eri vaikuttavuuden lajeja ja näiden saamat keskiarvot vastaajien arvioissa. Kuviossa käy hyvin ilmi, että kaikki tarkastellut vaikuttavuuden ilmiöt (taloudelliset, sosiaaliset, terveydelliset, kulttuuriset, kulttuuriperintöön liittyvät, identiteettiä tukevat, ympäristönäkökohtia korostavat sekä yhteiskunnalliset) saavat varsin korkeat arviot (keskiarvo 3 tai yli). Eniten kuitenkin korostuvat vastaajien arvioiden mukaan sosiaaliset, identiteettiin sekä kulttuuriin ja kulttuuriperintöön liittyvät vaikutukset. Sen sijaan yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten korostaminen jää vähäisemmälle sijalle. Viimeksi mainittujen kohdalla haasteeksi voi muodostua taloudellisen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden määrittely. Kokonaisuudessaan kuvio kuitenkin korostaa seurantalosten ja sen kautta myös niiden avustusrakenteen vahvaa vaikuttavuutta kaikilla vaikuttavuuden osa-alueilla.

4. Johtopäätökset – seurantalojen ja niiden avustusjärjestelmän systeminen merkitys ja vaikuttavuus

Seurantaloavustuksen merkitys, vaikuttavuus

Olennainen kysymys on, mitä avustusjärjestelmällä tavoitellaan, mikä on sen tarkoitus. Mitä menetetään, jos tätä tukimuotoa ei ole. Kysymys liittyy myös sen arviointiin, miten merkityksellisenä seurantalojen rakennusperintöä ja laajemmin kulttuuriperintöä pidetään.

Seurantaloavustuksen tärkein merkitys on, että se ohjaa ja kannustaa seurantalojen talojen korjaamiseen. Seurantaloavustuksilla on olennainen sijansa talojen omistajien rahoituksen ja tukien kokonaisuudessa. Se on siemen- tai vipurahaa, joka osaltaan mahdollistaa seurantalojen korjaukset sekä muun rahoituksen hankkimisen ja käytön. Avustus on mahdollistanut talojen säilymisen yli huonojen aikojen. Viimeisten kymmenen vuoden aikana tuen merkitys on uudestaan korostunut talojen ikääntymisestä johtuvien korjaustarpeiden lisääntyessä. Monilla taloilla on isojakin tarpeita ja korjausvelkaa, jonka kattaminen on vaikeaa.

Pitkäjänteinen rahallinen tuki ja neuvonta ovat edesauttaneet seurantalojen rakennusperinnön kokonaisuuden ja yksittäisten rakennusten säilymistä, samoin niiden tilojen kehittämistä muuttuviin tarpeisiin. Seurantaloavustus on vuositasolla pieni, mutta sen kumulatiivinen kertymä ja vaikutus ovat kohteilleen merkittäviä. Pieniä valtionavustuksia jaetaan kyllä muitakin, mm. Museoviraston ja Taiken kautta. Olennainen kysymys onkin, mikä on näiden pienten ja nimenomaan kulttuuriperintöön liittyvien avustusten tulevaisuus.

Avustusjärjestelmän vahvuus on sen kokonaisuudessa. Avustukset ja omistajien omat vastuut tukevat ja täydentävät toisiaan, kulttuuriperintö- ja kansalaisyhteiskunnan tarpeet ovat käsi kädessä. Avustusjärjestelmässä on vahva kansalaisyhteiskunnan elementti. Toimijat (omistajia edustavat järjestöt) ovat varsin pitkälle määritelleet, minne ja miten tukea ohjataan. Tämä on poikkeuksellista.

Seurantalojen tuki tulee useista lähteistä. Korjaamisen tuki osaltaan mahdollistaa osaltaan itse toimintaan kohdistuvien rahoituksen hakemisen ja käytön. Ne edesauttavat talkootyötä, joka hyväksytään avustuksen omarahoitusosuuteen. Tämän mahdollisuuden säilymistä pidetään ehdottoman tärkeänä. Olennaista vaikuttavuutta on myös paikallisten yrittäjien työllistäminen.

Seurantaloavustus on ainoa seurantalojen rahoituskanava, jonka lähtökohtana on talojen kulttuurihistoriallinen merkitys ja sen vaaliminen. Se ei ole toiminta-avustus, vaan talot hakevat toimintaansa tukea muista rahoituskanavista. Eri tuet yhdessä kohdentuvat seurantalojen aineelliseen ja aineettomaan kulttuuriperintöön. Talojen sijainneista johtuen kaikki rahoituskanavat eivät ole jokaisen seurantaloon ulottuvilla.

Seurantalojen avustusjärjestelmän vaikuttavuuden voi tiivistää seuraavasti:

- Avustusjärjestelmällä on alusta alkaen pyritty turvaamaan yksittäisten seurantalojen ja niiden muodostaman kansalaisyhteiskunnan säilyminen ja tulevaisuus. Tavoitteessa on onnistuttu.
- Avustusjärjestelmällä on haluttu tukea kansallisesti merkittävän rakennus- ja kulttuuriperinnön säilymistä, kestäväää korjaamista sekä välittymistä tulevilla polville. Tavoitteessa on onnistuttu.
- Avustusjärjestelmä mahdollistaa useiden rahoituskanavien hyödyntämisen seurantalojen korjaamisessa ja niiden toiminnan turvaamisessa.
- Seurantalojen avustukset ovat vuositasolla pieniä. Niiden kumulatiivinen vaikutus sekä sysäysvaikutukset ovat kuitenkin tehneet avustusjärjestelmästä erittäin vaikuttavan.
- Avustusjärjestelmällä on kyetty reagoimaan yhteiskunnallisten rakennemuutosten ja epätasaisen aluekehityksen aiheuttamiin vaikeuksiin seurantalojen muodostaman kansalaisyhteiskunnan infrastruktuurin säilyttämisessä.
- Avustusjärjestelmällä on ylläpidetty paikallistason yhteisöllisyyttä ja kulttuuri-identiteettiä.
- Avustusprosessi on toimiva ja tehokas. Jatkossa on kiinnitettävä erityistä huomiota prosessin kehittämiseen digitaalisuuden vahvistamisen avulla. Avustusprosessia tulisi tukea kehittämällä laajemminkin säilyttävää korjaamista koskevan tiedon kattavuutta ja saatavuutta kansallisella tasolla.
- Seurantaloavustuksen leikkaus vuonna 2024 ja leikatun tason säilyminen vuonna 2025 ovat jo selvästi heikentäneet avustusjärjestelmän vaikuttavuutta. Tilanteen jatkuessa avustusten vaikuttavuus heikkenee entisestään.

5. Seurantalojen tulevaisuus

Seurantalot ovat osa Suomen kulttuuriperintöä ja toimivat merkittävänä osana paikallisyhteisöjen elämää. Niiden merkitys ja vaikuttavuus ovat kuitenkin vaarassa heikentyä, jos korjausvelkaa ei saada kuriin eikä rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä taloja pystytä säilyttämään. Tämä on seurantalojen kunnostusparadoksin ydin: korjaustarpeet kasvavat samalla kun käytettävissä olevien resurssien määrä supistuu.

Suurimmat haasteet seurantalojen tulevaisuudelle liittyvät rakennuskannan ikääntymiseen, korjausvelan kasvuun ja rahoituksen pienenemiseen. Yhä useampi seuratalo on korjaustarpeessa, ja samanaikaisesti valtionavustukset korjaustöille ovat kahtena viime vuonna vähentyneet merkittävästi. Tämä tilanne luo seurantalojen omistajille ja ylläpitäjille suuria paineita ja vaikeuttaa talojen pitkän aikavälin kestävän kehittämisen varmistamista.

Väestön ikääntyminen ja tätä kautta vapaaehtoisten aktiivien määrän vähentyminen luo oman haasteensa seurantalotoimintaan. Vaikka seurantalot toimivat monissa tapauksissa paikallisen yhteisön kohtaamispaikkoina ja tarjoavat eläkeläisille ja eläkkeelle jääneille ihmisille arvokasta sosiaalista kanssakäymistä, on aktiivien väheneminen uhka, joka voi heikentää toimintaa ja pitkällä aikavälillä jopa johtaa talojen sulkemiseen.

Vaikka haasteet ovat suuret, on seurantalojen tulevaisuus täynnä mahdollisuuksia.

Yksi positiivinen kehitystrendi on kestävyysmurroksen merkityksen kasvu. Yhä useammat ihmiset arvostavat kulttuuriperintöä, paikallisuutta ja kestäviä ratkaisuja. Seurantalojen ominaisuudet sopivat erinomaisesti tähän kehitykseen: ne ovat usein vanhoja rakennuksia, joiden kunnostaminen edistää kestävästä kehityksestä ja vähentää hiilijalanjälkeä.

Samanaikaisesti yhteisöllisyyden ja kulttuuriperinnön arvostuksen lisääntyminen voi vahvistaa seurantalojen asemaa yhteisössä ja luoda uusia mahdollisuuksia talojen käyttöön ja kehittämiseen. Seurantalot voivat toimia keskuspaikkoina yhteisöllisille tapahtumille, kylätalotoiminnalle, koulutus- ja työtoimintaan tai esimerkiksi luontomatkailulle. Etätyön yleistyminen maaseudulla voi olla myönteinen tekijä seurantalojen hyödyntämiselle, sillä etätyöskentely edellyttää toimivaa ja inspiroivaa työympäristöä. Seurantaloista voisi kehittyä etenkin maaseudulla työskentelyhubeja, joka samanaikaisesti mahdollistaa etätyön ja lisää yhteisöllisyyttä.

Seurantalojen merkitys on tärkeä myös yhteiskunnan ja paikallisyhteisöjen resilienssin ja varautumisen vahvistumiselle. Kylätalot ovat usein kylien viimeisiä yhteisöllisiä toimintakeskuksia, joista ihmiset saavat tukea, apua ja välittävyyttä. Seurantalot tarjoavat tilan ja puitteet yhteisöllisyydelle, ja samalla toimivat tärkeänä vastapainona eriarvoistumiselle ja sosiaaliselle eristytymiselle.

Seurantalojen tulevaisuus riippuu monista tekijöistä ja riippuu ensisijaisesti niiden omistajien ja ylläpitäjien tahdosta ja kyvystä sopeutua muuttuvaan maailmaan. On kuitenkin tärkeää, että seurantalojen merkitystä kulttuuriperintönä ja paikallisyhteisön kannalta ymmärretään ja että ne saavat riittävästi tukea toiminnan kehittämiseen ja korjausten tekemiseen. Kunnossapitoon ja kehitykseen tulee löytää uusia ja luovia ratkaisuja, jotta nämä ainutlaatuiset rakennukset ja niiden luomat yhteisölliset arvot saadaan säilytettyä tuleville sukupolville.

6. Kehittämissuosituksen

1. Päätäjille ja avustuksista vastaavalle opetus- ja kulttuuriministeriölle

Seurantalojen toiminnalla on merkittäviä yhteiskunnallisia, sosiaalisia, taloudellisia sekä rakennus- ja kulttuuriperinnön säilyttämiseen liittyviä vaikutuksia. Seurantalojen avustusten taso on turvattava ja avustustoimintaa on vahvistettava, jotta rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat seurantalot voidaan säilyttää tuleville sukupolville.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi turvata seurantalojen avustusten vuosia 2024–2025 edeltänyt taso sekä varmistaa tämän tason säilyminen tulevina vuosina. Tämä on välttämätön edellytys sille, että talojen omistajat selviävät kasvavasta korjausvelasta, voivat hyödyntää muitakin rahoituskanavia sekä voivat ylläpitää ja vahvistaa suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuriperintöä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön, ympäristöministeriön ja Museoviraston yhteistyöllä on kehitettävä säilyttävää korjaamista koskevan tiedon määrää, saatavuutta ja mahdollisimman helppoa käytettävyyttä sekä tiedontuotannon koordinaatiota.

2. Kotiseutuliitolle

Kotiseutuliiton tulisi nykyistä vahvemmin huomioida seurantalojen kasautuvat tarpeet ja pyrkiä nykyistä suurempaan priorisointiin avustusten myöntämisessä.

Kotiseutuliiton tulisi:

- Kehittää avustusten myöntämisprosessia ja ottaa huomioon seurantalojen monia, toisiinsa vahvasti riippuvuussuhteissa olevat tarpeet ja perustelut. Esimerkiksi talojen kunto, energiatehokkuus, esteettömyys ja toiminnallisuus tulisi huomioida kokonaisvaltaisesti.
- Harkita avustusten temaattista priorisointia. Esimerkiksi tietyssä vuonna panostetaan tiettyyn teemaan, kuten energiatehokkuus tai toiminnallisuus.
- Selkeyttää ja kehittää avustusten myöntökriteerejä ja avustusten hakuprosessia, myös sen digitaalisuutta, jotta yhdistykset voisivat paremmin hahmottaa tukikelpoisuuden ehdot ja saada selkeämmän kuvan avustujärjestelmän toiminnasta.

Kotiseutuliiton tulisi yhteistyössä Seurantaloasiain neuvottelukunnan kanssa edistää seurantaloihin liittyvää tutkimusta, erityisenä painopisteenä niiden muodostaman kulttuuriperinnön nykyistä syvempi ja kattavampi analysointi.

3. Seurantaloja ylläpitäville yhteisöille ja niiden keskusjärjestöille

Seurantaloja ylläpitävien yhteisöjen tulisi harjoittaa vahvempaa priorisointia avustusten hakeamisessa ja pyrkiä ottamaan huomioon eri rahoituskanavien erityispiirteet ja tukikelpoisuuden ehdot. Seurantaloja ylläpitävien yhteisöjen tulisi:

- Laatia pitkän aikavälin korjaussuunnitelmat, joissa huomioidaan kaikki oleelliset tarpeet ja rahoitusmahdollisuudet.
- Tarkastella eri rahoitusinstrumentteja (Kotiseutuliiton avustus, Leader, ELY:n tuet, säätiötuet, lahjoitukset jne.) yhdessä ja hyödyntää niitä strategisesti ja tehokkaasti.
- Priorisoida korjaustarpeita ja hakea avustuksia niihin kohteisiin, joissa on suurin tarve ja joissa korjausten vaikutus niin talojen kuntoon kuin toimintaan on mahdollisimman optimaalinen. Tämä takaisi parhaimman hyödyn seurantalolle ja sen tausta yhteisölle.
 - Kuntokartoitusten laatiminen voisi olla erillinen, ohjelmoitu hanke joko keskitysti tai hajautetusti, joka pitemmän ajan kuluessa avustusten priorisointina tai useista lähteistä rahoitettavana hankkeena, vaikkapa keskusjärjestöittäin mutta niiden kokemuksia ja malleja vaihtaen.

Lähteet:

Auri, Elina – Nyman, Juha – Valtakari, Mikko; Rakennusperintöavustusten vaikutusten arviointi. Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:3.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161334> (Luettu 18.2.2025)

Hakanen, Johanna; Suomalaisten vapaapalokuntien rakennushistoriaa: aatteen taloja arkkitehtuurin rajoilla. Aalto-yliopiston julkaisusarja TAIDE + MUOTOILU + ARKKITEHTUURI, 6/2018.

<https://aaltodoc.aalto.fi/items/2e06ab66-db05-439d-ae1-c797c515dc6c>
(Luettu 18.2.2025)

Hakanen, Johanna et al; Seuratalojen korjausavustukset. Selvitys valtionavustusten käytöstä ja vaikutuksista. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja B:13. Helsinki 2015.

Myös sähköisenä julkaisuna (Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja B:14)

https://issuu.com/kotiseutuliitto/docs/seuratalojen_korjausavustukset
(Luettu 18.2.2025)

Hakola, Marja – Hakanen, Johanna; Yhteiset talot kulttuurimaisemassa – Gemensamma hus i kulturlandskapet. Teoksessa Seurantalolla. Tuomas Uusheimon valokuvia. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:36. Maahenki. 2017. S. 13–27.

Halme, Anna-Maija – Pakkala, Leni (toim.); Yhdessä rakennetut – Med gemensamma krafter. Suomalaiset seurantalot – Föreningshus i Finland. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:18. Helsinki 2008.

Myös sähköisenä julkaisuna (pdf) <https://kotiseutuliitto.fi/seurantalot/>
(Luettu 18.2.2025)

Harju, Aaro; Paikallisuus identiteetin lähteenä.

<https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/paikallisuus-identiteetin-lahtena/>
(Luettu 18.2.2025)

Hirvonen, Sini – Lohtander, Liisa; Kansalaisyhteiskunta kulttuuriympäristötyössä. Tavoitteena hyvä elämä. Valtakunnallinen selvitys 2017. Suomen Kotiseutuliitto.

<https://issuu.com/kotiseutuliitto/docs/kansalaisyhteiskunta-kulttuuriympar>
(Luettu 20.2.2025)

Kulttuuriperintöbarometri 2021. Museovirasto, ympäristöministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö.

<https://www.museovirasto.fi/fi/palvelut-ja-ohjeet/julkaisut/kulttuuriperintobarometri#Kulttuuriperint%C3%B6barometri2021>
(Luettu 20.2.2025)

Linkoranta, Tauno;

Paikallisesti ja vastuullisesti. Yhdessä. – Opas kestäväan kylätoimintaan. 2017.
Elävät tilat – Näkökulmia ja keinoja entisten kyläkoulujen ja muiden julkisten tilojen uusiokäyttöön yhteisöllisinä tiloina. 2019.

Seurantalot 2020 – Yhdistystalot mukana muutoksessa. 2020.

Vanha talo, Uusi meininki Maaseudun kiinteistöjen uusiokäytön monet mallit. 2023.

<https://www.vskylat.fi/tyokalupakki/omat-julkaisut/> (Luettu 17.2.2025)

Lähteenmäki, Marja – Kallio, Kalle; Labour Halls in Finland. History, Architecture and Labour Heritage. Evaluation for UNESCO World Heritage Listing. The Finnish Labour Museum Werstas publications, 20220.

Myös sähköisenä julkaisuna https://www.tyovaenmuseo.fi/wp-content/uploads/2022/12/Labour_Halls_in_Finland_12_12_2022.pdf (Luettu 18.2.2025)

Muños-Viñas, Salvador; A Theory of Cultural Heritage. Beyond The Intangible. Routledge. 2023.

Nummelin, Esko; Itsenäisyys, nationalismi ja arkkitehtuuri Suomessa 1920- ja 1930-luvulla. Suojeluskuntajärjestö rakentajana. Teoksessa Knapas, Marja Terttu – Simpanen, Marjo-Riitta (toim); Taidehistoriallisia tutkimuksia – Konsthistoriska studier, 12. Taidehistorian seura – Föreningen för konsthistoria. 1991. S. 133–157.

Julkaisu on myös sähköisenä <http://www.taidehistorianseura.fi/julkaisut/taidehistoriallisia-tutkimuksia-12/> (Luettu 18.2.2025)

Nöjd, Kari – Nieminen, Jyri; Energiatohokkuuden parantaminen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen korjaushankkeessa.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161268> (Luettu 18.2.2025)

Pakkala, Leni – Rahola, Ulla (toim.); Näin korjaamme seurantalón. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja B:5. Helsinki 1985.

Seurantalolla. Tuomas Uusheimon valokuvia. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:36. Maahenki. 2017

Vahtolampi, Janina (toim.); Kestävän korjaamisen polulla. Korjausklinikan oppeja, havaintoja ja kokemuksia. Suomen Kotiseutuliiton julkaisusarja, A:43.

<https://drive.google.com/file/d/1zwFNNCPwYJDLT38dMLdBNmZbicTfDWf-/view> (Luettu 20.2.2025).

Verkkosivut ja -julkaisut

Aineeton kulttuuriperintö (Museovirasto)

<https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/> (Luettu 18.2.2025)

Elävän perinnön wikiluettelo (Museovirasto)

<https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/> (Luettu 18.2.2025)

Euroopan neuvosto ja kulttuuriperintö (Museovirasto)

<https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/euroopan-neuvosto-ja-kulttuuriperinto> (Luettu 18.2.2025)

Euroopan Unioni ja kulttuuriperintö (Museovirasto)

<https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/euroopan-unioni-ja-kulttuuriperinto> (Luettu 18.2.2025)

European Heritage Awards, Winners 2024

<https://www.europeanheritageawards.eu/winners/> (Luettu 18.2.2025)

European Heritage Strategy for the 21st Century

<https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/strategy-21> (Luettu 18.2.2025)

- Föreningshusrenovering – renoveringsåtgärder (Svenska kulturfonden) (katsottu 18.2.2025)
<https://www.kulturfonden.fi/alla-stipendier-bidrag/?omgong=85> (Luettu 18.2.2025)
- Kansalaisjärjestöstrategia 2023–2027: Valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten kehittämisestä
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165689> (Luettu 17.2.2025)
- Kansallisen rakennusten perusparannussuunnitelman laatiminen
<https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM037:00/2024> (Luettu 18.2.2025)
- Kohti kestävää arkkitehtuuria: Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 2022–2035
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163757> (Luettu 17.2.2025)
- Korjaustaito. Rakennusperinnön, säilyttävän korjaamisen ja restauroinnin sivusto. (Museovirasto)
<https://www.korjaustaito.fi/> (Luettu 17.2.2025)
- Kulttuuripoliittinen selonteko
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165946> (Luettu 17.2.2025)
- Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020: Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10138/43197> (Luettu 17.2.2025)
- Maaseutuverkoston hankerekisteri
https://maaseutuverkosto.fi/hankkeet/?hanke_leader=on-leader&search_key=kyl%C3%A4talo (Luettu 15.12.2024)
- Ryhti. Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä. (Syke)
<https://ryhti.syke.fi/> (Luettu 18.2.2025)
- Seurantatolot
<https://www.seurantatolot.fi/> (Luettu 17.2.2025)
- Suomen kotiseutuliitto: Seurantatolot
<https://kotiseutuliitto.fi/seurantatolot/> (Luettu 17.2.2025)
- Suomen pitkän aikavälin korjausrakentamisen strategia
<https://ym.fi/korjausrakentamisen-strategia> (Luettu 17.2.2025)
- Suomen rakentamismääräyskokoelma
<https://ym.fi/rakentamismaaraykset> (Luettu 17.2.2025)
- Tradeka, Lahjoitukset ja apurahat
<https://www.tradeka.fi/vastuullisuus/lahjoitukset-ja-apurahat> (Luettu 17.2.2025)
- Unescon kansainväliset kulttuuriperintösopimukset. (Museovirasto)
<https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/kansainvalisia-sopimuksia> (Luettu 17.2.2025)
- Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165042> (Luettu 18.2.2025)
- Valtionavustustoiminnan sanasto: 2. laajennettu laitos.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164836> (Luettu 17.2.2025)
- Valtioneuvoston periaatepäätös kulttuuriperintöstrategiasta 2023–2030
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164637> (Luettu 17.2.2025)

Painamattomat lähteet

Työväentalojen maailmanperintöhanke. Esitys Suomen osallistumisesta ylikansalliseen sarjanimeämiseen Workers' Assembly Halls as UNESCO World Heritage. Museovirasto 10.12.2024

Pakkala, Leni; Valtion korjausavustus seurantalaille – järjestelmän vaiheita. Käsikirjoitus. 2014. Suomen kotiseutuliitto.

Kirjallisia tietoja

Heikkilä, Elisa, erikoisasiantuntija, Museovirasto, sähköposti 25.10.2024.

Heiskanen, Jari, rakennustutkija, Suomen Kotiseutuliitto

Niemelä, Satu, vastuullisuusjohtaja, Osuuskunta Tradeka, sähköposti 7.1.2025

Puikko, Raimo, puheenjohtaja, Kansantalojen liitto

Wessman, Stefan, kehittämispäällikkö, Museovirasto, sähköposti 29.10.2024

Haastattelut (osalta haastatelluista on saatu täydennyksiä kirjallisesti)

Ala-Sankola, Hannu, johtaja (järjestö- ja jäsenpalvelut), Suomen Nuorisoseurat ry

Heiskanen, Jari, rakennustutkija, Suomen Kotiseutuliitto

Koivisto, Riina, koordinaattori, Suomen Kotiseutuliitto

Linkoranta, Tauno, kyläasiamies, Varsinais-Suomen Kylät ry

Majuri, Lasse, intendentti, KAMU Espoon kaupungin museo

Ojala, Kimmo, puheenjohtaja, Suomen Työväentalojen Liitto ry

Salonen, Päivi, kulttuuriasiainneuvos, opetus- ja kulttuuriministeriö

Savolainen, Markku, kehittämispäällikkö, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK

Tyytjärvi, Kati, toiminnanjohtaja, Kansantalojen liitto ry

Vulli, Elina, seurantalokoordinaattori, Suomen Kotiseutuliitto

Ylitalo, Teppo, toiminnanjohtaja, Suomen Kotiseutuliitto

Österman, Kim, förbundscoordinator, Finlands Svenska Ungdomsförbund rf

Kyselyaineisto: Seurantalojen vaikuttavuuskysely 2024

Suomen Kotiseutuliitto (Riina Koivisto, yhteistyössä Petri Uusikylä ja Mikko Härö)

- Seurantalojen omistajat
- Keskusjärjestöt
- ELY-keskukset ja alueelliset vastuumuseot